

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

Кваліфікаційна робота

магістра

на тему «Розвиток механізму управління
банківським інвестиційним портфелем АТ «Ощадбанк»

Виконала: студентка 2 курсу групи 8.0720-з
спеціальності 072 Фінанси, банківська
справа та страхування, освітня програма фінанси
і кредит

А.В. Барна

Керівник д.е.н., професор Андросова О.Ф.

Рецензент д.е.н., доцент Огренич Ю.О.

Запоріжжя – 2021

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економічний
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування
Освітній рівень магістр
Спеціальність 072 Фінанси, банківська справа та страхування
Освітня програма фінанси і кредит

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____ А.П. Кущик

«_____» _____ 2021 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТЦІ

Барні Альоні Володимирівні

1. Тема роботи: «Розвиток механізму управління банківським інвестиційним портфелем АТ «Ощадбанк»
керівник роботи: Андросова Олена Федорівна, д.е.н., професор
затверджені наказом ЗНУ від 30 червня 2021 р. № 967-с.
2. Строк подання студентом роботи: 16 листопада 2021 р.
3. Вихідні дані до роботи: дані фінансової звітності АТ «Ощадбанк», Державної служби статистики України, Національного банку України, а також монографічні дослідження та наукові статті вітчизняних і зарубіжних авторів.
4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): визначити сутність і здійснити класифікацію банківських інвестицій; дослідити сучасний зміст поняття та значення в банківській діяльності інвестиційного портфелю банку; опрацювати науково-методичні підходи до формування механізму управління банківським інвестиційним портфелем; вивчити організаційно-економічні аспекти роботи банку та проаналізувати фінансовий стан АТ «Ощадбанк»; здійснити оцінювання ефективності механізму управління інвестиційним портфелем АТ «Ощадбанк»; обґрунтувати потребу диверсифікації інвестиційного портфеля АТ «Ощадбанк»; визначити стратегічні напрями розвитку механізму управління інвестиційним портфелем АТ «Ощадбанк».

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень): кваліфікаційна робота містить 12 рис., 17 табл. і 4 формули.

6. Консультанти розділів роботи

Ро зділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1	Андросова О. Ф., професор	5.07.2021 р.	5.07.2021 р.
2	Андросова О. Ф., професор	12.09.2021 р.	12.09.2021 р.
3	Андросова О. Ф., професор	03.10.2021 р.	03.10.2021 р.

7. Дата видачі завдання: 05 липня 2021 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
.	Складання бібліографії та вивчення літературних джерел	05.07.2021 р. – 30.07.2021 р.	виконано
.	Виконання вступу	1.08.2021 р. – 08.08.2021 р.	виконано
.	Виконання розділу 1	09.08.2021 р. – 12.09.2021 р.	виконано
.	Виконання розділу 2	13.09.2021 р. – 1.10.2021 р.	виконано
.	Виконання розділу 3	2.10.2021 р. – 16.10.2021 р.	виконано
.	Формулювання висновків	17.10.2021 р. – 1.11.2021 р.	виконано
.	Оформлення роботи, одержання відгуку та рецензії	1.11.2021 р. – 15.11.2021 р.	виконано
.	Подання роботи на кафедрі	16.11.2021 р.	виконано

Студент _____ А.В. Барна
(підпис) (ініціали та прізвище)

Керівник роботи _____ О.Ф. Андросова
(підпис) (ініціали та прізвище)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____ І. Ю. Кисільова
(підпис) (ініціали та прізвище)

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота: 107 с., 12 рис., 17 табл., 71 джерело, 4 додатки.

Об'єктом дослідження є механізму управління банківським інвестиційним портфелем. Предметом дослідження є теоретичні, методичні та практичні питання розвитку механізму управління банківським інвестиційним портфелем.

Метою кваліфікаційної роботи магістра є розвиток механізму управління банківським інвестиційним портфелем АТ «Ощадбанк».

Завдання: визначити сутність і здійснити класифікацію банківських інвестицій; дослідити сучасний зміст поняття та значення в банківській діяльності інвестиційного портфелю банку; опрацювати науково-методичні підходи до формування механізму управління банківським інвестиційним портфелем; вивчити організаційно-економічні аспекти роботи банку та проаналізувати його фінансовий стан; оцінити ефективність механізму управління інвестиційним портфелем АТ «Ощадбанк»; обґрунтувати потребу диверсифікації інвестиційного портфеля; визначити стратегічні напрями розвитку механізму управління інвестиційним портфелем АТ «Ощадбанк».

Наукова новизна отриманих результатів визначається такими основними положеннями: вдосконалена комплексна класифікація банківських інвестицій із виділенням ключових ознак, які поглиблюють розуміння інвестиційної діяльності банку; набуло подальшого розвитку визначення банківських інвестицій. Практичне значення мають розробки з обґрунтування потреби в диверсифікації інвестиційного портфеля АТ «Ощадбанк», визначення стратегічних напрямів розвитку механізму управління інвестиційним портфелем АТ «Ощадбанк».

**БАНКІВСЬКІ ІНВЕСТИЦІЇ, ДИВЕРСИФІКАЦІЯ ІНВЕСТИЦІЙ,
ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ПОРТФЕЛЬ БАНКУ, ІНВЕСТИЦІЙНИЙ РИЗИК БАНКУ.**

SUMMARY

Qualifying work: 107 p., 12 fig., 17 tab., 4 annex, 71 references.

The object of research is the mechanism of bank investment portfolio management.

The subject of research is theoretical, methodological and practical issues of development of the mechanism of bank investment portfolio management.

The purpose of the master's qualification work is to develop a mechanism for managing the banking investment portfolio of JSC «Oschadbank».

Tasks of qualification work: to determine the nature and classification of bank investments; to study the modern content of the concept and significance in the banking activity of the bank's investment portfolio; to develop scientific and methodological approaches to the formation of the mechanism of bank investment portfolio management; to study the organizational and economic aspects of the bank's work and analyze its financial condition; assess the effectiveness of the investment portfolio management mechanism of JSC «Oschadbank»; justify the need to diversify the investment portfolio; to determine strategic directions of development of the investment portfolio management mechanism of JSC «Oschadbank».

The scientific novelty of the obtained results is determined by the following main provisions:

– improved comprehensive classification of bank investments with the selection of key features that deepen the understanding of the bank's investment activities;

– further development of the definition of bank investments as a set of property and intellectual values of the bank, invested in securities and derivatives (derivative financial instruments) to make a profit and / or achieve social or other effects of the bank, hedging financial risks.

Developments on substantiation of the need for diversification of the investment portfolio of JSC «Oschadbank», determination of strategic directions of

development of the investment portfolio management mechanism of JSC «Oschadbank» are of practical importance.

BANKING INVESTMENTS, INVESTMENT DIVERSIFICATION,
BANK'S INVESTMENT PORTFOLIO, BANK'S INVESTMENT RISK.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	8
1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИМ ПОРТФЕЛЕМ БАНКУ	10
1.1 Сутність і класифікація банківських інвестицій.....	10
1.2 Інвестиційний портфель банку: сучасний зміст поняття та значення в банківській діяльності.....	20
1.3 Науково-методичні підходи до формування механізму управління банківським інвестиційним портфелем	30
2 АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО СТАНУ Й ЕФЕКТИВНОСТІ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИМ ПОРТФЕЛЕМ АТ «ОЩАДБАНК»	41
2.1 Організаційно-економічна характеристика банку.....	41
2.2 Аналіз фінансового стану АТ «Ощадбанк»	52
2.3 Оцінювання ефективності механізму управління інвестиційним портфелем АТ «Ощадбанк».....	61
3 ВИЗНАЧЕННЯ НАПРЯМІВ РОЗВИТКУ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИМ ПОРТФЕЛЕМ АТ «ОЩАДБАНК»	72
3.1 Проблеми, що зумовлюють необхідність удосконалення механізму управління інвестиційним портфелем АТ «Ощадбанк»	72
3.2 Обґрунтування потреби диверсифікації інвестиційного портфеля АТ «Ощадбанк».....	79
3.3 Стратегічні напрями розвитку механізму управління інвестиційним портфелем АТ «Ощадбанк».....	89
ВИСНОВКИ	97
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	101
ДОДАТКИ	108

ВСТУП

Об'єктивно так склалося, що банки в Україні переважно орієнтують свої активні операції на кредитну діяльність, оскільки вона є більш прибутковою, хоча й пов'язана зі значними фінансовими ризиками. Меншою мірою інвестуються банківські фінансові ресурси в операції на фондовому ринку. Це зумовлюється його нерозвиненістю в Україні, домінуванням державних цінних паперів в міжбанківських економічних відносинах, знову ж таки ризикованістю банківської інвестиційної діяльності з цінними паперами. Втім існує потреба диверсифікації банківських операцій, тому розвиток підходів до управління інвестиційним портфелем банку не втрачає своєї актуальності.

Метою кваліфікаційної роботи магістра є розвиток механізму управління банківським інвестиційним портфелем АТ «Ощадбанк».

Виходячи з цієї мети, були розроблені такі завдання дослідження:

- визначено сутність і здійснено класифікацію банківських інвестицій;
- досліджено сучасний зміст поняття та значення в банківській діяльності інвестиційного портфелю банку;
- опрацьовано науково-методичні підходи до формування механізму управління банківським інвестиційним портфелем;
- вивчено організаційно-економічні аспекти роботи банку та проаналізовано фінансовий стан АТ «Ощадбанк»;
- здійснено ефективності механізму управління інвестиційним портфелем АТ «Ощадбанк»;
- обґрунтовано потребу диверсифікації інвестиційного портфеля АТ «Ощадбанк»;
- визначено стратегічні напрями розвитку механізму управління інвестиційним портфелем АТ «Ощадбанк».

Об'єктом дослідження є механізму управління банківським інвестиційним портфелем. Предметом дослідження є теоретичні, методичні та

практичні питання розвитку механізму управління банківським інвестиційним портфелем.

При виконанні кваліфікаційної роботи магістра використані такі методи економічних досліджень: абстрактно-логічний, економіко-статистичний, монографічний, аналізу, синтезу та ін. Інформаційну базу дослідження складають показники фінансової звітності АТ «Ощадбанк», дані Національного банку України, Державної служби статистики України, а також монографічні дослідження та статті вітчизняних і зарубіжних авторів.

Наукова новизна отриманих результатів визначається такими основними положеннями:

– вдосконалена комплексна класифікація банківських інвестицій із виділенням ключових ознак, які поглиблюють розуміння інвестиційної діяльності банку;

– набуло подальшого розвитку визначення банківських інвестицій як сукупності майнових та інтелектуальних цінностей банку, що вкладаються в цінні папери та деривативи (похідні фінансові інструменти) для отримання прибутку та/або досягнення банком соціального чи інших ефектів, хеджування фінансових ризиків.

Практичне значення мають розробки з обґрунтування потреби в диверсифікації інвестиційного портфеля АТ «Ощадбанк», визначення стратегічних напрямів розвитку механізму управління інвестиційним портфелем АТ «Ощадбанк».

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати кваліфікаційного дослідження пройшли апробацію на Міжнародній науково-практичній конференції «Економіка, освіта, технології в контексті глобальних викликів» (м. Черкаси, 2021 рік).

Публікації. За матеріалами дослідження подано до друку статтю в збірник наукових праць «Нова економіка».

1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИМ ПОРТФЕЛЕМ БАНКУ

1.1 Сутність і класифікація банківських інвестицій

Міжнародний досвід свідчить, що в розвинених економіках банки часто є лідерами не лише на ринку кредитування, але й в інвестиційній діяльності, забезпечуючи надання інвестиційних кредитів та ефективні вкладення в інструменти фондового ринку. Банківські інвестиції дають можливість поєднати механізми довгострокового кредитування та фондового фінансування, що в сукупності справляє позитивний ефект на збільшення обсягів інвестиційних ресурсів для забезпечення економічного розвитку.

Якщо банки беруть активну участь в інвестиційній діяльності на фондовому ринку, вони можуть нарощувати свій інвестиційний потенціал за рахунок випуску та розміщення власних цінних паперів, здійснення фінансового посередництва, а також сприяти розвитку інфраструктури цього ринку, розширюючи види своєї професійної діяльності [1].

За умов динамічного розвитку економічних процесів та посилення важливості банків у процесах фінансування економічного розвитку країни завдання підвищення ефективності банківської інвестиційної діяльності, зокрема й на фондовому ринку, не втрачають свого значення. Так об'єктивно склалося, що банки в Україні переважно орієнтують свої активні операції на кредитну діяльність, оскільки вона є більш прибутковою, хоча й пов'язана зі значними фінансовими ризиками.

Меншою мірою інвестуються банківські фінансові ресурси в операції на фондовому ринку. Це зумовлюється його нерозвиненістю в Україні, домінуванням державних цінних паперів в міжбанківських економічних відносинах, знову ж таки ризикованістю банківської інвестиційної діяльності з цінними паперами. Втім існує потреба диверсифікації банківських операцій,

тому розвиток підходів до управління інвестиційним портфелем банку не втрачає своєї актуальності [2].

Діяльність банків на фондовому ринку може здійснюватись у таких напрямках, як:

1) емісійна, спрямована на залучення фінансових ресурсів шляхом випуску цінних паперів;

2) інвестиційна, що передбачає вкладення інвестиційних ресурсів у цінні папери для формування їх портфеля;

3) посередницька, яка забезпечує перерозподіл капіталів за рахунок операцій купівлі-продажу фондових інструментів і функціонування інфраструктури ринку.

Зрозуміло, що безпосередньо до інвестування належить другий у зазначеному переліку напрям діяльності, проте на обсяги банківських вкладень на фондовому ринку та їх структуру мають вплив всі вищезазначені операції [3].

Результатом інвестиційної діяльності банків на ринку цінних паперів є формування портфеля фондових інвестицій. Законодавство України не містить обмежень щодо банківських інвестицій за видами цінних паперів. Банки можуть здійснювати інвестиції в акції, державні та приватні облігації, депозитні сертифікати НБУ, похідні, векселі.

На відміну від фінансування інвестицій в основний капітал, інвестиції в цінні папери у більшості банків носять короткостроковий характер і полягають в утриманні придбаних ліквідних цінних паперів до перепродажу на ринку за більш високою ціною, або в утриманні боргових цінних паперів до терміну їх погашення емітентом [4].

В умовах недостатнього розвитку національного фондового ринку, зокрема його корпоративного сегмента, фінансові вкладення банків сьогодні набули певних особливостей. Банківська інвестиційна діяльність на фондовому ринку націлена на досягнення багатьох цілей, серед яких зростання прибутковості, підвищення ліквідності банківських установ, захист

нагромаджених ресурсів від інфляційного знецінення, розміщення не задіяного в кредитуванні капіталу, створення дочірніх підприємств, банківських груп тощо [5].

Дослідниця Огородник В. О. слушно зазначає, що формування кредитно-інвестиційного портфеля банку є непростим і досить важливим завданням, оскільки потребує узгодження суперечливих критеріїв: максимізації прибутку та мінімізації ризику. Тому назріває потреба в оптимізації, раціоналізації та модернізації кредитно-інвестиційного портфеля, що дасть змогу примножити результативність кредитних й інвестиційних операцій. При цьому основним завданням є визначення оптимального співвідношення між кредитною й інвестиційною діяльністю комерційного банку [6].

Проте, вважаємо ще більш важливим чітко розмежувати кредитування та банківські інвестиції, адже це різні напрями діяльності банків.

В Законі України «Про інвестиційну діяльність» зазначено, що інвестиціями є всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (доход) та/або досягається соціальний та екологічний ефект [7].

Законом України «Про банки і банківську діяльність» визначено, що банк, крім надання фінансових послуг, зокрема має право здійснювати також діяльність щодо інвестицій [8].

Крім того, для конкретизації сутності банківських інвестицій, необхідно зазначити, що Інструкцією про порядок регулювання діяльності банків в Україні передбачені такі нормативи інвестування:

- інвестування в цінні папери окремо за кожною установою (Н11);
- загальної суми інвестування (Н12), що визначається як співвідношення суми коштів, що інвестуються на придбання акцій (паїв, часток) та інвестиційних сертифікатів будь-якої юридичної особи, до статутного капіталу банку [9].

З цього можна зробити висновок, що капітальні вкладення не слід ототожнювати з банківськими інвестиціями, які натомість передбачають вкладення коштів у різноманітні цінні папери та їх похідні, деривативи з метою отримання економічного чи інших ефектів.

Закон України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки» містить вичерпний перелік із відповідними роз'ясненнями видів цінних паперів, в які можуть вкладатися кошти банками України в процесі їхньої інвестиційної діяльності [10].

У табл. 1.1 наведені основні визначення банківських інвестицій.

Таблиця 1.1 – Узагальнення основних визначень для з'ясування сутності банківських інвестицій

Визначення банківських інвестицій	Автори
Вкладення коштів банку в одну, кілька чи множину видів цінних паперів та інших фінансових інструментів, що утворюють єдину сукупність (портфель цінних паперів) для цілей підвищення прибутковості банківської діяльності	Ігнатченко Н. М. [11]
Вкладення грошових коштів банку в цінні папери, деривативи, управління якими здійснюється на фондовому ринку під час їх придбання або продажу, що дає можливість реальної оцінки, планування та контролю кінцевого результату, тобто прибутку	Лисенок О. В. [12]
Реалізація банком різних форм інвестицій задля отримання доходу, соціального ефекту, підтримки певного рівня ліквідності та платоспроможності чи інших цілей банківської діяльності	Майорова Т. В. [13]
Формування банком набору фінансових інструментів (цінних паперів) із розрахунку на досягнення поставленої мети (забезпечення ефективної діяльності, збільшення прибутковості операцій, підтримки допустимого рівня ризикованості та ліквідності інвестиційних активів тощо), виходячи з фінансових ресурсів, що є у банку, їх властивостей, шляхом реалізації відповідних банківських операцій	Ярошевич Н. Б., Кондрат І. Ю., Якимів А. І. [14]

Наведені визначення доповнюють і поглиблюють розуміння суті банківських інвестицій. З урахуванням отриманих результатів проведеного порівняльного аналізу, в кваліфікаційній роботі магістра набуло подальшого розвитку визначення банківських інвестицій як сукупності майнових та інтелектуальних цінностей банку, що вкладаються в цінні папери та

деривативи (похідні фінансові інструменти) для отримання прибутку та/або досягнення банком соціального чи інших ефектів, хеджування фінансових ризиків. Схематично це визначення репрезентує рис. 1.1.

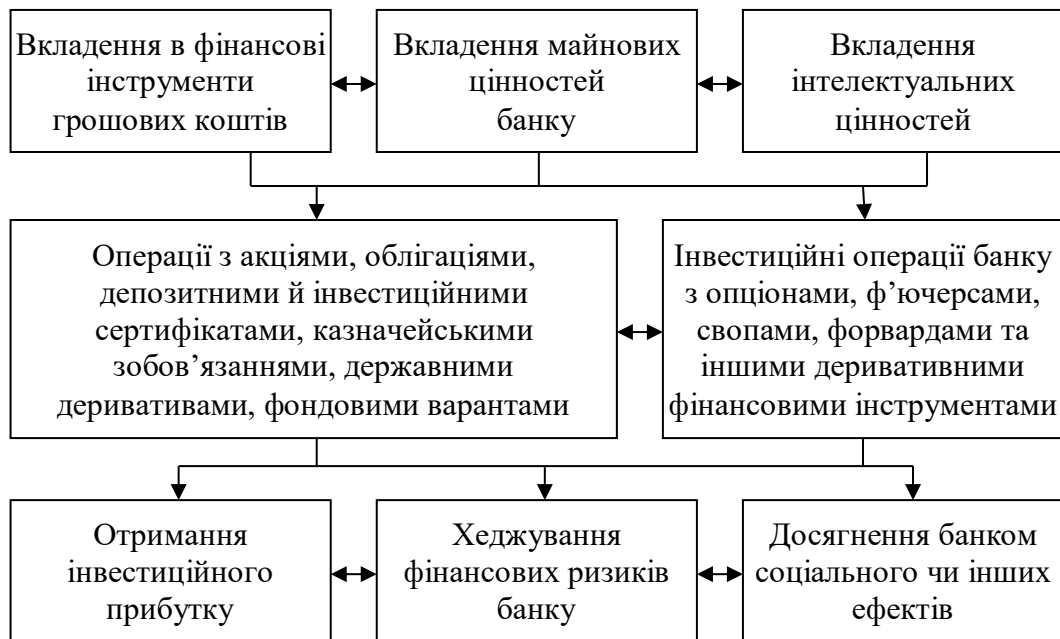

Рисунок 1.1 – Схематична репрезентація сутності банківських інвестицій

Таким чином, перспективним для банків має стати інвестиційна діяльність на ринку цінних паперів, тобто безпосередня діяльність банків як інвесторів і діяльність з обслуговування інвестиційного процесу. Однак, забезпечення економічного зростання держави можливе лише шляхом поживлення інвестиційної активності усіх учасників інвестиційного процесу й ефективного використання інвестиційних ресурсів. Особливо в умовах нестабільності та недосконалого законодавства, банки для успішного здійснення інвестиційних операцій повинні виробити чітку стратегію інвестиційного менеджменту, яка б знижувала ризики за інвестиційними операціями банку.

Успішність вирішення науково-практичної проблеми визначення сутності та структури інвестиційної діяльності банків ґрунтується на досягненні методологічної визначеності у таких аспектах:

– поділ розуміння сутності інвестиційної діяльності банків в макро- та мікроекономічних площинах, а саме, розгляд банків як приватників інвестиційних процесів в економіці, або власне як інвесторів;

– обґрунтування можливості віднесення вкладень у певні види цінних паперів, включаючи короткострокові, до складу інвестиційних банківських операцій;

– зіставлення таких напрямів банківської діяльності, як «інвестиційна діяльність», «інвестиційний банкінг», «операції з цінними паперами банків», «інвестиційне кредитування» з виділенням в них загального та специфічного;

– теоретичне обґрунтування можливості віднесення спекулятивних торговельних операцій банків із цінними паперами до розряду інвестиційної діяльності [15].

Сформована наразі тенденція розвитку інвестування в діяльності українських банків викликана, насамперед, двома причинами: по-перше, певним зменшенням попиту на кредити з боку українського суспільства в умовах коронакризи, що зумовило появу незадіяних в кредитному процесі ресурсів, а по-друге, появою на вітчизняному фондовому ринку одночасно надійних і достатньо доходних фінансових інструментів у формі ОВДП, що значною мірою посилило інтерес банків до таких вкладень.

Саме розвиток біржового та позабіржового сегментів ОВДП в складі фондового ринку виступив каталізатором процесів інвестування в банківській системі [16].

Серед найбільш важливих ознак класифікації банківських інвестицій були запропоновані такі, що вдосконалюють існуючу систематику (табл. 1.2).

1) За масштабом охоплення (портфельні та індивідуальні інвестиції банку).

2) За об'єктами інвестування – цінними паперами (акції, корпоративні облигації, облигації місцевих позик, державні облигації України, облигації міжнародних фінансових організацій, депозитні сертифікати банків, іпотечні облигації, сертифікати фондів операцій з нерухомістю, інвестиційні

сертифікати, казначейські зобов'язання України, державні деривативи, опціонні сертифікати, фондові варанти тощо).

3) За об'єктами інвестування – деривативами (опціони, ф'ючерси, свопи, форварди та інші деривативні фінансові інструменти).

4) За періодом інвестування (короткострокові, середньострокові, довгострокові банківські інвестиції).

5) За метою вкладення коштів (з метою збільшення інвестиційного прибутку шляхом отримання відсотків на вкладені кошти, з метою збільшення інвестиційного прибутку шляхом перепродажу цінних паперів і деривативів, з метою хеджування фінансових ризиків банківської діяльності, для забезпечення соціального ефекту чи інших ефектів для банку).

б) За рівнем інвестиційного ризику (безризикові, малоризикові, помірноризикові, високоризикові банківські інвестиції).

Таблиця 1.2 – Вдосконалена класифікація банківських інвестицій

Ознака класифікації	Напрями типи та види банківських інвестицій
За масштабом охоплення	Портфельні та індивідуальні інвестиції банку
За об'єктами інвестування – цінними паперами	Акції, корпоративні облигації, облигації місцевих позик, державні облигації України, облигації міжнародних фінансових організацій, депозитні сертифікати банків, іпотечні облигації, сертифікати фондів операцій з нерухомістю, інвестиційні сертифікати, казначейські зобов'язання України, державні деривативи, опціонні сертифікати, фондові варанти та ін.
За об'єктами інвестування – деривативами	Опціони, ф'ючерси, свопи, форварди та інші деривативні фінансові інструменти
За періодом інвестування	Короткострокові, середньострокові, довгострокові банківські інвестиції
За метою вкладення коштів	З метою збільшення інвестиційного прибутку шляхом отримання відсотків на вкладені кошти, з метою збільшення інвестиційного прибутку шляхом перепродажу цінних паперів і деривативів, з метою хеджування фінансових ризиків банківської діяльності, для забезпечення соціального ефекту чи інших ефектів для банку
За рівнем інвестиційного ризику	Безризикові, малоризикові, помірноризикові, високоризикові банківські інвестиції

Сьогодні вкладення банків в економіку України здійснюється переважно

у двох основних формах:

- 1) пряме фінансування інвестиційних проєктів (реальні інвестиції);
- 2) вкладення в цінні папери (фінансові активи).

До інвестиційних вкладень включають і банківські інвестиційні кредити. Вкладення в цінні папери та надання кредитів формують інвестиційно-кредитний портфель банку. Щодо інвестування банку в рухоме і нерухоме майно, то таке інвестування розглядають окремо від інвестування в цінні папери спільного використання мережі збуту тощо.

Останнім часом в економічній літературі визначили нові форми інвестицій, які входять до складу реальних інвестицій – інноваційні інвестиції та інтелектуальні інвестиції.

Інноваційні інвестиції – це вкладання в нововведення. Поняття «інновація» походить від англ. «innovation» – нове науково-технічне досягнення, нововведення як результат впровадження новизни. Взагалі, за стабільної економіки всі інвестиції повинні бути водночас інноваціями. Основними формами інноваційних інвестицій є вкладання коштів у: придбання ліцензій, патентів, «ноу-хау», програмних продуктів; фінансування наукових розробок, науково-технічних програм; підготовку спеціалістів підприємства. За умов кризи можливі інвестиції на підтримку діючих технічно відсталих виробничих фондів.

Інтелектуальні інвестиції – це вкладання в об'єкти інтелектуальної власності, що впливають з авторського права, винахідницького і патентного права, права на промислові зразки і корисні моделі. Інноваційна форма здебільшого складається з інтелектуальних інвестицій [17].

Класифікація банківських інвестицій визначається різними підходами та класифікаційними ознаками, але за необхідності вона може бути поглиблена.

Спираючись на досвід банківських установ зарубіжних країн у реалізації інвестиційної діяльності [18], у нашій державі слід виробити найбільш важливі заходи, що забезпечать нарощування інвестиційного потенціалу вітчизняної банківської системи, а також подальше ефективне розміщення нагромаджених

банківських інвестиційних ресурсів в ефективні цінні папери для забезпечення зростання національної економіки та переходу її на інноваційний тип розвитку [19].

Серед заходів, що дають можливість забезпечити нарощування інвестиційного потенціалу українських банків, слід виокремити такі:

- розробка та реалізація стратегії розвитку вітчизняної банківської системи в умовах функціонування економіки інноваційного типу;

- доформування статутного капіталу вітчизняних банків відповідно до міжнародних вимог і вимог НБУ;

- злиття невеликих банків з метою підвищення їх конкурентних переваг на банківському ринку;

- нарощування депозитної бази банківських установ за рахунок підвищення довіри у суспільстві до банків як до депозитних інститутів;

- вихід на високоприбуткову діяльність банківської системи країни і використання банківського прибутку на цілі інвестиційного розвитку;

- посилення вимог до систем управління ризиками в банківській діяльності для зменшення обсягів відволікання банківських ресурсів у проблемні кредити;

- вдосконалення державного регулювання банківської діяльності, посилення вимог до капіталізації банків.

Реалізація зазначених заходів дасть можливість суттєво наростити інвестиційний потенціал банківської системи країни та підвищити значення цих фінансових установ в кредитно-інвестиційному забезпеченні економічного зростання [20].

Підвищення ефективності банківської інвестиційної діяльності на ринку цінних паперів може бути досягнуто за рахунок раціонального розміщення нагромадженого інвестиційного капіталу в ефективних фондових інструментах. На сьогодні це завдання залишається надзвичай складним, адже на вітчизняному ринку спостерігається брак ефективних цінних паперів, особливо в корпоративному сегменті, та замалий «фрі-лот» акцій. Державному

регулятору слід оптимізувати вимоги до емітентів емісійних цінних паперів та стимулювати процеси більш активного включення акцій в реєстри українських фондових бірж. Лише за умови збільшення кількості фондових інструментів в реєстрах фондових бірж банкам вдасться досягнути оптимального співвідношення в розподілі інвестицій між державними і корпоративними цінними паперами.

Потребує також удосконалення система управління інвестиційними ризиками на ринку цінних паперів та подальше проведення лібералізації валютного законодавства, що дасть змогу включати до складу банківського портфеля цінні папери іноземних емітентів. Заслуговує на поширення західна практика вкладення банківських ресурсів у корпоративні цінні папери високоприбуткових суб'єктів господарювання, зокрема венчурних та інноваційних підприємств, з залученням державних гарантій.

На сучасному етапі розвитку економіки України банківські інвестиційні ресурси більш активно спрямовуються на потреби реалізації грошово-кредитної та бюджетної політики держави, проте залишаються недостатньо задіяними у фондовому механізмі фінансування господарської діяльності.

Спрощення інвестиційних стратегій банків на фондовому ринку, що спостерігається в останні роки, зумовлено як достатньою прибутковістю державних цінних паперів, так і браком ефективних корпоративних інструментів на вітчизняному ринку, в які могли вкладатися банківські ресурси. Вдосконалення банківської інвестиційної діяльності на фондовому ринку безпосередньо залежить від стабільності економічного розвитку країни, успішності реалізації державної політики щодо стимулювання розвитку цього ринку, передусім його корпоративного сегмента та сегмента ОВДП, більш активного поширення фондового механізму фінансування господарської діяльності, що сприятиме розширенню ефективних цінних паперів та збільшенню їх обсягу у біржовому та позабіржовому обороті.

1.2 Інвестиційний портфель банку: сучасний зміст поняття та значення в банківській діяльності

Напевне основним способом реалізації банківських інвестицій є сьогодні формування інвестиційного портфелю банку, за допомогою якого забезпечується оптимальне співвідношення доходності та ризику інвестицій.

Оскільки всі інвестиції розрізняються за рівнем доходності та ризику для банку, їхні можливі сполучення в портфелі змінюють ці характеристики, а за умови оптимального їх поєднання можна значно знизити його ризик [21].

Загальний розмір інвестиційного портфеля банків України визначає сукупну суму фінансових і реальних інвестицій українського банківського ринку. З огляду на це, інвестиційна діяльність банків потребує детального аналізу динаміки та структури операцій протягом визначеного часового проміжку з метою отримання необхідної інформації про загальний стан ринку фінансових і реальних інвестицій, а також шляхів його подальшого розвитку в Україні.

Банківські інвестиції традиційно розуміють як усі напрями розміщення ресурсів банку, а також як операції щодо розміщення коштів на певний термін із метою одержання доходу. В першому випадку до інвестицій відносять увесь комплекс активних операцій банку, у другому – тільки його термінову складову [22].

Якщо ж розглядати інвестиції банку як вкладення капіталу з метою наступного його збільшення, то, з погляду банківського бізнесу, приріст капіталу повинен бути достатнім для того, аби компенсувати йому відмову від використання наявних фінансових ресурсів для вкладення в інші альтернативні інструменти на фінансовому ринку, винагородити за ризик і відшкодувати втрати від інфляції в майбутньому інвестиційному періоді [23].

В економічній літературі під інвестиційним портфелем зазвичай розуміють сукупність здійснених банком фінансових та реальних інвестицій з метою одержання прибутку та диверсифікації ризиків.

Так, наприклад, Мединська Т. В., Руцишин Н. М. і Ніконенко У. М. визначають інвестиційний портфель як сукупність здійснених банком

інвестицій з метою одержання прибутку та диверсифікації ризиків [24]. Натомість, Гетьман О. М. вважає, що ефективність цілеспрямованого формування сукупності об'єктів реального та фінансового інвестування для провадження інвестиційної діяльності, а отже, і портфеля інвестицій, залежить від обраної стратегії банку [25].

В спрощеному розумінні інвестиційний портфель банку становить визначену сукупність об'єктів фінансового та реального інвестування, що формується відповідно до попередньо розробленої інвестиційної стратегії, залежно від інвестиційних цілей розвитку банківської установи.

Таким чином, головна мета при формуванні інвестиційного портфеля банку полягає в досягненні оптимального поєднання між ризиком і доходом для інвестора. Управління банківським інвестиційним портфелем, хоча цей блок питань ще буде детальніше розкрито в наступному підрозділі кваліфікаційної роботи магістра, здійснюється постійно, а його сутність полягає у виконанні операцій купівлі-продажу фінансових і реальних інвестиційних цінностей, тобто в безперервній зміні структури обсягу та якості активів, що входять до нього.

Основні завдання формування інвестиційного портфеля банку такі:

- 1) забезпечення високого рівня дохідності банку в задані часові періоди;
- 2) уникнення високих ризиків банківського інвестування;
- 3) досягнення запланованого рівня ліквідності банківських інвестиційних активів.

Важливим елементом формування інвестиційного портфеля банку є вибір конкретних інвестиційних об'єктів для включення їх до портфеля на підставі оцінки їхніх інвестиційних якостей. Економісти Слободянюк Н. О. та Науменко О. Д. стверджують, що особливістю української банківської інвестиційної діяльності є пов'язаність інвестиційних операцій банків здебільшого із цінними паперами, при цьому насамперед враховується ліквідність придбаних фінансових інструментів. А інвестиційна активність банків залежить від рівня капіталізації банківської системи в цілому [26].

Згідно із нормативно-правовими документами Національного банку України, фінансові інвестиції визначаються як фінансові активи, які утримуються банком із метою збільшення прибутку (процентів, дивідендів тощо), зростання вартості капіталу або інших вигід для інвестора. До таких фінансових інвестицій належать придбані боргові цінні папери, акції та інші цінні папери з нефіксованим прибутком, інвестиції в асоційовані та дочірні компанії, інші фінансові інвестиції, що не оформлені цінними паперами [27].

Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 12 «Фінансові інвестиції» визначає ринкову вартість фінансової інвестиції як суму, що можна отримати від продажу фінансової інвестиції на активному ринку [28].

Окрім фінансових інвестицій банки можуть здійснювати реальні інвестиції у вигляді вкладень у нерухомість, основні засоби, дорогоцінні метали, предмети колекціонування, майнові й інтелектуальні права, а також створення та розвиток власної матеріально-технічної бази. Вкладення в комерційну нерухомість можуть приносити дохід у вигляді приросту ринкової вартості й орендної плати. Ринок нерухомості охоплює три основних сегменти: житлові будинки, об'єкти господарського призначення та земельні ділянки [29].

На діяльність банків України, а тим більше, на формування їхніх інвестиційних портфельів, впливає низка чинників, які зумовлюють як позитивні, так і негативні наслідки. Їх можна умовно поділити на внутрішні та зовнішні.

До зовнішніх факторів впливу на інвестиційний портфель банку належать такі:

- економічний і політичний стан й країні;
- рівень інфляції та ВВП;
- рівень корупції в державі;
- іноземні інвестиції в державу та в основний капітал;
- курс національної валюти;
- нормативно-правове регулювання на фондовому ринку;

- доходи населення;
- кількість угод на ринку цінних паперів тощо.

До внутрішніх чинників впливу на інвестиційний портфель банку можна зарахувати такі:

- розмір і динаміку статутного капіталу (регулятивного капіталу);
 - кошти фізичних і юридичних осіб;
 - кошти банків-кореспондентів;
 - цінні папери банку, нестабільну ресурсну базу банку;
- кредитний портфель банку та його кредитні ризики тощо.

Кожен із названих чинників певним чином впливає на інвестиційну діяльність банківських установ, їхні інвестиційні портфелі (табл. 1.3).

На жаль, в Україні не надається належної державної підтримки банкам як інвесторам, у тому числі на ринку цінних паперів. Для розв'язання цієї проблеми необхідно:

- підтримувати розвиток ринку банківських послуг, зокрема інвестиційних, які зближують фінансовий і реальний сектори економіки, сприяють надходженню вільних фінансових ресурсів до підприємців, а для банків розширюють джерела їхніх доходів;
- стабілізувати політичний та економічний стан у країні;
- забезпечити залучення максимального обсягу власних інвестиційних ресурсів у фінансові проєкти банків;
- сприяти розвитку послуг інвестиційного менеджменту, який є інструментом залучення фінансових ресурсів;
- активізувати та стимулювати державну підтримку щодо створення інвестиційних банків та інвестиційно-банківських інститутів в Україні;
- об'єднати українські інвестиційні банки в консорціуми за участі міжнародних фінансових інститутів, визнаних професіоналами у сфері інвестиційно-банківського бізнесу на світовому рівні для успішнішого функціонування;
- залучати іноземних та вітчизняних інвесторів.

Таблиця 1.3 – Фактори впливу на інвестиційний портфель банку

Фактори	Напрями та характер впливу на інвестиційний портфель
Зовнішні фактори	
Економічні	Регулювання діяльності банків шляхом встановлення економічних нормативів і проведення грошово-кредитної політики НБУ, що впливає на пропозицію банків на ринку цінних паперів
	Встановлення/скасування різноманітних податкових пільг і стимулів для суб'єктів ринку цінних паперів, що сприяють/стримують їх використання як інструментів фінансування інвестицій
	Поліпшення інвестиційного клімату в державі, залучення іноземних інвестицій та гнучка державна інвестиційна політика, що сприяють активізації діяльності банків на ринку цінних паперів, розвитку їхніх інвестиційних портфелів
Ринкові	Складність і численність бар'єрів входження на ринок цінних паперів, високий рівень конкуренції знижують зацікавленість банків у розвитку діяльності на ньому, і навпаки
Законодавчі	Узгодженість системи нормативно-правового забезпечення ринку цінних паперів та нормативно-правової бази банківської діяльності, їх відповідність міжнародним вимогам і ринковим законам, що впливає на ризикованість операцій для банків
Політичні	Нестабільна політична ситуація в країні, низький рівень довіри населення до влади, а також часті політичні конфлікти посилюють ризикованість операцій з цінними паперами
Внутрішні фактори	
Ресурсна база банку	Зростання/зниження розміру власного капіталу, неможливість залучення довгострокових депозитних коштів, ускладнення доступу до емісійних джерел інвестування
Інвестиційна політика	Формування того чи іншого типу інвестиційного портфеля, використання ефективних методів аналізу, способів та інструментів мінімізації ризиків операцій з цінними паперами
Техніко-технологічні	Наявність/відсутність сучасних засобів передавання інформації, Інтернет-ресурсів, фінансових інновацій щодо управління інвестиційним портфелем банку
Кадровий потенціал банку	Забезпеченість/відсутність кваліфікованих менеджерів, що володіють сучасною методикою здійснення операцій з цінними паперами та фінансовими деривативами

Активна діяльність банків в інвестиційному напрямі багато в чому залежить від інноваційного сектора ринкової економіки України.

У табл. 1.4 проаналізовані найбільш дієві способи мінімізації інвестиційних ризиків під час формування інвестиційного портфеля банку.

Таблиця 1.4 – Напрями мінімізації інвестиційних ризиків при формуванні інвестиційного портфеля банку

Назва заходу	Зміст	Характеристика переваг і недоліків
Страховання	Завчасне зовнішнє резервування ресурсів, спрямованих на компенсацію збитків від майбутніх можливих втрат, що викликані реалізацією певних ризиків інвестиційного проєкту	Перевагою є те, що не потребує додаткових витрат часу Недолік – це додаткові фінансові витрати на сплату страхового внеску
Диверсифікація	Розподіл інвестицій банку за різними фінансовими інструментами, що приведе до зниження ризику або створення єдиного інвестиційного портфеля з альтернативною регіональною або галузевою спрямованістю	Перевагами є відсутні додаткові фінансові витрати, обмеження ризику, що пов'язаний із володінням одним активом (видом діяльності, постачальником) Серед недоліків трудомісткість процедури, що пов'язана з додатковими витратами часу на формування балансу між прибутком і ризиком, можливий неправильний вибір об'єктів інвестування
Лімітація	Встановлення граничних максимальних або мінімальних значень внутрішніх показників проєкту з метою зменшення ризику та підвищення ефективності інвестиційної діяльності банку	Переваги: обмеження збитків до певного прийнятного рівня, не складний у застосуванні Недолік – обмежує одержання можливих прибутків від банківської діяльності
Хеджування	Різновид страхування, що передбачає відкриття угод на одному ринку для компенсації впливу цінових ризиків рівній але протилежній позиції на іншому ринку	Перевага – дає змогу зафіксувати прибуток на певному рівні Недолік – відмова банку від можливості отримання додаткового прибутку
Придбання додаткової інформації	Придбання інформації для розширення ринку інвестування та запобігання/зменшення дії ризикових факторів, пов'язаних з інвестиційною діяльністю банку	Перевага – зменшення ризику за рахунок зниження рівня невизначеності Недоліки: додаткові фінансові витрати, пов'язані з придбанням інформації

Щодо вибору стратегії розвитку інвестиційної діяльності, то такий процес для банку полягає в оптимальному розширенні альтернативних можливостей формування та реструктуризації інвестиційного портфелю на основі раціонального, ефективного та легітимного подолання інституційних, адміністративних і ринкових обмежень. При цьому правомірне подолання інституційних обмежень можливе на основі покращення показників

банківської діяльності, що виступають регулюючими параметрами, перш за все величини регулятивного капіталу, якості портфелю активів та ін., а також формування інвестиційного портфеля, що представляє максимальний запас відносно встановлення нормативів в майбутньому.

Особливої уваги потребує світовий досвід, що вказує на використання новітніх інформаційних технологій і сучасних фінансових інструментів для забезпечення функціонування фондового ринку, яке неможливе без налагодження взаємодії системоутворювального комплексу взаємопов'язаних інститутів інфраструктури ринку цінних паперів [30].

Досвід діяльності учасників фондового ринку України показує, що для активізації інвестиційних процесів необхідні, з одного боку, концентрація ресурсів та капіталу, а з іншого створення інфраструктури для багатоканального диверсифікованого ринку залучення інвестицій. Такими структурами могли б стати холдинги, які надають увесь спектр послуг, банки, інвестиційні компанії, страхові компанії, недержавні пенсійні фонди, брокерські та консалтингові компанії [31].

Також одним із основних напрямів створення ефективної системи управління банківською інвестиційною діяльністю слід вважати використання процесного підходу, в межах якого застосовується концепція реінжинірингу бізнес-процесів. Основною в цій концепції є оптимізація бізнес-процесів формування інвестиційного портфеля банку. Саме тому процес управління банківською інвестиційною діяльністю доцільно розглядати як забезпечення банківського інвестиційного бізнесу всіма необхідними ресурсами й організацію технологічного циклу інвестування, включаючи розробку нових й удосконалення наявних технологій, продуктів і послуг, зокрема обслуговування клієнтів належної якості, використання сучасних технічних засобів і методів комунікації.

Процеси формування інвестиційних портфелів банків необхідно вдосконалювати комплексно, одночасно за різними організаційно-економічними напрямками, підпорядкованими єдиному стратегічному задуму,

орієнтованому на успішну реалізацію інвестиційної політики банку.

Відомо, що операції комерційних банків із цінними паперами мають як позитивні, так і негативні наслідки. Для нівелювання негативних проявів, можливих при формуванні інвестиційного портфеля банку, доцільно вжити таких заходів:

- відновити довіру до державних цінних паперів з боку населення, збільшити обсяги випуску й обігу облігацій внутрішніх і зовнішніх позик, державних казначейських зобов'язань;

- ввести нормативи ліквідності цінних паперів, зменшивши мінімальні відрахування до страхових резервів емітента;

- посилити якість професійної підготовки працівників інвестиційних інститутів;

- здійснювати оцінювання можливостей залучення нових цінних паперів до інвестиційних портфелів у майбутньому;

- визначати перспективи цінних паперів та налагодження зв'язків з їх емітентами;

- обмежити кількість емітентів власних цінних паперів у період їх емісії з метою попередження надмірно ризикових операцій з інвестиціями;

- запровадити пільговий порядок оподаткування доходів за цінними паперами [32].

З метою вдосконалення державного регулювання та нагляду за здійсненням банками операцій на ринку цінних паперів, який є частиною фінансового ринку, пропонуються: системна розбудова наявних регуляторів шляхом посилення їхньої незалежності; створення окремого мегарегулятора; створення мегарегулятора при Національному банку України; запровадження двох окремих органів регулювання та нагляду. Кожний із вказаних напрямів має переваги та недоліки, які слід враховувати під час прийняття остаточних рішень.

Україна прагне вийти на рівень європейських країн, отже, для покращення інвестиційних банківських операцій, пов'язаних із ринком цінних

паперів, потрібно орієнтуватися на європейську модель управління фондовим ринком. Відповідно до стратегічних документів ця модель повинна характеризуватися такими ознаками:

- значний рівень капіталізації разом із універсальним характером банку, що створює значні конкурентні переваги для нього;
- існування єдиного центрального органу державної влади з контролю за операціями з цінними паперами для банків і для небанківських організацій (мегарегулятор у вигляді НБУ);
- первинне розміщення цінних паперів за посередництва банків;
- порівняно низький рівень розвитку небанківських фінансових організацій;
- висування високих вимог до емітентів при виході на фондову біржу з первинним розміщенням (складність включення компанії до лістингу біржі через високі вимоги до неї);
- підвищені вимоги до суб'єктів ринку цінних паперів щодо ризикованості фондових операцій;
- виконання брокерських функцій переважно банками [33].

З позиції окремого банку інвестиційний портфель формується з метою одержання прибутку від операцій з цінними паперами та для забезпечення участі в статутному капіталі інших суб'єктів економіки, а також стратегічного контролю за їхньою власністю та діяльністю. Крім того, банки за допомогою інвестиційного портфеля намагаються створити фінансово-промислові групи, корпорації, холдинги, де головним суб'єктом виступають банківські установи, що надають фінансові ресурси підприємствам реального сектору економіки.

Серед основних проблем формування банками інвестиційного портфеля можна виокремити такі:

- низький рівень і недостатня якість капіталів українських банків, погіршення структури банківського капіталу, що призводить до слабкості банківської системи та неможливості реалізовувати великомасштабні інвестиційні програми через обмеженість ресурсної бази;

– недосконалість фондового ринку, нетривалий час його існування (це спричиняє незначні обсяги операцій та низьку ліквідність цього ринку, гальмування інвестиційної діяльності та збільшення частки вкладень банків пов'язані з низькою ліквідністю цінних паперів та відсутністю котирувань за більшістю з них);

– значний регулятивний вплив з боку держави та додаткові регулятивні вимоги з боку НБУ (на відміну від інших учасників ринку, діяльність банків більш жорстко регламентована, що зменшує їхню конкурентоспроможність);

– недостатньо розвинутий внутрішній ринок державних цінних паперів.

Банки України є одними з провідних інвесторів економіки України, вони відіграють значну роль на ринку цінних паперів. Водночас банки не повною мірою використовують свій інвестиційний потенціал, мають проблеми формування ефективних інвестиційних портфелів. Управління цим портфелем є складним і безперервним процесом, що здійснюється в кілька послідовних етапів, пов'язуючи мету та завдання відповідної діяльності банків з визначенням оптимального обсягу та структури фінансових і реальних банківських інвестицій, рівня їхньої ліквідності та ризикованості банківської діяльності [34].

Для поживлення інвестиційної діяльності банків потрібно забезпечити законодавчу й організаційну підтримку банків з боку держави та її інституцій. Подальшому розвитку процесів формування інвестиційних портфелів банків України сприятимуть: створення мегарегулятора; концентрація банківського капіталу в банківських групах; формування розвинутого ринку державних цінних паперів; запровадження пільгового оподаткування доходів за цінними паперами; відновлення довіри населення до фондового ринку та банків.

1.3 Науково-методичні підходи до формування механізму управління банківським інвестиційним портфелем

За сучасних умов стрімкого розвитку економічних процесів потребують удосконалення підходи, що використовуються для управління банківським

інвестиційним портфелем. До того ж, цифрові трансформації можуть озброїти фінансовий менеджмент банків новими інструментами для аналізу, прогнозування та управління їхніми інвестиційними портфелями.

Так, наприклад, науковці-економісти Кулаженко В. В., Лазоренко В. В. і Кузнецов О. Ф. обґрунтували в своїй статті, що цю проблему може вирішити теорія нечітких множин. Для моделювання процесу формування інвестиційного портфеля використовуються трикутні нечіткі числа, які об'єднують у собі «позитивний», «оптимальний» і «негативний» сценарії розвитку подій на ринку цінних паперів.

На базі теорії нечітких множин можливо будувати алгоритм проведення скорингу акцій та облігацій на фондовому ринку, що базується на порівнянні ваг основних факторів оцінки цінних паперів. Отже, питання формування якісного інвестиційного портфеля банку стає прогнозованим. Використання для цього класичних статистичних підходів не дає вже бажаного ефекту, оскільки при цьому не будуть враховані фактори невизначеності подій на фондовому ринку. Для ліквідації ризиків невизначеності, варто застосовувати нечітко-множинний підхід [35].

Цілком логічною та доречною є думка Калусенко В. В., яка визначає інвестиційну діяльність банку як процес взаємодії із учасниками національної економіки, під час якого здійснюється вкладання інвестиційних ресурсів в конкретну діяльність суб'єкта на основі відповідних принципів, а саме: підтримки належного рівня ліквідності, доцільності вкладень, збереження коштів до появи можливостей ефективнішого їх розміщення, хеджування ризиків методом диверсифікації вкладень коштів з метою отримання прибутку.

Дослідниця зазначає, що стан банківської інвестиційної діяльності вказує на низьку активність розвитку даної сфери через причини, що стосуються як загального рівня розвитку національної економіки, так і рівня розвитку банківської системи. Основними причинами незацікавленості банків у фінансуванні інвестиційних проєктів є: значні ризики, невідповідність

термінів ресурсної бази термінам реалізації інвестицій, недостатність державного стимулювання інвестиційної діяльності банків тощо [16].

Озерчук О. В. вважає, що головна мета при формуванні інвестиційного портфеля банку полягає в досягненні оптимального поєднання між ризиком і доходом для інвестора. Управління інвестиційним портфелем банку здійснюється постійно, а його зміст полягає у виконанні операцій купівлі-продажу фінансових і реальних цінностей, тобто в безперервній зміні структури обсягу та якості активів, що входять до нього. Основні завдання формування інвестиційного портфеля банку такі: забезпечення високого рівня доходності у задані періоди часу; уникнення високих ризиків портфельного інвестування; досягнення запланованого рівня ліквідності активів банку [21].

Сьогодні ефективність управління інвестиційним портфелем банку залежить від організації управління банківською інвестиційною діяльністю. Ухвалення рішень про інвестиції є найбільш складним і важливим завданням управління, у зв'язку з чим виникає необхідність інтеграції діяльності всіх учасників процесу управління інвестиційною діяльністю банку, що можливо реалізувати лише за допомогою ефективної структури управління банківською інвестиційною діяльністю в рамках сучасної організаційної структури менеджменту.

Інвестиційна діяльність банківської установи має свої особливості її здійснення. Саме тому варто виділити також функції банківського інвестиційного менеджменту. Враховуючи те, що даний вид управління є складовою банківського та фінансового менеджменту, то управлінню інвестиційної діяльності будуть притаманні класичні функції, які виділяються багатьма дослідниками в галузі менеджменту [36], а саме: планування (фінансове планування), аналіз, регулювання і контроль. Однак, варто виділити низку функцій, які зумовлені специфікою інвестиційної діяльності. Залежно від напрямів інвестиційної діяльності доцільно виділити: управління реальними інвестиціями; управління фінансовими інвестиціями; управління ризиками інвестиційної діяльності; контроль за здійсненням інвестиційної

діяльності.

Організаційна структура банківської установи подібна до інших підприємницьких структур і регламентується Законами України «Про господарські товариства», «Про банки і банківську діяльність» та ін. [8]. Крім того, діяльність банків, як і інших господарських товариств, ґрунтується на корпоративно-нормативних актах, до яких належать установчий договір і статут [37].

До складу інвестиційного департаменту повинні входити відділ цінних паперів, відділ міжбанківського кредитування та відділ валютних операцій. У свою чергу, відділ цінних паперів включає:

- сектор державних паперів;
- сектор корпоративних паперів;
- сектор боргових паперів;
- сектор по роботі з деривативами.

Крім того, реалії сьогодення вимагають від банківської установи більш розгалуженої системи відділів і секторів. А дана організаційна структура передбачає класифікацію відділів лише за видами цінних паперів, а на сучасному етапі банк – це «фінансовий супермаркет», який надає й інші види послуг.

Банківський інвестиційний менеджмент є керуючою підсистемою – суб'єктом управління. Під суб'єктом управління розуміється така організаційна одиниця, котра реалізує процес інвестування – інвестиційний департамент.

Виходячи із специфіки роботи банків на фінансовому ринку, пропонується дотримуватись розподілу послуг на окремі підрозділи: фронт-офіс та бек-офіс. Даний поділ є звичайною практикою організації діяльності для українських банків, оскільки саме таким чином організовано надання банківських послуг в Україні. Роботу фронт-офісу поділено на сектори обслуговування приватних і корпоративних клієнтів, а також виділено окремо підрозділ обслуговування VIP-клієнтів. Саме цей структурний підрозділ

займається обслуговуванням найбільш важливих клієнтів банку, які зарекомендували себе надійними і заможними. За кожним клієнтом закріплюється один із менеджерів з інвестування, який займається усіма питаннями клієнта із цінних паперів, співпрацює із відділом андерайтингу щодо первинного розміщення цінних паперів клієнта. Головною особливістю даного підрозділу є забезпечення найвищих стандартів банківського сервісу, індивідуальний підхід до кожного клієнта і суворі конфіденційність обслуговування [38].

Відділ інвестиційних банківських послуг здійснює для юридичних осіб:

- купівлю, продаж цінних паперів і операції з ними;
- купівлю, продаж державних цінних паперів і операції з ними;
- довірче управління майном юридичних осіб: формування портфеля цінних паперів клієнта; управління портфелем інвестицій клієнта із забезпеченням узгодженого рівня прибутковості;
- інформаційно-аналітичне обслуговування клієнтів: підготовка аналітичних звітів про інвестиційну принадність емітентів; підготовка інформаційних звітів про торги цінними паперами в ПФТС.

Брокерські послуги займають одне із провідних місць у інвестиційній діяльності зарубіжних банків. Саме доходи від брокерської діяльності є джерелом доходів для банку, що дає змогу йому утримувати свої позиції на ринку. Доходи від комісії за брокерське обслуговування становлять значну частку і переважають інші види доходів і комісій. Основним функціональними обов'язками даного підрозділу є торгові операції з цінними паперами (брокерські послуги) – купівля-продаж цінних паперів за дорученням клієнта.

Довірче управління дає змогу збільшити ресурси та потенціал банківської установи. Процес довірчого управління ґрунтується на індивідуальному підході до клієнта, який може собі дозволити сформувати на власний розсуд інвестиційний портфель. Довірче управління дозволяє скласти для кожного клієнта унікальну інвестиційну стратегію, однак воно розраховано на добре підготовленого клієнта, який може оцінити ризики і

спрогнозувати прибутковість. Ризики в цьому сегменті вищі, але й доходи більші. Механізм довірчого управління полягає у наступному: визначаються інвесторські очікування – рівень прибутковості, термін вкладення грошей, баланс ризиків і прибутків, ліквідність активів.

Далі розробляється інвестиційна стратегія. Після її затвердження клієнтом купуються цінні папери, якими й керує управлінець. Однак проблемою даного сегмента є те, що в країні спостерігається нестабільна економічна і політична ситуація, важко спрогнозувати майбутній стан фондового ринку.

Відділ сервісного обслуговування та консалтингу. Послуги даного відділу не є основними для банку, але їх необхідно підтримувати для того, аби не втратити імідж «фінансового супермаркету». У даний відділ звертаються практично всі клієнти банку. Основними функціями даного підрозділу є надання інформації про роботу банківської установи на ринку цінних паперів, надання професійних консультаційних послуг та допомогу в індивідуальному інвестуванні в цінні папери, пропозиції рядовим громадянам альтернативних можливостей інвестування, які вже давно використовуються у всьому світі.

Інвестиційний комітет обов'язково повинен бути у складі інвестиційного департаменту. Він відповідає за прийняття всіх рішень щодо інвестиційної діяльності банку, в тому числі стосовно затвердження прийнятих об'єктів інвестицій, встановлення лімітів інвестицій у боргові та дольові цінні папери, встановлення лімітів за діяльністю з андеррайтингу та затвердження інвестицій у нерухомість. Комітет відповідає також за розробку інвестиційної політики банку та аналіз інвестиційного портфелю банку.

Сектор андеррайтингу. Андеррайтинг (розміщення цінних паперів емітентів на ринку) здійснюється шляхом управління випуском цінних паперів за їх номінальною вартістю, тобто через визначення кількості цінних паперів, що реалізуються, з урахуванням інтересів та можливостей дилерів, структури капіталу і надійності партнерів. Операція андеррайтингу, як правило, доповнюється гарантією емісії, що означає зобов'язання придбати

нереалізовану частину випуску цінних паперів за фіксованою ціною, таким чином, певною мірою звільняючи емітента від ризику нереалізації емісії. Андерайтинг передбачає два варіанти діяльності банку: в якості покупця або в якості агента. Діяльність у якості агента урізноманітнюється трьома основними способами:

– прийняття зобов'язання реалізувати якомога більше цінних паперів із випуску, проте без повної фінансової відповідальності;

– прийняття зобов'язань реалізувати якомога більше цінних паперів з випуску, проте у межах певного терміну;

– прийняття зобов'язання виступити у ролі резервного каналу реалізації емісії при настанні певних умов (умовна гарантія).

Відділ інвестування в асоційовані й дочірні компанії займається проблемами прямого інвестування.

Відділ по роботі з деривативами займається операціями з похідними цінними паперами.

Одне із провідних місць у інвестиційному департаменті у будь-якому банку повинен займати сектор дослідження ринку. Початковою та визначальною функцією банківського інвестиційного менеджменту, від якою залежить якість подальших управлінських функцій, є банківський маркетинг. Загострення конкуренції на ринку банківських послуг, поступове насичення ринку, поява нових банківських продуктів вимагає від суб'єктів ефективного маркетингового управління. Система управління інвестиціями банку повинна базуватись на визначенні та задоволенні основних потреб споживачів банківських продуктів [39].

Саме тому сектор дослідження ринку, на нашу думку, повинен включати до свого складу відділи, котрі відповідають основним функціям банківського маркетингу. Відділ маркетингу займається збором та систематичним аналізом інвестиційної інформації про потреби споживачів, конкурентів, кон'юнктуру ринку, місткість і сегментацію ринку, інвестиційний клімат держави, привабливість регіону, галузей економіки. Відділ аналізу фінансових ринків

проводить дослідження в галузі діяльності банку на окремому виді ринку. В нашому випадку на ринку цінних паперів розробляються певні аналітичні рекомендації щодо стану ринку цінних паперів, діяльності контрагентів на даному ринку, котирування цінних паперів, стану фондових індексів як на національному ринку, так на міжнародних ринках, вплив змін на міжнародних ринках на національний ринок цінних паперів. Відділ по управлінню ризиками сприяє роботі комітету у виконанні його функцій. Основними функціями цього відділу є оцінка та аналіз фінансових ризиків, контроль за дотриманням встановлених лімітів, розробку рекомендацій стосовно збалансованої структури ризику та прибутковості на основі загального рівня ризику та ризиків, пов'язаних з конкретними сферами діяльності та банківськими продуктами.

Відокремлений підрозділ, що здійснює функції реєстратора та депозитарію, займається специфічною діяльністю, яку дозволено проводити банківським установам згідно законодавства – це функції реєстратора, зберігача цінних паперів та депозитарію.

Важливе значення також для діяльності банківської установи при розробці організаційної структури мають інформаційні потоки, якими обмінюються відділи, що входять до складу інвестиційного департаменту. Дослідження процесу обміну інформацією потрібно проводити з метою недопущення дублювання функцій окремих підрозділів. Найбільшим «інформаційним центром» в межах даного підрозділу є сектор дослідження ринку. Його послугами користуються структурні підрозділи не лише інвестиційного департаменту (в межах даного департаменту інформація із сектора дослідження ринку подається у всі відділи), а й кредитного департаменту в процесі кредитування під заставу цінних паперів; відділ внутрішнього аудиту в порядку одержання консультацій та інші підрозділи банку. Однак, для банківської установи найважливішим є процес прийняття рішень про інвестування, яке дозволило б виконувати головну функцію банку – одержання прибутку, тому інформаційні потоки будуть, в першу чергу,

направлені до правління банку.

Якщо говорити про інформаційні потоки в межах інвестиційного департаменту в порядку черговості, то користувачами даних послуг є:

– з метою здійснення власне інвестиційної діяльності відділи бек-офісу: інвестиційний комітет, сектор андеррайтингу, сектор інвестиційного менеджменту, відділ по роботі з деривативами, відділ інвестування в асоційовані й дочірні компанії;

– з метою надання інвестиційно-посередницьких послуг відділи фронт-офісу.

У свою чергу, обов'язково повинен підтримуватись зворотній зв'язок користування інформацією між відділами фронт- і бек-офісів. Адже в процесі дослідження ринку з метою вивчення попиту споживачів банківських послуг надзвичайно важливим є безпосереднє спілкування з клієнтом, що забезпечується діяльністю фронт-офісу.

Дослідження організаційних структур банківської установи є однією із ланок дослідження, що сприяє вивченню найбільш ефективних шляхів досягнення максимально ефективної діяльності банку. Будь-яка організаційна структура повинна відповідати реаліям сьогодення і бути пристосованою до мінливості ринкового середовища. Саме тому можна не сумніватися в тому, що в найближчому майбутньому зіткнемося з більшою різноманітністю структур, кожна з яких буде відповідати потребам конкретної фінансової установи.

На рис. 1.2 схематично зображений механізм управління банківським інвестиційним портфелем, який охоплює суб'єктів (фінансовий менеджмент) і об'єкти (інвестиційні активи, тобто портфель цінних паперів, похідних фінансових інструментів), а також мету, завдання, функції та сучасний інструментарій управління банківською інвестиційною діяльністю.

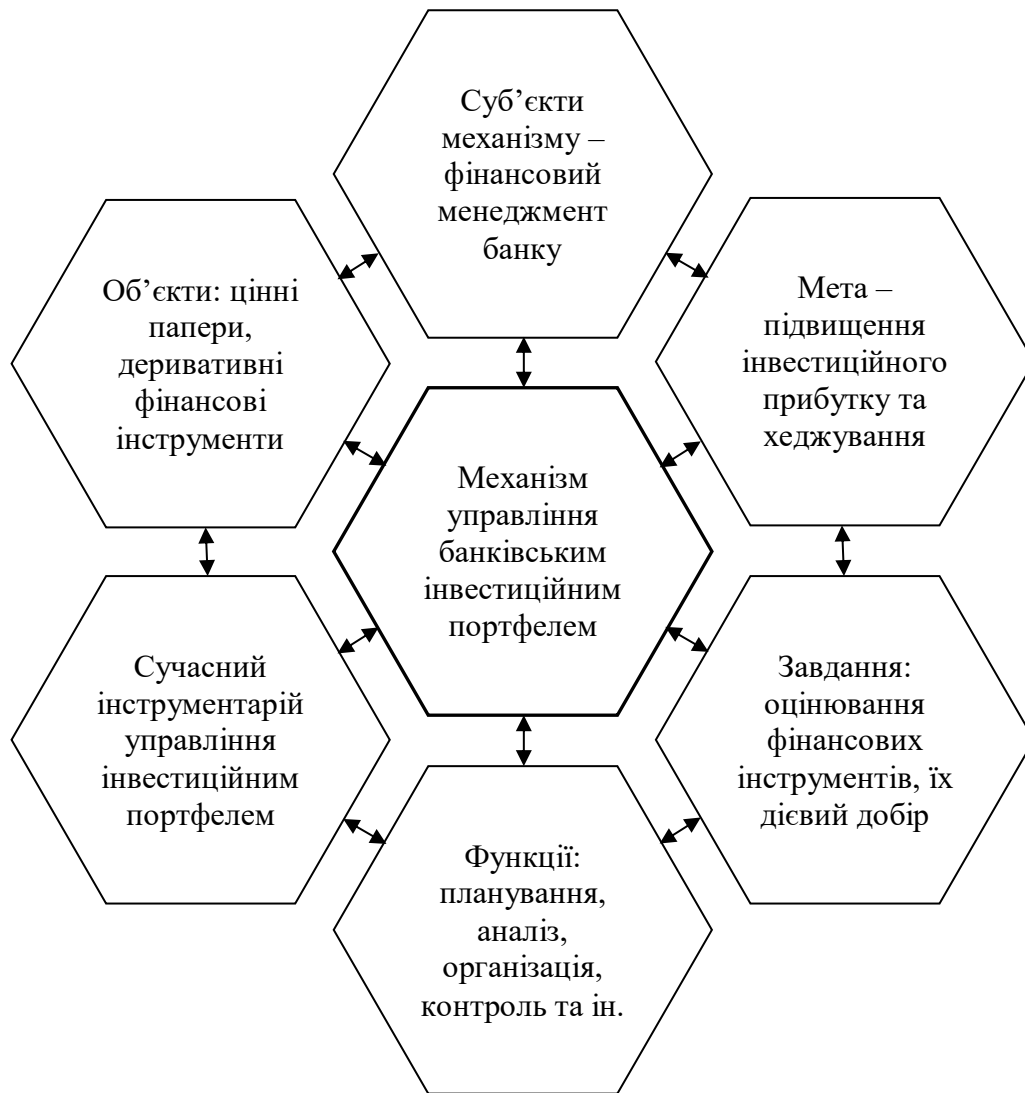

Рисунок 1.2 – Механізм управління банківським інвестиційним портфелем

Банківська сфера потребує такого стилю роботи, в основі якого лежить постійний пошук нових можливостей, уміння залучати й використовувати для вирішення поставлених завдань ресурси з найрізноманітніших джерел, домагаючись підвищення ефективності й одержання максимально можливого результату при мінімальних затратах. Досягнення таких цілей здійснюється у процесі управління.

Сучасним банкам необхідно забезпечувати диверсифікацію своїх активних операцій, розвиваючи інвестиції в цінні папери. Втім управління інвестиційним портфелем слід здійснювати на основі інформаційних технологій, з урахуванням цифрових трансформацій. Одним із таких підходів,

що заслуговує на увагу, є нечітко-множинний підхід до управління банківським інвестиційним портфелем в умовах невизначеності.

Висновки до розділу 1

Перспективним для банків має стати інвестиційна діяльність на ринку цінних паперів, тобто безпосередня діяльність банків як інвесторів і діяльність з обслуговування інвестиційного процесу. В кваліфікаційній роботі магістра набуло подальшого розвитку визначення банківських інвестицій як сукупності майнових та інтелектуальних цінностей банку, що вкладаються в цінні папери та деривативи (похідні фінансові інструменти) для отримання прибутку та/або досягнення банком соціального чи інших ефектів, хеджування фінансових ризиків.

Серед найбільш важливих ознак класифікації банківських інвестицій були запропоновані такі, що вдосконалюють існуючу систематику.

1) За масштабом охоплення (портфельні та індивідуальні інвестиції банку).

2) За об'єктами інвестування – цінними паперами (акції, корпоративні облигації, облигації місцевих позик, державні облигації України, облигації міжнародних фінансових організацій, депозитні сертифікати банків, іпотечні облигації, сертифікати фондів операцій з нерухомістю, інвестиційні сертифікати, казначейські зобов'язання України, державні деривативи, опціонні сертифікати, фондові варанти тощо).

3) За об'єктами інвестування – деривативами (опціони, ф'ючерси, свопи, форварди та інші деривативні фінансові інструменти).

4) За періодом інвестування (короткострокові, середньострокові, довгострокові банківські інвестиції).

5) За метою вкладення коштів (з метою збільшення інвестиційного прибутку шляхом отримання відсотків на вкладені кошти, з метою збільшення інвестиційного прибутку шляхом перепродажу цінних паперів і деривативів, з

метою хеджування фінансових ризиків банківської діяльності, для забезпечення соціального ефекту чи інших ефектів для банку).

б) За рівнем інвестиційного ризику (безризикові, малоризикові, помірноризикові, високоризикові банківські інвестиції).

Механізм управління банківським інвестиційним портфелем охоплює: суб'єктів (фінансовий менеджмент) і об'єкти (інвестиційні активи, тобто портфель цінних паперів, похідних фінансових інструментів), а також мету, завдання, функції та сучасний інструментарій управління банківською інвестиційною діяльністю.

Сучасним банкам необхідно забезпечувати диверсифікацію своїх активних операцій, розвиваючи інвестиції в цінні папери. Втім управління інвестиційним портфелем слід здійснювати на основі інформаційних технологій, з урахуванням цифрових трансформацій. Одним із таких підходів, що заслуговує на увагу, є нечітко-множинний підхід до управління банківським інвестиційним портфелем в умовах невизначеності.

2 АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО СТАНУ Й ЕФЕКТИВНОСТІ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИМ ПОРТФЕЛЕМ АТ «ОЩАДБАНК»

2.1 Організаційно-економічна характеристика банку

АТ «Ощадбанк» – це український комерційний банк, 100% акцій якого належать державі. Він є найстарішим українським банком, чия історія веде відлік від ошадкас, що почали свою діяльність в Україні в ХІХ сторіччі. АТ «Ощадбанк» незалежної України, створений на базі українських установ Сбербанку СРСР, був зареєстрований Національним банком 31 грудня 1991 року. Нині АТ «Ощадбанк» на українському ринку є другим за розміром активів фінансовим інститутом із найбільшою кількістю відділень. У ньому обслуговується близько 7 мільйонів клієнтів.

Мережа відділень АТ «Ощадбанк»у складається з 1748 установ. Серед них 675 сучасних відділень нового формату, 25 інклюзивних відділень, що облаштовані для найбільш комфортного обслуговування людей з інвалідністю, 1 преміум-центр та 67 преміум-зон. У безпосередній близькості до лінії розмежування на сході України працюють 5 мобільних підрозділів, у тому числі два на базі броньованих автомобілів КрАЗ [40].

До послуг клієнтів АТ «Ощадбанк»у також 523 зони самообслуговування, 3269 інформаційно-платіжних терміналів та 3334 банкомати. Інтернет- та мобільним банкінгом Ощад 24/7 користуються 5,3 млн клієнтів; цей сервіс є другим за популярністю серед українських мобільних банківських застосунків.

АТ «Ощадбанк» є універсальним банком, якій надає послуги всім групам клієнтів: фізичним особам, ММСБ та великому бізнесу.

Банк активно розвиває програми кредитування фізичних осіб: надає позики на придбання нерухомості на первинному та вторинному ринках, кредити під заставу нерухомості, автокредити, кеш- та карткові кредитні

продукти. У першому півріччі 2021 року Ощад вийшов на перше місце на ринку автокредитування, надавши майже 2 млрд грн кредитів. Для комфортного оформлення кредитів на придбання житла Ощад відкрив мережу іпотечних центрів. Сьогодні вона нараховує 32 центри в 24 містах країни. Іпотечні центри надають повний комплекс послуг з укладення угод купівлі-продажу нерухомого майна.

АТ «Ощадбанк» є одним з лідерів програми «Доступні кредити 5-7-9%» та найбільшим кредитором бізнесу за державними гарантіями на портфельній основі. В червні 2021 року АТ «Ощадбанк» посів I місце в рейтингу «50 провідних банків України 2021» в рамках Financial Club Awards [41].

З часу прийняття Закону України «Про фінансову реструктуризацію» проведено реструктуризацій на загальну суму 43,5 млрд грн. За 2020 рік у рамках цього закону проведено реструктуризацій на суму 16,4 млрд грн. Також у 2020 році АТ «Ощадбанк» здійснив очищення балансу за рахунок списання кредитів на суму 30 млрд грн (заборгованість позичальників, яка виникла внаслідок анексії АР Крим) за рахунок сформованого резерву.

Корпоративне управління – в 2020 році АТ «Ощадбанк» запроваджено класичну трирівневу систему корпоративного управління і майже повністю сформовано наглядову раду. Завдяки розподілу повноважень та функцій колегіальних органів – наглядової ради, її комітетів, правління банку – в Ощаді вибудовано систему стримувань та противаг згідно з кращими світовими практиками: управління ризиками, комплаєнс-контроль, фінансовий моніторинг та ін.

Стратегічні цілі. В листопаді 2020 року Кабінет Міністрів України ухвалив основні напрями діяльності Ощаду на наступні 5 років. Згідно зі стратегією АТ «Ощадбанк» має продовжувати роботу з усіма клієнтськими групами як універсальний банк. Особлива увага має приділятися роздрібному кредитуванню та комісійним продуктам, диверсифікації кредитного портфеля в бік малого та середнього бізнесу і недержавних підприємств. Документ орієнтує на продовження розвитку цифрових продуктів, зменшення

операційних витрат завдяки оптимізації мережі та централізації операційної діяльності, поліпшення управління ризиками та розвиток інформаційних технологій. Ще один пріоритет – урегулювання проблемної заборгованості. Кінцевою метою стратегії є повна або часткова приватизація АТ «Ощадбанк» до кінця 2025 року [42].

Для подальшого аналізу активів, зобов'язань і капіталу, а також аналізу доходів, витрат і фінансових результатів банку за період з 2018-2020 роки, використані показники для горизонтального та вертикального аналізу балансу, що наведені в ДОДАТКУ В, і показники для аналізу фінансових результатів банку в динаміці, що подані в ДОДАТКУ Д.

Так, горизонтальний аналіз балансових показників виявив дуже суттєві коливання певних складових активів, наприклад, різко змінювалося значення грошових коштів та їх еквівалентів, що впливало й на структурні співвідношення. Сукупні активи за період аналізу збільшилися на 15786915 тис. грн або на 7,25%, у той же час капітал банку зріс на 3392485 тис. грн або 18,30%. Вже з цих динамічних пропорцій можна констатувати підвищення достатності власного капіталу АТ «Ощадбанк», принаймні його фінансової стійкості, адже капітал зростає інтенсивніше, ніж активи.

Цікавим і дещо нетиповим для української банківської системи є те, що в структурі активів АТ «Ощадбанк» кредити клієнтам не займають найбільшу питому вагу, тоді як найвагомішими в структурі активів є саме інвестиції, що є вкладеннями в державні цінні папери.

Негативним є те, що протягом усього періоду дослідження банк мав непокритий збиток досить значного розміру, який щоправда зменшився на 8,67%, але така ситуація для банку, 100% вкладів якого гарантовані державою, є неприйнятною. Фінансовий менеджмент має спрямовувати зусилля на збільшення прибутковості.

До речі, чистий процентний дохід АТ «Ощадбанк» було збільшено на 2535758 тис. грн або аж на 46,53%, що дає підстави очікувати економічного зростання від банку. Хоча, як ще буде більш детально проаналізовано, на

сукупний дохід банку має надто значний вплив інший сукупний дохід. Комісійні доходи зросли на 53,61%, а комісійні витрати більш інтенсивно – на 73,93%, тобто це також є резервом для підвищення прибутковості АТ «Ощадбанк».

Аналіз наукових праць, в яких досліджувалися проблемні питання об'єктивної оцінки результативності діяльності банку та діагностики його фінансового стану, дає змогу зробити висновок про складність і високу трудомісткість аналітичної роботи, необхідність проведення всебічної та систематичної оцінки з використанням різних методів і прийомів аналізу [43; 44].

Проте, не заперечуючи важливість ґрунтовного підходу, слід також зазначити, що для отримання попередньої загальної «картини» про фінансовий стан банку, що дає можливість визначити проблемні зони для подальшого більш деталізованого аналізу, незамінною є так звана експрес-діагностика динаміки фінансового стану банку. Вона виконується шляхом аналізу збалансованості темпів зміни прибутку, доходів, власного капіталу і сукупних активів (валюти балансу). Оптимальним вважають таке співвідношення:

$$Tзр.П > Tзр.Д > Tзр.ВК > Tзр.А, \quad (2.1)$$

де $Tзр.П$ – темп зростання чистого прибутку;

$Tзр.Д$ – темп зростання доходів;

$Tзр.ВК$ – темп зростання власного капіталу;

$Tзр.А$ – темп зростання сукупних активів.

Дотримання цього співвідношення свідчить про більш ефективне використання фінансових ресурсів у звітному періоді порівняно до попереднього, тобто дає змогу констатувати покращення фінансового стану банку. Так, наведені пропорції вказують на зростання рівнів рентабельності, зокрема, власного капіталу і сукупних активів, прискорення оборотності

активів, а також збільшення питомої ваги власного капіталу банку у валюті балансу, що, в свою чергу, свідчить про зміцнення його фінансової стійкості [45].

Розглянемо даний підхід на прикладі аналізу даних фінансової звітності АТ «Ощадбанк» (ДОДАТКИ А, Б) [40].

Таблиця 2.1 – Результати розрахунку показників для експрес-діагностики динаміки фінансового стану АТ «Ощадбанк»

Показники	Значення показників, тис. грн			Темп зростання, відсотки		
	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2019 р. до 2018 р.	2020 р. до 2019 р.	2020 р. до 2018 р.
Чистий прибуток	162239	255159	2776323	157,27	1088,08	1711,26
Доходи	33301795	35562077	40446316	106,79	113,73	121,45
Власний капітал	18542714	19551908	21935199	105,44	112,19	118,30
Сукупні активи	217751969	249101121	233538884	114,40	93,75	107,25

Вихідні дані та результати розрахунку показників для експрес-діагностики динаміки фінансового стану банку наведені в табл. 2.1.

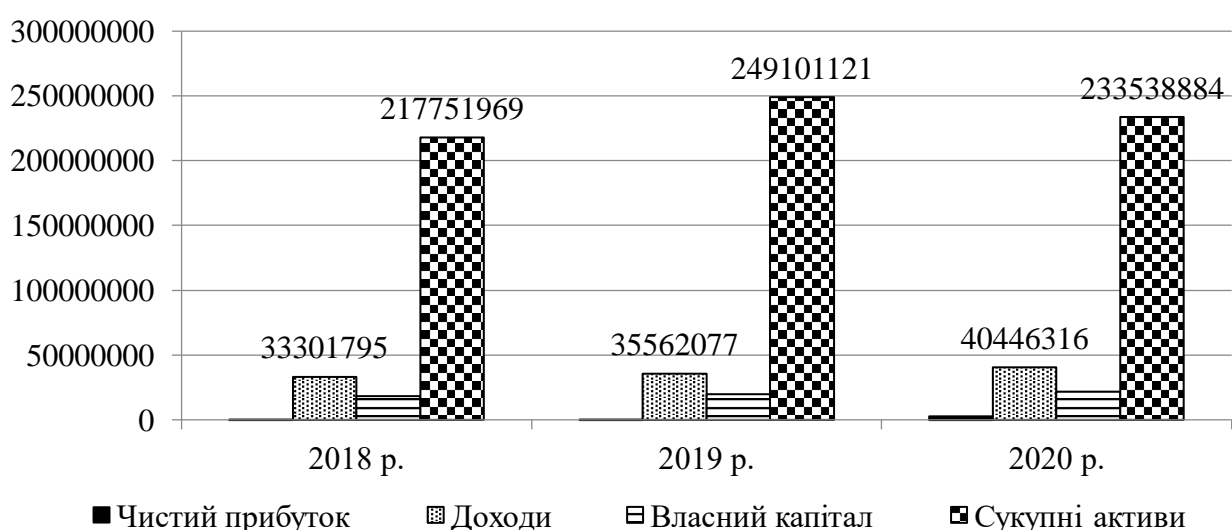

Рисунок 2.1 – Динаміка чистого прибутку, доходів, власного капіталу та сукупних активів АТ «Ощадбанк», тис. грн.

Дані табл. 2.1 свідчать про зміцнення фінансового стану АТ «Ощадбанк» у 2020 р., адже в 2019 р. зазначена вище пропорція була дотримана банком

лише частково, так сукупні активи зросли більшими темпами, ніж доходи та власний капітал.

Динаміку основних показників, які використовуються для проведення експрес-діагностики, наведено на рис. 2.1, а їх темпи зростання репрезентує рис. 2.2.

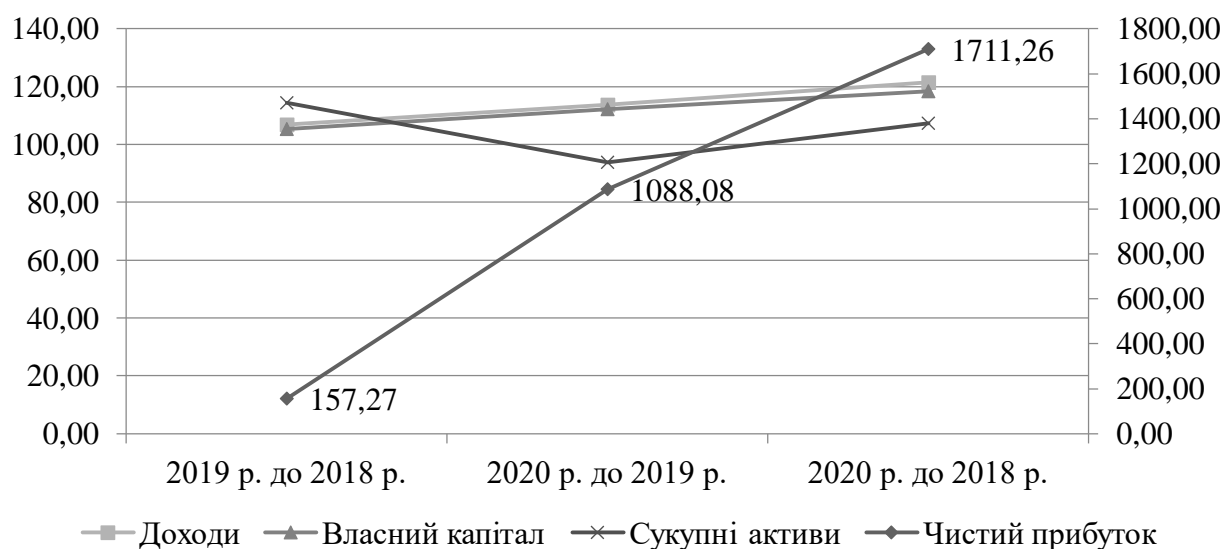

Рисунок 2.2 – Темпи зростання чистого прибутку (права шкала) та доходів, власного капіталу і сукупних активів АТ «Ощадбанк» (ліва шкала), %

Отже, в 2019 р. банк мав певні проблеми з оборотністю активів, тобто діловою активністю, а також спостерігалось погіршення фінансової стійкості. В 2020 р., якщо порівнювати з 2018 р. і з 2019 р. пропорція повністю відповідає рекомендованим співвідношенням, до того ж, суттєво зріс прибуток від банківської діяльності.

Звісно, був використаний дещо спрощений підхід, оскільки період, який аналізувався, не репрезентує достатньо тривалої динаміки для однозначних висновків про зміни рівня фінансового стану банку. Втім експрес-діагностика дає можливість виявити проблемні зони, на яких має бути зосереджена увага.

Капітал банку має важливе значення для забезпечення сталої банківської діяльності та суттєво впливає на фінансовий стан. Оцінювання та

прогнозування достатності капіталу мають враховувати сучасні зміни як в економіці, так і в регуляторному просторі.

Адже намагаючись запобігти повторенню світової фінансової кризи чи, принаймні, зменшити негативний вплив майбутніх криз на банківську сферу економіки Базельським комітетом з питань банківського нагляду були суттєво доопрацьовані вимоги до капіталу банків[46].

Механізм управління капіталом банку суттєво ускладнюється, так банківським установам України необхідно дотримуватися економічних нормативів капіталу, що передбачені Інструкцією про порядок регулювання діяльності банків в Україні. Постановою НБУ передбачені такі нормативи капіталу: мінімального розміру регулятивного капіталу, достатності (адекватності) регулятивного капіталу та достатності основного капіталу [9].

Закон України «Про банки і банківську діяльність» містить досить чітке, проте дещо спрощене визначення капіталу банку як власних коштів, залишкової вартості активів банку після вирахування всіх його зобов'язань [8].

Утім зважаючи, наприклад на чинний порядок розрахунку регулятивного капіталу банку чи сумарної балансової вартості активів і позабалансових зобов'язань, зважених за ступенем кредитного ризику, або ж буферу запасу (консервації) капіталу та контрциклічного буферу банківського капіталу, доводиться констатувати, що ця економічна категорія є вельми складною. В табл. 2.2 здійснено оцінювання достатності банківського капіталу АТ «Ощадбанк» за період 2018-2020 рр.

З аналізу вищенаведених даних видно, що в 2019 р. регулятивний капітал банку несуттєво зріс. Однак відбулося це виключно за рахунок збільшення основного капіталу банку, оскільки відвернення за своїм розміром залишилися незмінними, а додатковий капітал навіть зменшився.

Таблиця 2.2 – Розрахунок величини регулятивного капіталу й оцінювання його достатності

Показники	2018 р.	2019 р.	2020 р.	Абсолютне відхилення 2020 р., +/-	
				від 2019 р.	від 2018 р.

Загальна сума основного капіталу, тис. грн	8773118	9661238	12611325	2950087	3838207
Загальна сума додаткового капіталу, тис. грн	3800396	3363733	5667716	2303983	1867320
Загальна сума відвернення, тис. грн	57220	57220	51568	-5652	-5652
Регулятивний капітал, тис. грн	12516294	12967751	18227473	5259722	5711179
Норматив достатності (адекватності) регулятивного капіталу, %	14,30	13,60	18,83	5,23	4,53

Порівняно до 2019 р., а також до базового 2018 р. регулятивний капітал АТ «Ощадбанк» у 2020 р. досить суттєво зріс, що було наслідком збільшення як його основної, так і додаткової компонент, до того ж дещо зменшилися відвернення, тому достатність (адекватність) регулятивного капіталу також покращилася в 2020 р. Ці зміни наочно відображені за допомогою діаграми на рис. 2.3.

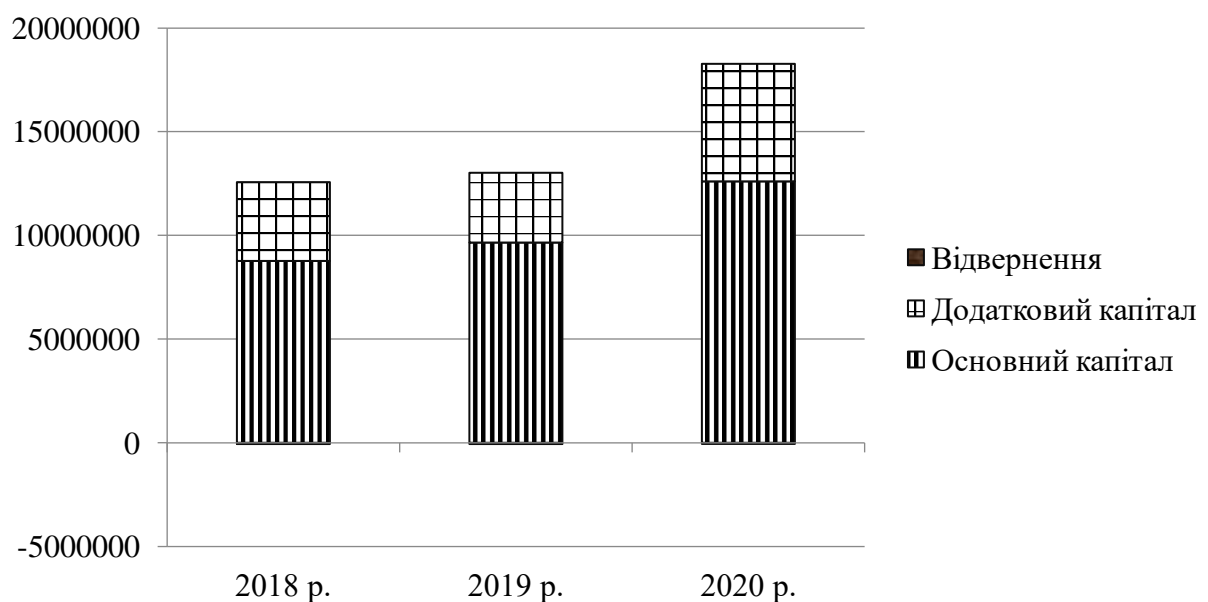

Рисунок 2.3 – Динаміка складових регулятивного капіталу АТ «Ощадбанк» за період з 2018-2020 рр., тис. грн

Норматив достатності (адекватності) регулятивного капіталу встановлюється для запобігання надмірному переукладанню банком кредитного ризику та ризику неповернення банківських активів на кредиторів/вкладників банку.

Дослідники І. В. Пасічник і К. Р. Кебедова, ґрунтуючись на вимогах чинного банківського законодавства зазначають, що нормативне значення нормативу Н2 діючих банків має бути не менше ніж 10 відсотків.

Крім того, норматив достатності основного капіталу (Н3) визначається як співвідношення основного капіталу до суми активів та позабалансових зобов'язань, зважених на відповідні коефіцієнти кредитного ризику. Нормативне значення нормативу Н3 має бути не менше ніж 7 відсотків, утім ця вимога чинна з 1 січня 2019 р.

Також, банк формує буфери капіталу, а саме: буфер запасу (консервації) капіталу, контрциклічний буфер.

Банк формує буфери капіталу понад нормативне значення нормативу достатності основного капіталу (Н3).

Буфер запасу (консервації) капіталу банк формує в розмірі 2,5 відсотка. Буфер запасу (консервації) капіталу розраховується від загального обсягу ризику.

Контрциклічний буфер капіталу розраховується від загального обсягу ризику в розмірі від 0 до 2,5 відсотка [47].

У табл. 2.3 наведені дані для проведення факторного аналізу достатності капіталу АТ «Ощадбанк» методом ланцюгових підстановок. У 2018 р. відбулося зниження цього показника на 4,54%, якби не параметр зважених активів, що позитивно впливав на достатність, вона б зменшилася ще сильніше, оскільки за рахунок зменшення регулятивного капіталу цей показник мав би знизитися на 7,25%.

В 2019 р. також спостерігалось зниження достатності, проте вимоги регулятора були дотримані. Можна припустити, що це було пов'язано з негативним впливом коронакризи.

Це відбулося суто за рахунок параметра активів.

Уже в 2020 р. АТ «Ощадбанк» адаптувався, тому достатність капіталу знову почала стрімко зростати, що дає підстави для оптимістичних прогнозів поліпшення фінансового стану банку.

В 2020 р. достатність підвищилася за рахунок регулятивного капіталу, незважаючи на негативний вплив активів.

Таблиця 2.3 – Вихідні дані та зведені розрахунки показників для факторного аналізу достатності капіталу АТ «Ощадбанк» за 2018-2020 рр.

Показники		Регулятивний капітал (РК), тис. грн	Активи, зважені за ризиком (АЗ), тис. грн	$\frac{100}{AZ}$	Достатність капіталу (Н2), відсотки
Фактичні значення показників	2017 р.	20332441	107921661	0,000000927	18,84
	2018 р.	12516294	87526531	0,000001143	14,30
	2019 р.	12967751	95351110	0,000001049	13,60
	2020 р.	18227473	96800175	0,000001033	18,83
Абсолютні відхилення	2018-2017 рр.	-7816147	-20395130	0,000000216	-4,54
	2019-2018 рр.	451457	7824579	-0,000000094	-0,70
	2020-2019 рр.	5259722	1449065	-0,000000016	5,23
Зміна Н2 за рахунок РК	2018 р.	$-7816147 \times 0,000000927 = -7,25$			
	2019 р.	$451457 \times 0,000001143 = 0,52$			
	2020 р.	$5259722 \times 0,000001049 = 5,52$			
Зміна Н2 за рахунок $\frac{100}{AZ}$	2018 р.	$12516294 \times 0,000000216 = 2,71$			
	2019 р.	$12967751 \times (-0,000000094) = -1,22$			
	2020 р.	$18227473 \times (-0,000000016) = -0,29$			
Перевірка правильності розрахунків	2018 р.	$-7,25 + 2,71 = -4,54$			
	2019 р.	$0,52 + (-1,22) = -0,70$			
	2020 р.	$5,52 + (-0,29) = 5,23$			

Оскільки капітал банку має важливе значення для забезпечення його нормальної роботи та захисту від фінансових ризиків, убезпечення як клієнтів, так і власників банківського бізнесу, то зміцнення достатності капіталу (рис. 2.4) досить позитивно впливає на фінансовий стан АТ «Ощадбанк».

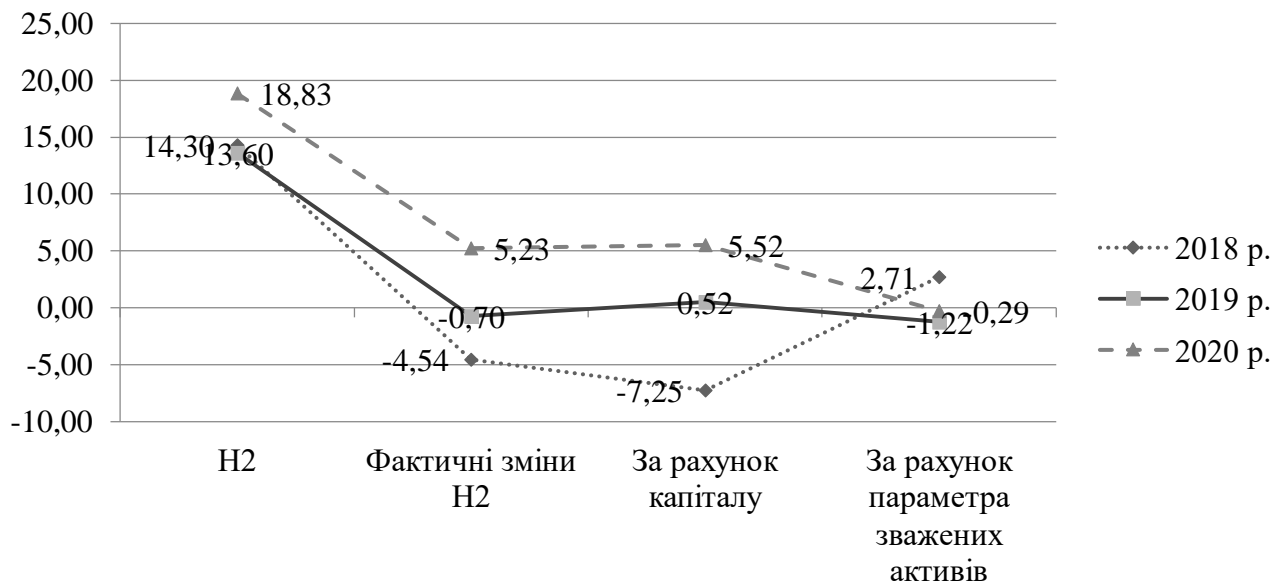

Рисунок 2.4 – Вплив параметрів регулятивного капіталу й активів, зважених за ризиком, на зміни достатності банківського капіталу АТ «Ощадбанк», %

У табл. 2.4 наведені економічні нормативи АТ «Ощадбанк».

Таблиця 2.4 – Дотримання економічні нормативи АТ «Ощадбанк» за 2018-2020 рр.

Економічні нормативи	Граничні значення	2018 р.	2019 р.	2020 р.
1	2	3	4	5
Мінімальний розмір регулятивного капіталу банку (Н1), тис. грн	200000	12516294	12967751	18227473
Норматив достатності (адекватності) регулятивного капіталу (Н2), %	Не менше 10	14,30	13,60	18,83
Норматив достатності основного капіталу (Н3), %	Не менше ніж 7	×	10,13	13,03
Норматив миттєвої ліквідності (Н4), %	Не менше 20	105,71	×	×
Норматив поточної ліквідності (Н5), %	Не менше 40	143,94	×	×
Норматив короткострокової ліквідності (Н6), %	Не менше 60	88,67	81,47	76,01
Коефіцієнт покриття ліквідністю за всіма валютами (LCR _{ВВ}), %	Не менше ніж 100	×	328,66	369,30

Продовження таблиці 2.4

1	2	3	4	5
Коефіцієнт покриття ліквідністю в іноземній валюті (LCR _{IB}), %	Не менше ніж 100	×	152,28	233,13
Норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (Н7), %	Не має перевищувати 25	20,28	20,77	20,46
Норматив великих кредитних ризиків (Н8), %	Не має перевищувати 800	342,22	292,59	143,50
Норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами (Н9), %	Не має перевищувати 25	0,48	0,53	0,39
Норматив інвестування в цінні папери окремо за кожною установою (Н11), %	Не має перевищувати 15	0,05	0,05	0,05
Норматив загальної суми інвестування (Н12), %	Не має перевищувати 60	0,14	0,14	0,14

Варто підсумувати, що організаційно-економічні аспекти свідчать про досить стабільний розвиток банку, що підтверджується дотриманням протягом періоду аналізу економічних нормативів АТ «Ощадбанк».

2.2 Аналіз фінансового стану АТ «Ощадбанк»

Фінансовий стан банку як своєрідна комплексна характеристика результатів його діяльності та потенціалу для забезпечення перспектив розвитку, що синтезує не лише кількісні фінансово-економічні показники, але й відображає вплив якісних чинників на фінансово-економічне становище, конкурентоспроможність і надійність банку, має важливе значення для аналізу банківської діяльності.

В сучасних умовах цифрової трансформації фінансових відносин, негативного впливу коронакризи на перебіг економічних процесів, які водночас стрімко розвиваються, щоб адаптуватися до нових реалій розвитку банківництва, оцінювання фінансового стану банку набуває ще більшого

значення. Цей процес сьогодні має враховувати останні новації міжнародного банківського регулювання та пруденційного нагляду, охоплювати ширший набір показників і індикаторів, відбуватися в перманентному режимі, щоб забезпечити користувачів об'єктивною інформацією про фінансовий стан банку [48].

Враховуючи важливість фінансового стану банку як економічної категорії, варто зазначити, що вона досліджена досить ретельно вітчизняними вченими-економістами, проте щодо визначення, тлумачення одностайності немає, втім це можна констатувати відносно багатьох економічних понять. Існуючі дефініції доповнюють одна-одну, в результаті можна отримати досить цілісне уявлення про сутність фінансового стану банку. Так, основні визначення, що містяться в останніх наукових публікаціях і дослідженнях з проблем банківської діяльності, були узагальнені.

Найбільш лаконічно цю категорію охарактеризували О. В. Вінниченко, А. В. Гудзь, натомість вони слушно зазначили, що фінансовий стан оцінюється на конкретну дату, хоча є результатом роботи банку протягом певного періоду.

Звісно, фінансовий стан банку є комплексною характеристикою, що є результатом минулих подій і відображає ефективність банківської діяльності, а також зумовлює перспективи розвитку банку та його здатність до сталого розвитку.

Інші дослідники також акцентують увагу на тому чи іншому аспекті, що відображає фінансовий стан банку, або ж який аналізується найбільш глибоко в процесі його оцінювання чи діагностики. Звісно, варто погодитись, що в сучасних умовах нестабільного розвитку банківської системи та загострення різноманітних викликів, безпека банківської діяльності наражається на суттєві загрози, тому аналіз фінансового стану банку має враховувати банківські ризики. Зокрема, це передбачається методологією SREP, яку запровадив і розвиває регулятор [27].

Якщо узагальнювати методичні підходи, що довели свою доцільність

практикою аналізу фінансового стану банків, то слід виокремити:

– експрес-діагностику фінансового стану банку, що дає змогу за мінімальних зусиль оперативно оцінити загальне фінансово-економічне положення банківської установи, а також виявити найбільш слабкі місця, що потребують особливої уваги фінансового менеджменту;

– аналіз фінансового стану за коефіцієнтами фінансової стійкості, ліквідності та платоспроможності, ділової активності, а також динаміки абсолютних значень прибутку чи збитку, відносних показників рентабельності або збитковості банківської діяльності;

– оцінку фінансового стану за економічними нормативами, що встановлені Національним банком України для регулювання банківської діяльності (вже протягом декількох років вони оприлюднюються як регулятором, так і самими банками зокрема на офіційних сайтах, тому ця фінансова інформація є загальнодоступною, що спрощує процедуру збору необхідної аналітичної інформації);

– більш глибокий аналіз за окремими складовими фінансового стану, наприклад, за ризиковою компонентою, коли досліджується вплив банківських ризиків (зважаючи на питому вагу кредитів в активах, кредитний ризик є чи не найвагомим серед фінансових ризиків банківської діяльності), також необхідно ретельно проаналізувати достатність банківського капіталу та спрогнозувати різні сценарії зміни фінансового стану банку [49].

Певною методичною проблемою в процесі такого комплексного аналізу є те, що в дослідженнях з банківської діяльності часто ототожнюються поняття фінансового стану та фінансової стійкості банків, до того ж, застосовується ще категорія фінансової стабільності поряд зі стійкістю, тоді як для суб'єктів бізнесу з реального сектору економіки в цьому плані існує досить чітка диференціація. Також треба розрізняти ліквідність і платоспроможність банку, хоча перша й зумовлює другу.

Певна невизначеність існує щодо оцінки надлишкової ліквідності, оскільки такий стан не варто трактувати як позитивний, хоча він убезпечує

банк. Отже, фінансовий стан банку можна визначити як комплексну економічну категорію, що характеризується в сукупності абсолютними та відносними показниками щодо спроможності формувати й ефективно використовувати фінансові ресурси з урахуванням ризику банку.

У табл. 2.4 проаналізовані основні показники фінансової стійкості банку.

Таблиця 2.4 – Динаміка коефіцієнтів фінансової стійкості банку

Показники	2018 р.	2019 р.	2020 р.	Абсолютне відхилення 2020 р., +/-	
				від 2019 р.	від 2018 р.
Коефіцієнт надійності	0,09	0,09	0,10	0,01	0,01
Коефіцієнт фінансового важеля	10,74	11,74	9,65	-2,09	-1,10
Коефіцієнт співвідношення власного капіталу та активів	0,09	0,08	0,09	0,01	0,00
Коефіцієнт мультиплікатора капіталу	4,38	5,01	4,70	-0,31	0,32

У 2020 р. фінансова стійкість банку дещо покращилася, проте для нормальної сталої роботи АТ «Ощадбанк» цього ще недостатньо (рис. 2.4).

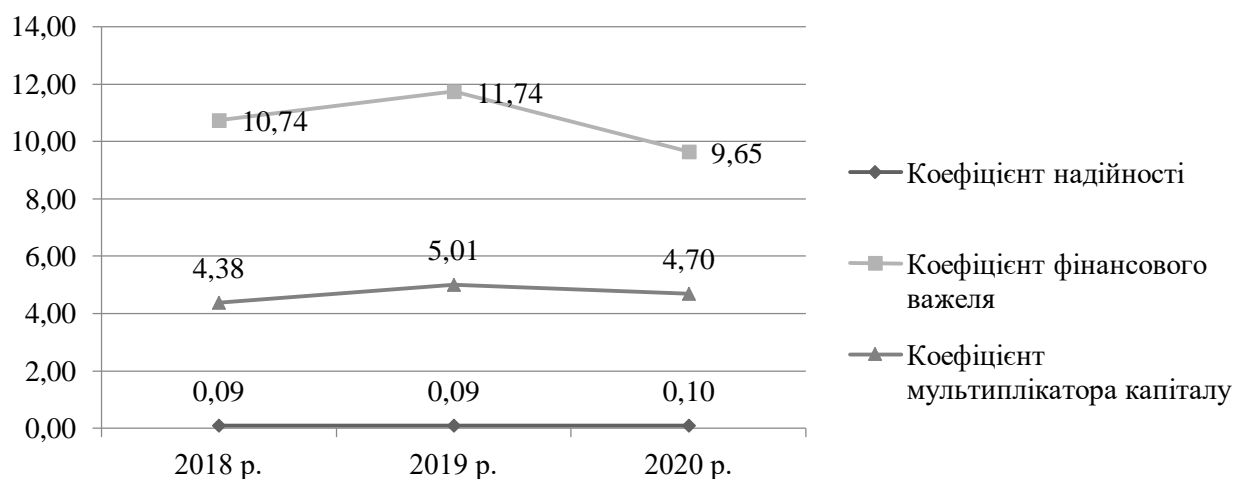

Рисунок 2.4 – Динаміка основних коефіцієнтів фінансової стійкості АТ «Ощадбанк» за 2018-2020 рр.

Можна констатувати, що фінансова стійкість банку є досить непевною, особливо це стосується 2019 р., коли зросли коефіцієнти фінансового важеля та мультиплікатора капіталу, натомість зменшився коефіцієнт співвідношення

власного капіталу та активів АТ «Ощадбанк».

Фінансова стійкість банку є головною умовою його існування та активної діяльності, вона формується під впливом об'єктивних і суб'єктивних факторів, оцінюється за допомогою як окремих, так і зведених комплексних показників, які лежать в основі рейтингових оцінок [5].

Банківська ліквідність відіграє вкрай важливе значення для забезпечення нормального функціонування банку, тому оцінка фінансового стану повинна обов'язково передбачати аналіз ліквідності банківської установи.

Чинним банківським законодавством до нормативів ліквідності банку зараз віднесено [16]: норматив короткострокової ліквідності (Н6); коефіцієнт покриття ліквідністю (LCR) за всіма валютами (LCR_{BB}) та в іноземній валюті (LCR_{IB}); коефіцієнт чистого стабільного фінансування (NSFR).

У табл. 2.5 подано показники для аналізу ліквідності АТ «Ощадбанк».

Таблиця 2.5 – Динаміка показників ліквідності АТ «Ощадбанк» за період з 2018 р. по 2020 р., %

Показники	2018 р.	2019 р.	2020 р.	Абсолютне відхилення 2020 р., +/-	
				від 2019 р.	від 2018 р.
Норматив миттєвої ліквідності (Н4 – не менше ніж 20%)	105,71	×	×	×	×
Норматив поточної ліквідності (Н5 – не менше ніж 40%)	143,94	×	×	×	×
Норматив короткострокової ліквідності (Н6 – не менше ніж 60%)	88,67	81,47	76,01	-5,46	-12,66
Коефіцієнт покриття ліквідністю за всіма валютами (LCR_{BB} – не менше ніж 100%)	×	328,66	369,30	40,64	×
Коефіцієнт покриття ліквідністю в іноземній валюті (LCR_{IB} – не менше ніж 100%)	×	152,28	233,13	80,85	×

Зміна підходів НБУ до регулювання банківської ліквідності ускладнює процес аналізу та формулювання висновків із порівняння, проте деякі узагальнення зробити можливо (рис. 2.5).

Рисунок 2.5 – Динаміка основних показників ліквідності банку, %

В цілому за динамікою показників ліквідності також 2020 р. виявився кращим, аніж попередній 2019 р., адже короткострокова ліквідність хоч і знижувалася, втім у такий спосіб банк ліквідував її надлишок, натомість зростали коефіцієнти покриття ліквідністю, що можна вважати позитивною тенденцією. Для більш об'єктивного висновку про фінансовий стан АТ «Ощадбанк» необхідно також проаналізувати показники прибутковості банку.

До узагальнюючих показників прибутковості банківської діяльності, що обов'язково мають враховуватися при оцінці фінансового стану банку, були віднесені: рентабельність активів і власного капіталу банку; чистий спред; чиста процентна маржа.

Отже, узагальнюючим і відносним показником прибутковості банку є рентабельність. Рентабельність активів банку показує ефективність використання активів для генерації прибутку від банківської діяльності. Високе значення свідчить про ефективну роботу. Визначається цей показник у відсотках:

$$\text{Рентабельність активів} = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Сукупні активи}} \times 100. \quad (2.2)$$

Не існує єдиного нормативного значення показника. Необхідно аналізувати його в динаміці, тобто зіставляючи значення різних років за період дослідження. Крім цього, варто порівняти значення показника зі значеннями прямих конкурентів. За таким же принципом розраховується рентабельність власного капіталу.

Чистий спред є традиційним показником прибутковості, визначається як різниця між середньозваженими процентами за активами та за пасивами банку:

$$\text{Чистий спред} = \frac{\text{Процентні доходи}}{\text{Підпроцентні активи}} \times 100 - \frac{\text{Процентні витрати}}{\text{Підпроцентні пасиви}} \times 100. \quad (2.3)$$

Чиста процентна маржа банку визначається як відношення різниці між процентними доходами і процентними витратами до активів банку:

$$\text{Чиста процентна маржа} = \frac{\text{Процентні доходи} - \text{Процентні витрати}}{\text{Сукупні активи}} \times 100. \quad (2.4)$$

Однак, перш ніж розраховувати показники прибутковості, необхідно продемонструвати суттєвий вплив на фінансові результати АТ «Ощадбанк» іншого сукупного доходу, що потребує додаткового дослідження (табл. 2.6).

В фінансовій звітності банку інший сукупний дохід розкрито недостатньою мірою, томі при проведенні його аналізу зовнішніми користувачами виникають певні складності, що можуть бути частково вирішені за допомогою інших доступних джерел фінансової інформації.

Таблиця 2.6 – Динаміка іншого сукупного доходу та його вплив на фінансові результати АТ «Ощадбанк», тис. грн

Показники	2018 р.	2019 р.	2020 р.	Абсолютне відхилення 2020 р., +/-
-----------	---------	---------	---------	--------------------------------------

				від 2019 р.	від 2018 р.
Чистий прибуток	162239	255159	2776323	2521164	2614084
Чиста зміна резерву переоцінки майна за вирахуванням ефекту відстроченого податку на прибуток	42	55	-201281	-201336	-201323
Чистий прибуток від переоцінки акцій, що оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	0	378956	168042	-210914	168042
Чиста зміна справедливої вартості інвестицій, що оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід за вирахуванням ефекту відстроченого податку на прибуток	-2614309	423881	-211566	-635447	2402743
Чиста сума резерву переоцінки інвестицій, що оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід, перекласифікована в прибутки і збитки	-564	-186	1379	1565	1943
Інші сукупні доходи/(витрати)	-2614831	802706	-243426	-1046132	2371405
Всього сукупних доходів/(витрат)	-2452592	1057865	2532897	1475032	4985489

На рис. 2.6 наочно видно, що чистий прибуток і сукупний дохід банку суттєво розрізняються. Так, наприклад, у 2018 р. за позитивного значення чистого прибутку сукупний дохід АТ «Ощадбанк» мав від'ємне значення.

Економічну ефективність банківської діяльності можна визначити на основі співвідношення витрат на залучення фінансових ресурсів і доходів від їхнього розміщення.

Але враховуючи особливості функціонування банку як специфічного суб'єкта бізнесу, що працює із залученими коштами, необхідно брати до уваги концепцію взаємодії «ризик – прибутковість», згідно з якою підвищення прибутковості супроводжується зростанням банківських ризиків.

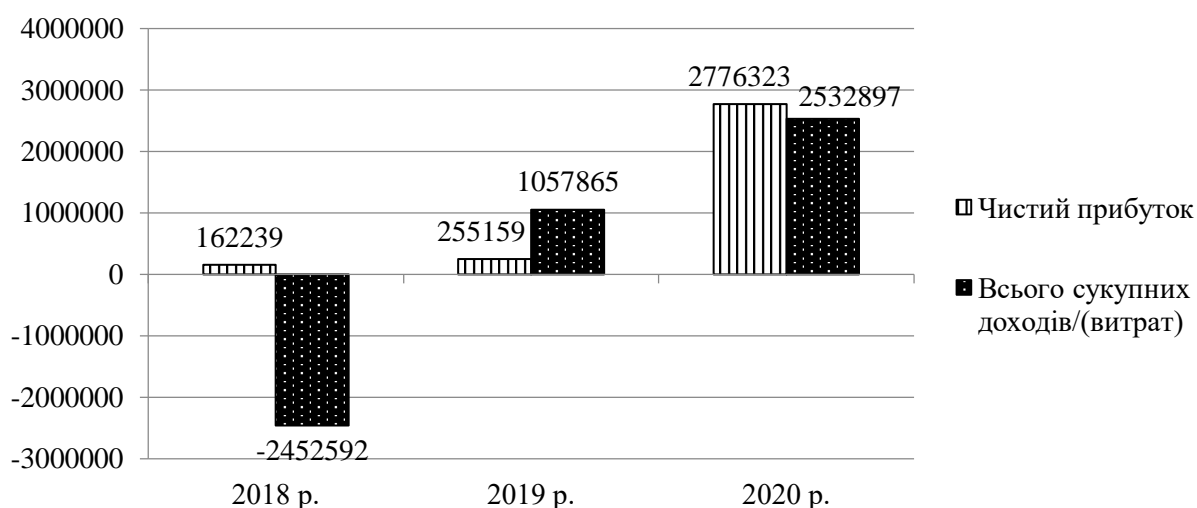

Рисунок 2.6 – Динаміка фінансових результатів АТ «Ощадбанк» за 2018-2020 рр., тис. грн

Тоді під економічною ефективністю діяльності банку слід розуміти досягнення максимального розміру прибутку за встановленого (допустимого для конкретного банку) рівня банківських ризиків.

В табл. 2.7 проаналізовані узагальнюючі показники ефективності банківської діяльності АТ «Ощадбанк» за період дослідження з 2018 по 2020 рр., а саме рентабельність активів і власного капіталу банку, чистий спред і чиста процента маржа.

Таблиця 2.7 – Аналіз фінансового стану АТ «Ощадбанк» за відносними показниками прибутковості, %

Показники	2018 р.	2019 р.	2020 р.	Абсолютне відхилення 2020 р., +/-	
				від 2019 р.	від 2018 р.
Рентабельність активів	0,07	0,10	1,19	1,09	1,11
Рентабельність власного капіталу	0,87	1,31	12,66	11,35	11,78
Чистий спред	3,12	2,99	4,35	1,36	1,23
Чиста процентна маржа	2,50	2,20	3,42	1,21	0,92

З аналізу даних щодо відносних показників прибутковості видно, що рентабельність у 2018 р. була вкрай низькою, хоч і мала позитивне значення, чистий спред і чиста процентна маржа в 2019 р. знизилися, а вже в наступному

2020 р. дещо зросли, що дає підстави для обережного оптимістичного прогнозу. Наочно динаміку цих показників демонструє рис. 2.7.

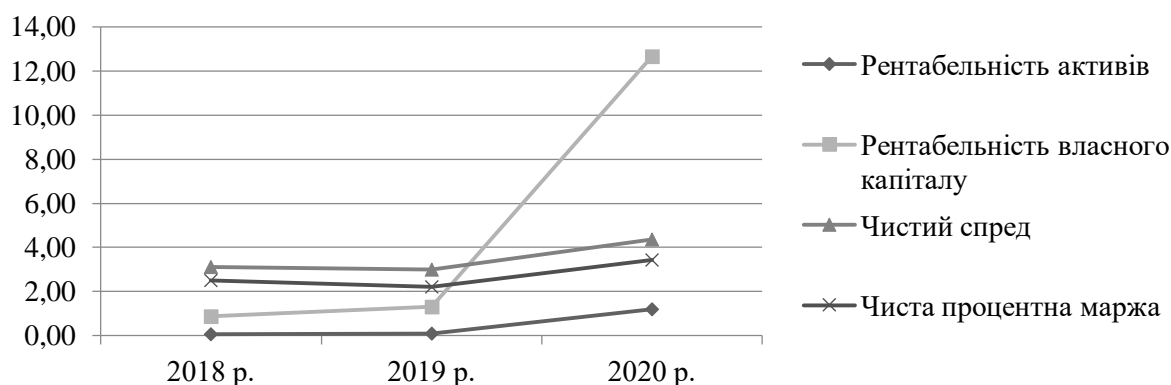

Рисунок 2.7 – Зміна фінансового стану АТ «Ощадбанк» за показниками прибутковості банку, %

Підводячи підсумок, можна зазначити, що за проаналізований період найкращий фінансовий стан банк мав у 2020 р., однак цей фінансовий стан не був ідеальним, навпаки, АТ «Ощадбанк» не вирішив остаточно проблем із забезпеченням своєї фінансової стійкості та достатньої прибутковості. Саме на ці компоненти необхідно спрямувати зусилля фінансового менеджменту. Крім того, додатково варто проаналізувати вплив кредитних ризиків на фінансовий стан банку, а також достатності капіталу з прогнозуванням можливих змін у фінансовому стані АТ «Ощадбанк».

2.3 Оцінювання ефективності механізму управління інвестиційним портфелем АТ «Ощадбанк»

Проведений раніше структурний аналіз активів АТ «Ощадбанк» засвідчив, що для цього банку кредити поступають інвестиціям (в основному, в облігації внутрішньої державної позики, казначейські зобов'язання), а питома вага кредитів клієнтів за період аналізу коливалася від

26,16% у 2019 р. до 31,02% у 2018 р., тоді як за питомою вагою кредити в 2020 р. займали проміжне значення. Тим не менше, кредитний ризик суттєво впливає на роботу банку. В табл. 2.8 проаналізований кредитний портфель із визначенням розміру кредитного ризику.

Таблиця 2.8 – Дані для аналізу кредитного портфеля АТ «Ощадбанк» за період з 2018 р. до 2020 р., тис. грн

Показники	2018 р.	2019 р.	2020 р.	Абсолютне відхилення 2020 р., +/-	
				від 2019 р.	від 2018 р.
Кредити, надані юридичним особам	118689071	108916463	74389212	-34527251	-44299859
Кредити, надані фізичним особам	8944105	10881989	12381104	1499115	3436999
Резерв під очікувані кредитні збитки/на покриття збитків від знецінення	-63641365	-57480040	-26020506	31459534	37620859
Всього кредитів	63991811	62318412	60749810	-1568602	-3242001

Співвідношення кредитів юридичним і фізичним особам, а також динаміка резерву під очікувані кредитні збитки за період з 2018 р. по 2020 р. наведені на рис. 2.8.

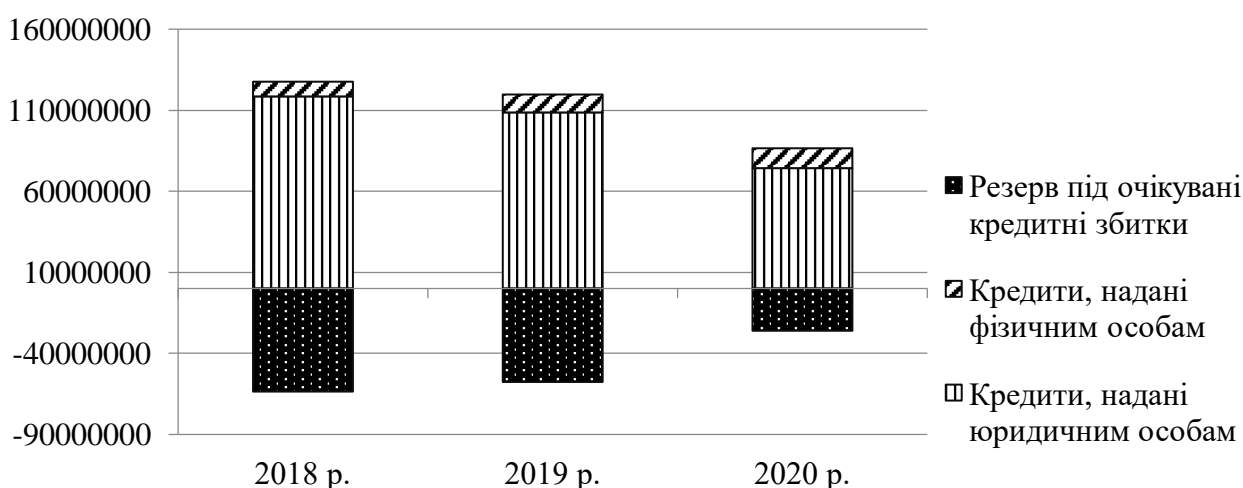

Рисунок 2.8 – Динаміка кредитів юридичним і фізичним особам, а також резерву під очікувані кредитні збитки АТ «Ощадбанк», тис. грн

Аналіз даних табл. 2.8 свідчить, що протягом періоду, який

досліджувався, відбувалося щорічне скорочення кредитів юридичним особам, і хоча кредити фізичним особам нарощувалися, загальна величина кредитного портфеля банку зменшилася. Проте досить великий резерв під очікувані кредитні збитки зменшувався більшими темпами, ніж кредитний портфель, що можна оцінювати як позитивну тенденцію для АТ «Ощадбанк».

Сьогодні банки мають визначати кредитний ризик за активами з дотриманням таких принципів: переваги сутності активних операцій банку над їх формою; своєчасності та повноти виявлення кредитного ризику; адекватності оцінки розміру кредитного ризику; застосування банком способів (методів) зниження кредитного ризику, що об'єктивно, з дотриманням принципу обережності, забезпечують його мінімізацію; врахування власного досвіду банку під час оцінки кредитного ризику шляхом застосування судження управлінського персоналу/колегіального органу банку; достатності та адекватності розроблених банком внутрішніх положень (правил, процедур, контролів), застосування яких забезпечує належну оцінку кредитного ризику за активними банківськими операціями і унеможливорює її викривлення [50].

Управління кредитними ризиками банків має здійснюватися з урахуванням тенденцій до діджиталізації як банківського бізнесу, так і більшості економічних процесів. Необхідно обов'язково зважати на негативний вплив коронакризи, що триває. Практика сучасного банківництва в зарубіжних країнах удосконалює набір інструментів управління банківською діяльністю, тому банки України мають адаптувати цей досвід. Сьогодні в банківському середовищі відбуваються процеси консолідації шляхом створення та розвитку банківських груп, які мають свою специфіку щодо корпоративного менеджменту й особливі вимоги до регулювання допустимих розмірів їхніх кредитних ризиків [51].

В табл. 2.9 узагальнені дані про розмір кредитних ризиків і процентних доходів для визначення кореляційно-регресійної залежності між цими фінансовими показниками АТ «Ощадбанк».

Для більшої вірогідності розрахунків було також збільшено період

аналізу, що охоплює 2013-2020 рр.

Таблиця 2.9 – Дані для проведення кореляційно-регресійного аналізу залежності процентних доходів від кредитного ризику АТ «Ощадбанк», тис. грн

Показники	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.
Процентні доходи	11218239	13697251	18390444	19488683
Кредитний ризик	12090689	24023409	43749170	50593859

Показники	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.
Процентні доходи	19740677	19344985	19058214	18462282
Кредитний ризик	53627666	63641365	57480040	26020506

Визначений у МО Excel коефіцієнт кореляції становить $-0,8514$. Це свідчить про досить щільний обернений зв'язок між кредитним ризиком і дохідністю.

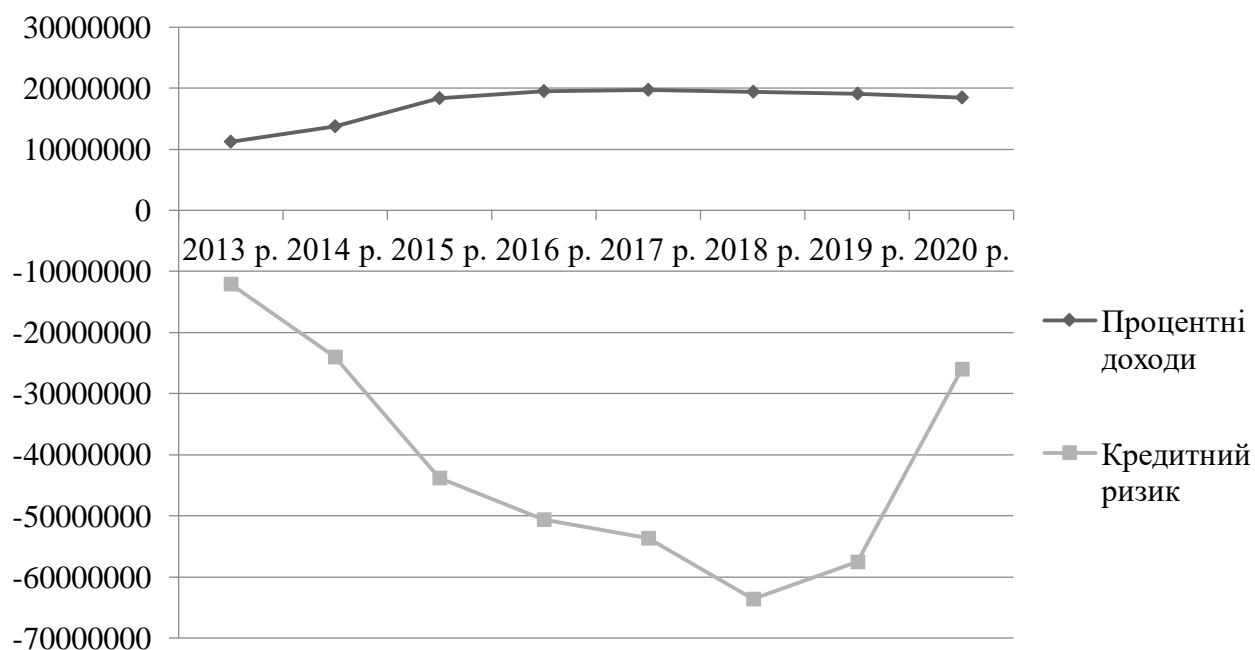

Рисунок 2.9 – Динаміка кредитного ризику та процентного доходу банку, тис. грн

Для збільшення дохідності АТ «Ощадбанк» необхідно більш ефективно управляти кредитними ризиками, що є кількісно визначеною загрозою втрати

капіталу чи зменшення фінансових надходжень банку внаслідок невідповідності його грошових потоків очікуваним, як за абсолютною величиною, так і в часових параметрах, через повне або часткове невиконання позичальниками своїх договірних зобов'язань перед банком.

Під час оцінки кредитного ризику доцільно розрізняти індивідуальний та портфельний кредитний ризик. Джерелом індивідуального кредитного ризику є окремих, конкретний контрагент банку – позичальник, боржник, емітент цінних паперів. Оцінка індивідуального кредитного ризику передбачає оцінку кредитоспроможності такого окремого контрагента, тобто його індивідуальну спроможність своєчасно та в повному обсязі розрахуватися за взятими зобов'язаннями.

Портфельний кредитний ризик виявляється у зменшенні вартості активів банку (іншій, аніж унаслідок зміни ринкової процентної ставки). Джерелом портфельного кредитного ризику є сукупна заборгованість банку за операціями, яким притаманний кредитний ризик, – кредитний портфель, портфель цінних паперів, портфель дебіторської заборгованості тощо. Оцінка портфельного кредитного ризику передбачає оцінку концентрації та диверсифікації активів банку.

За сучасних умов АТ «Ощадбанк» необхідно мати ефективну систему управління кредитним ризиком, що забезпечує своєчасні й адекватні виявлення, вимірювання, моніторинг, звітування, контроль і пом'якшення кредитного ризику як на індивідуальній, так і на портфельній основі.

Зменшення кредитного ризику дасть АТ «Ощадбанк» можливість підвищити процентні доходи, що збільшить дохідність банківської діяльності, прямо впливатиме на зростання прибутковості та рентабельності за умови зниження витрат, справляючи позитивний вплив на фінансовий стан банку як у поточній, так і в стратегічній перспективі. Звісно, необхідно проаналізувати інвестиційний портфель АТ «Ощадбанк» (табл. 2.10).

Таблиця 2.10 – Горизонтальний аналіз інвестиційного портфеля АТ «Ощадбанк», тис. грн

Показники	За справедливою вартістю через прибутки / збитки	За справедливою вартістю через інший сукупний дохід	За амортизованою вартістю
1	2	3	4
2020 рік			
Державні боргові цінні папери України:			
Короткострокові державні боргові цінні папери	0	0	19615494
Середньострокові державні боргові цінні папери	0	8818004	41864394
Довгострокові державні боргові цінні папери	46152268	2358244	5765731
	46152268	11176248	67245619
Інші Боргові зобов'язання НБУ	0	0	3000411
Облігації, випущені підприємствами	0	625886	41945
Облігації, випущені органами місцевого самоврядування	0	450269	302197
Облігації, випущені Державною іпотечною установою	0	0	840116
	0	1076155	4184669
Резерв під очікувані кредитні збитки	0	0	-163986
Всього боргових цінних паперів	46152268	12252403	71266302
Дольові цінні папери:			
Акції компаній	0	580568	0
Всього дольових цінних паперів	0	580568	0
Всього інвестицій	46152268	12832971	71266302
2019 рік			
Державні боргові цінні папери України:			
Короткострокові державні боргові цінні папери	0	11151736	2687355
Середньострокові державні боргові цінні папери	0	17210707	16243084
Довгострокові державні боргові цінні папери	38578398	3796465	5758254
	38578398	32158908	24688693
Інші Боргові зобов'язання НБУ	0	4508307	11514480

Продовження таблиці 2.10

1	2	3	4
Облігації, випущені підприємствами	0	695538	153456

Облігації, випущені органами місцевого самоврядування	0	452995	0
Облігації, випущені Державною іпотечною установою	0	0	516538
	0	5656840	12184474
Резерв під очікувані кредитні збитки	0	0	-63656
Всього боргових цінних паперів	38578398	37815748	36809511
Дольові цінні папери:			
Акції компаній	0	412526	0
Всього дольових цінних паперів	0	412526	0
Всього інвестицій	38578398	38228274	36809511

На рис. 2.10 зображено динаміку складових інвестиційного портфеля банку за 2018-2020 роки.

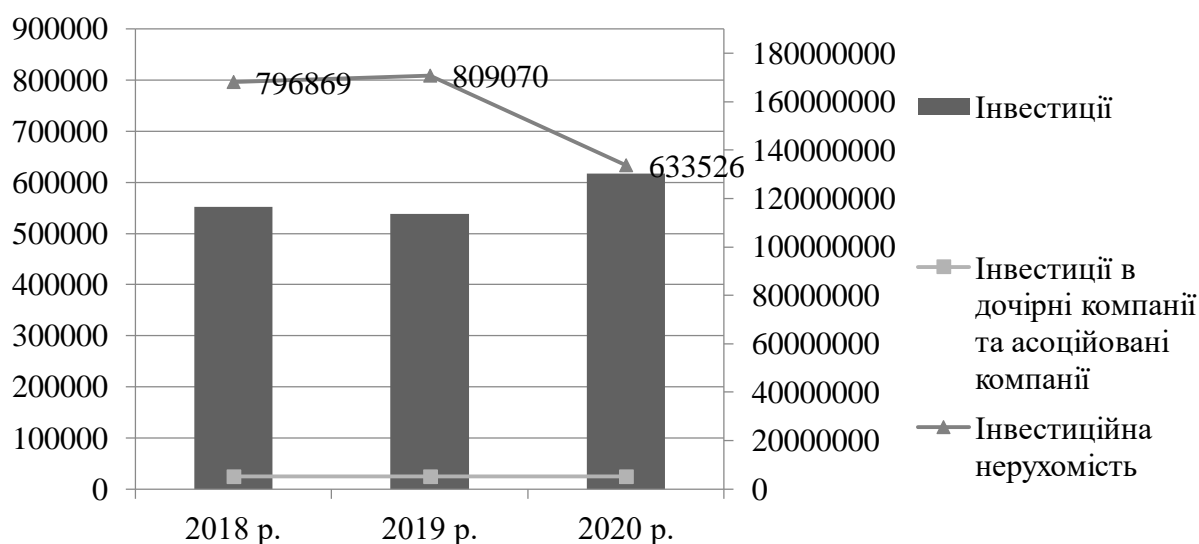

Рисунок 2.10 – Коливання розміру інвестиційного портфелю за основними напрямками інвестування АТ «Ощадбанк», тис. грн

Станом на 31 грудня 2020 року на виконання умов договору про зберігання запасів готівки Національного банку, в якості застави передано державні боргові цінні папери України балансовою вартістю 12302575 тис. грн, а саме: які обліковуються за амортизованою собівартістю балансовою вартістю 2714572 тис. грн; які обліковуються за справедливою вартістю з визнанням переоцінки через прибутки/збитки балансовою вартістю

9588003 тис. грн.

Станом на 31 грудня 2019 року за цим же договором були передані державні боргові цінні папери України, що оцінюються за справедливою вартістю через прибуток або збиток балансовою вартістю 9341196 тис. грн.

Станом на 31 грудня 2020 року державні боргові цінні папери України, що обліковуються за справедливою вартістю з визнанням переоцінки через прибутки/збитки балансовою вартістю 459 748 тис. грн були використані як забезпечення за кредитами, отриманими від Фонду розвитку підприємництва (31 грудня 2019 року: 378 601 тис. грн).

Банк, згідно з умовами генерального кредитного договору, укладеного з Національним банком України надав у заставу державні боргові цінні папери України, станом на 31 грудня 2020 року балансова вартість переданих активів становить 31984806 тис. грн (31 грудня 2019 р.: 10153684 тис. грн).

В заставу передано цінні папери, що обліковуються за амортизованою собівартістю у сумі 22 982 181 тисяча гривень (31 грудня 2019 року: 4777921 тисяча гривень) та цінні папери, які обліковуються за справедливою вартістю з визнанням переоцінки через інший сукупний дохід, у сумі 9002625 тис. грн (31 грудня 2019 року: 5 375 762 тис. грн).

Акції компаній – це інвестиції в інструменти капіталу призначені як такі, що оцінюються за справедливою вартістю з відображенням результату переоцінки в іншому сукупному доході, представлені переважно акціями платіжних систем Visa і Mastercard. Банк вважає ці акції стратегічною інвестицією і не планує ними торгувати. Станом на 31 грудня 2020 року справедлива вартість акцій платіжних систем Visa і Mastercard становила 551179 тис. грн (31 грудня 2019 року: 390 122 тис. грн). Протягом 2020 року Банк отримав 2 546 тис. грн дивідендів (за 2019 рік: 2 048 тис. грн).

Станом на 31 грудня 2020 року Банк обліковував в складі інвестиційної нерухомості майно балансовою вартістю 633 526 тис. грн (31 грудня 2019 року: 809 070 тис. грн), яке було прийняте на баланс Банку в процесі застосування процедури фінансової реструктуризації грошового зобов'язання

позичальника відповідно до Закону України «Про фінансову реструктуризацію». Майно було оцінене незалежним оцінювачем із використанням дохідного методу. Відповідно до укладеного між Банком та позичальником Плану реструктуризації, вказане майно було передане в операційну оренду позичальнику до 28 грудня 2024 року. Орендний дохід за 2020 рік становив 47 067 тис. грн (за 2019 рік: 47 179 тис. грн).

Станом на 31 грудня 2020 та 2019 років Банк контролює ПрАТ «Агентство по рефінансуванню житлових кредитів», несе ризики та права щодо результатів діяльності та здатний використовувати свої повноваження для впливу на ці результати. Станом на 31 грудня 2020 та 2019 років частка Банку у капіталі ПрАТ «Агентство по рефінансуванню житлових кредитів» становила 70,86% та була відображена в окремій фінансовій звітності Банку як інвестиція в дочірню компанію за собівартістю в сумі 24800 тис. грн.

В цілому АТ «Ощадбанк» має диверсифікований і досить значний за питомою вагою в активах інвестиційний портфель, що зумовлюється його специфікою та формою власності, варто зазначити, що банк ефективно управляє інвестиційним портфелем, однак у сучасних умовах підходи мають удосконалюватися, щоб інвестиції продовжували приносити стабільний дохід і не наражали банківську діяльність на інвестиційні ризики.

Висновки до розділу 2

Проведена експрес-діагностика свідчить про зміцнення фінансового стану АТ «Ощадбанк» у 2020 р., адже в 2019 р. рекомендована пропорція була дотримана банком лише частково, так сукупні активи зросли більшими темпами, ніж доходи та власний капітал. У 2019 р. банк мав певні проблеми з оборотністю активів, тобто діловою активністю, а також спостерігалось погіршення фінансової стійкості. В 2020 р., якщо порівнювати з 2018 р. і з 2019 р. пропорція повністю відповідає рекомендованим співвідношенням, до того

ж, суттєво зріс прибуток від банківської діяльності.

Горизонтальний аналіз балансових показників виявив дуже суттєві коливання певних складових активів, наприклад, різко змінювалося значення грошових коштів та їх еквівалентів, що впливало й на структурні співвідношення.

В 2020 р. фінансова стійкість банку дещо покращилася, проте для нормальної сталої роботи АТ «Ощадбанк» цього ще недостатньо. В цілому за динамікою показників ліквідності також 2020 р. виявився кращим, аніж попередній 2019 р., адже короткострокова ліквідність хоч і знижувалася, втім у такий спосіб банк ліквідував її надлишок, натомість зростали коефіцієнти покриття ліквідністю, що можна вважати позитивною тенденцією.

Чистий прибуток і сукупний дохід банку суттєво розрізняються. Так, наприклад, у 2018 р. за позитивного значення чистого прибутку сукупний дохід АТ «Ощадбанк» мав від'ємне значення. Рентабельність у 2018 р. була вкрай низькою, хоч і мала позитивне значення, чистий спред і чиста процентна маржа в 2019 р. знизилася, а вже в наступному 2020 р. дещо зросли, що дає підстави для обережного оптимістичного прогнозу.

За проаналізований період найкращий фінансовий стан банк мав у 2020 р., однак цей фінансовий стан не був ідеальним, навпаки, АТ «Ощадбанк» не вирішив остаточно проблем із забезпеченням своєї фінансової стійкості та достатньої прибутковості. Саме на ці компоненти необхідно спрямувати зусилля фінансового менеджменту.

В 2019 р. регулятивний капітал банку несуттєво зріс. Однак відбулося це виключно за рахунок збільшення основного капіталу банку, оскільки відвернення за своїм розміром залишилися незмінними, а додатковий капітал навіть зменшився. Порівняно до 2019 р., а також до базового 2018 р. регулятивний капітал АТ «Ощадбанк» у 2020 р. досить суттєво зріс. Був проведений факторний аналіз достатності капіталу АТ «Ощадбанк» методом ланцюгових підстановок. У 2018 р. відбулося зниження цього показника на 4,54%, якби не параметр зважених активів, що позитивно впливав на

достатність, вона б зменшилася ще сильніше, оскільки за рахунок зменшення регулятивного капіталу цей показник мав би знизитися на 7,25%. В 2019 р. також спостерігалось зниження достатності, проте вимоги регулятора були дотримані. Можна припустити, що це було пов'язано з негативним впливом коронакризи. Це відбулося суто за рахунок параметра активів. Уже в 2020 р. АТ «Ощадбанк» адаптувався, тому достатність капіталу знову почала стрімко зростати, що дає підстави для оптимістичних прогнозів поліпшення фінансового стану банку. В 2020 р. достатність підвищилася за рахунок регулятивного капіталу, незважаючи на негативний вплив активів.

У цілому АТ «Ощадбанк» має диверсифікований і досить значний за питомою вагою в активах інвестиційний портфель, що зумовлюється його специфікою та формою власності, варто зазначити, що банк ефективно управляє інвестиційним портфелем, однак у сучасних умовах підходи мають удосконалюватися, щоб інвестиції продовжували приносити стабільний дохід і не наражали банківську діяльність на інвестиційні ризики.

3 ВИЗНАЧЕННЯ НАПРЯМІВ РОЗВИТКУ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИМ ПОРТФЕЛЕМ АТ «ОЩАДБАНК»

3.1 Проблеми, що зумовлюють необхідність удосконалення механізму управління інвестиційним портфелем АТ «Ощадбанк»

За останнє десятиріччя вітчизняний банківський сектор зазнавав значних потрясінь, а особливо в роки коронакризи. Так, на протязі 2012-2018 рр. спостерігалось скорочення не лише споживчих кредитів населенню, але і депозитів вкладників. Найбільшого удару в Україні банківська система зазнала у 2014 році, коли загальна кількість банків скоротилася вдвічі.

Це спонукало до того, що в результаті банки не лише перестали отримувати прибутки від проведення кредитування фізичних і юридичних осіб, але й позбулися можливості накопичувати капітал за рахунок коштів своїх клієнтів.

Така ситуація виникла через безліч різноманітних причин, однак ключовими з них були політичні й економічні проблеми, що пов'язані з розгортанням військових дій на сході України. Нині саме проведення інвестиційної діяльності банківськими установами може виступити альтернативою кредитування [52].

Інвестиції сприяють створенню умов для розширеного відтворення, підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції, здійснення структурних перетворень у країні, вирішення соціально-економічних проблем. Одним із найважливіших напрямів діяльності банку є ефективне здійснення формування й управління його інвестиційним портфелем.

Якісно сформований інвестиційний портфель банківської установи забезпечує ліквідність, платоспроможність і надійність діяльності АТ «Ощадбанк». Ця умова є важливою для залучення надійних акціонерів, підприємств, організацій, установ, населення, що й формує клієнтську базу

банку. Нині інвестиційний портфель банку виступає тим критерієм, який дає змогу стверджувати про якість політики банку, про його конкурентоспроможність, здатність протистояти впливу різноманітних зовнішніх чи внутрішніх чинників.

Дослідження сучасних тенденцій та проблем банківського інвестування є надзвичайно актуальним завданням для подолання проблемних аспектів і підвищення ефективності функціонування всієї банківської системи країни. Метою дослідження зокрема є поглиблення теоретичних і методичних положень управління інвестиційною діяльністю банків в Україні, визначення проблем, а також перспективних напрямів удосконалення механізму управління інвестиційним портфелем АТ «Ощадбанк».

Нині стан у банківській інвестиційній діяльності вказує на незначну активність розвитку у цій сфері через певні причини, які стосуються не лише загального рівня розвитку вітчизняної економіки, але і рівня розвитку банківської системи загалом.

Ключовими причинами того, що банківські установи не зацікавлені у здійсненні фінансування інвестиційних проєктів, є: високі ризики, розбіжності термінів ресурсної бази і термінів реалізації інвестицій, незначне державне стимулювання проведення інвестиційної діяльності банківськими установами.

Обсяги інвестиційних засобів банківських корпорацій на вітчизняному фінансовому ринку характеризується, перш за все, обсягами інвестиційних портфелів, що визначає основний складник сформованих активів банків та векторів його основної діяльності з метою одержання доходу. Фундаментом для збільшення інвестиційного потенціалу банківських корпорацій є саме валові заощадження. Тому необхідно визначити й охарактеризувати сучасний стан інвестиційної діяльності банківських корпорацій. Здійснений аналіз структури залучення інвестиційних ресурсів в національну економіку [53] свідчить про те, що на початку 2018 року динаміка показників величини залучених інвестицій саме через вітчизняний фондовий ринок є нижчим, ніж показник величини залучених довгострокових кредитів. На початку 2018 року

відбувалося зростання рівня величини залучених довгострокових кредитів банків на 139,25 млрд грн порівняно з подібним періодом 2017 року.

Однак із позитивними змінами для банківських корпорацій є негативні умови для вкладення у довгострокові цінні папери підприємств, величина яких на протязі останніх трьох років різко знизилася й на початок 2018 року дорівнювала 5,52 млрд грн. З метою детального аналізу інвестиційного портфеля банків необхідно взяти за основу цінні папери в торговому портфелі банків та цінні папери в портфелі банків на продаж

Зокрема нині фондовий чинник не розглядається комерційним банківським сектором України як один з основних у системі аналізу його стратегічної конкурентоспроможності [54].

Невиправдано низькою є роль банківського сектору як інвестора національної економіки. За останні роки можна простежити тенденцію до переорієнтації банків із вкладень у цінні папери на інвестиції у цінні папери на продаж, що у теперішньому стані фінансової нестабільності може негативно вплинути на функціонування фондового ринку і на фінансову стійкість банківського сектору. Крім того, помітна низька диверсифікація портфеля цінних паперів банків України за видами фінансових інструментів. Найбільшу кількість інвестицій становить портфель цінних паперів на продаж.

Це і зрозуміло, адже банк будь-яким методом хоче отримати прибуток за найменших затрат. Вартість вкладання в цінні папери збільшується з кожним роком, проте і сама частка вкладання також збільшується.

Тому можна сказати, що вітчизняні банки ще не досить уваги приділяють інвестуванню власних коштів та проведенню операцій як професійні учасники на ринку цінних паперів. Нині фондовий чинник не розглядається банківським сектором України як один з основних у системі аналізу його стратегічної конкурентоспроможності. Щодо вибору стратегії розвитку інвестиційної діяльності такий процес банку полягає в оптимальному розширенні альтернативних можливостей формування і реструктуризації інвестиційного портфеля на основі раціонального, ефективного та легітимного

подолання інституційних, адміністративних і ринкових обмежень [55].

При цьому правомірне подолання інституційних обмежень можливе на основі покращення показників банківської діяльності, які виступають регулюючими параметрами величини регулятивного капіталу, якості портфеля активів і інших, а також формування інвестиційного портфеля, що представляє максимальний запас щодо встановлення нормативів у майбутньому. Основною метою стратегічного процесу прийняття рішень в інвестиційній діяльності банків є забезпечення національної економіки інвестиційними ресурсами за умови збереження реальної вартості власного капіталу банку від впливу інвестиційних ризиків на основі ринкової, інституційної й адміністративних складових частин.

Економіка України потребує значних інвестиційних ресурсів, до найбільших джерел яких належать банки. Одним зі способів банківських інвестицій є формування та управління інвестиційним портфелем банку, за допомогою якого забезпечується оптимальне для нього співвідношення дохідності та ризику інвестицій. Оскільки всі інвестиції розрізняються за рівнем дохідності та ризику, їхні можливі сполучення в портфелі змінюють ці характеристики, а за умови оптимального їх поєднання можна значно знизити його ризик. Загальний розмір інвестиційного портфеля вітчизняних банків визначає сукупну суму фінансових та реальних інвестицій банківського ринку України [56].

З огляду на це, інвестиційна діяльність банків потребує детального аналізу динаміки та структури операцій протягом визначеного в подальшому дослідженні часового лага з метою отримання інформації про загальний стан ринку фінансових та реальних інвестицій та шляхів його подальшого розвитку в Україні. Для розв'язання окреслених проблем АТ «Ощадбанк» необхідно:

– підтримувати розвиток ринку банківських послуг, зокрема інвестиційних, які зближують фінансовий і реальний сектори економіки, сприяють надходженню вільних фінансових ресурсів до підприємців, а для банків розширюють джерела їх доходів;

– стабілізувати політичний та економічний стан у країні; забезпечити залучення максимального обсягу власних інвестиційних ресурсів у проекти банків;

– сприяти розвитку послуги інвестиційного менеджменту, який є інструментом залучення ресурсів; активізувати й стимулювати державну підтримку створення інвестиційних банків та інвестиційно-банківських інститутів в Україні;

– об'єднати українські інвестиційні банки в консорціуми за участю зарубіжних банків, визнаних професіоналами у сфері інвестиційно-банківського бізнесу на міжнародному фінансовому ринку для успішнішого функціонування; залучити іноземних та вітчизняних інвесторів.

Також одним із основних напрямів створення ефективної системи управління банківською інвестиційною діяльністю слід вважати використання процесного підходу, в межах якого застосовується концепція реінжинірингу бізнес-процесів АТ «Ощадбанк».

Основною в цій концепції є оптимізація бізнес-процесів. Саме тому процес управління банківською інвестиційною діяльністю запропоновано розглядати як забезпечення банківського інвестиційного бізнесу всіма необхідними ресурсами та організацію технологічного циклу інвестування загалом, включаючи розроблення нових й удосконалення наявних технологій, продуктів і послуг, зокрема обслуговування клієнтів належної якості, використання сучасних технічних засобів і методів зв'язку.

Підсумовуючи, варто зазначити, що операції банків із цінними паперами мають як позитивні, так і негативні наслідки. Для нівелювання останніх доцільно вжити такі заходи:

– відновити довіру до державних цінних паперів із боку населення, збільшити обсяги випуску й обігу облігацій внутрішніх і зовнішніх позик, державних казначейських зобов'язань;

– ввести нормативи ліквідності цінних паперів, зменшивши мінімальні відрахування до страхових резервів емітента; посилити контроль за рівнем

професійної підготовки працівників інвестиційних інститутів;

– здійснювати оцінювання можливостей залучення нових цінних паперів у майбутньому;

– визначати перспективи цінних паперів та налагодження зв'язків з їх емітентами;

– обмежити кількість емітентів власних цінних паперів у період їх емісії з метою попередження надмірно ризикових операцій з інвестиціями;

– запровадити пільговий порядок оподаткування доходів за цінними паперами.

З метою вдосконалення державного регулювання та нагляду за здійсненням банками операцій на ринку цінних паперів, який є частиною фінансового ринку, пропонуються: системна розбудова наявних регуляторів (Національного банку України, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, Національної комісії з регулювання ринків фінансових послуг) шляхом посилення їхньої незалежності; створення окремого мегарегулятора; створення мегарегулятора при Національному банку України; запровадження двох окремих органів регулювання та нагляду.

Кожний із вказаних напрямів має переваги та недоліки, які слід урахувати під час прийняття остаточних рішень Верховною Радою України, Президентом України, Кабінетом Міністрів України. Наша держава прагне вийти на рівень європейських країн, отже, для покращання банківських операцій, пов'язаних із ринком цінних паперів, потрібно орієнтуватися на європейську модель управління фондовим ринком [57].

Ключовим напрямком для АТ «Ощадбанк» було обрано позицію провідного універсального банку України. Стратегія АТ «Ощадбанк» була зосереджена на декількох основних компонентах: залишатися провідним гравцем у корпоративному банкінгу, збільшуючи присутність в сегменті мікро-, малого та середнього бізнесу, зміцнюючи позиції в роздрібному кредитуванні та комісійних продуктах, оптимізувати власну мережу відділень, забезпечити розвиток ІТ з точки зору цифрового каналу дистрибуції та безпеку

системи, оптимізувати операційну модель та вдосконалити систему управління ризиками та непрацюючими кредитами.

В цілому фінансові результати АТ «Ощадбанк» протягом 2018-2020 років були в рамках затвердженої стратегії, яка передбачала неринковий ROE для цього періоду. Банк досягнув прибутку 0,28 млрд грн. у 2019 році. Показник ROE банку склав нижче 2% у 2018-2019 роках. Окрім загальних фінансових показників, огляд ключових компонентів стратегії банку показує, що, банк має здобутки в досягненні деяких цілей, визначених стратегією [42].

В табл. 3.1 узагальнені проблеми та напрями їх вирішення щодо вдосконалення механізму управління інвестиційним портфелем банку.

Таблиця 3.1 – Напрями вирішення проблем удосконалення механізму управління інвестиційним портфелем АТ «Ощадбанк»

Напрями вирішення проблем	Досягнення та перспективи банку
1	2
Посилення позицій у роздрібному кредитуванні, комісійних продуктах, інвестуванні	Банк уже показав помірне зміцнення шляхом збільшення частки в ринку роздрібного кредитування на 1,1 вп і зростання комісійного доходу на 56%
Збереження провідної позиції в сегменті корпоративного бізнесу та ММСБ	Досягнення були незначні, загалом частка ринку корпоративних клієнтів та ММСБ зменшилась на 1,4 вп у 2019 році у порівнянні з 2017 роком
Оптимізація мережі відділень банку, зокрема для розвитку портфельних інвестицій	Банк впроваджує ініціативу на достатньому рівні, зменшивши кількість відділень на 27%, до 2400 відділень у 2019 році. Банк планує й надалі продовжити дану тенденцію та досягти цільового розміру власної мережі відділень у 1800-2000
Операційна модель банку потребує розвитку з орієнтацією на інвестиційну діяльність	Модель уже зазнала серйозних змін, оскільки банк централізував функції бек-офісу та ІТ, подібна централізація є також необхідною для інших підрозділів банку. При цьому, показник ефективності витрат банку (CIR) коливався, починаючи з 78% у 2017 році, піднявшись до 147% у 2018 році та відновившись до 98% у 2020 році

Продовження таблиці 3.1

1	2
Вдосконалення системи ІТ	Досягнуто певного прогресу, зокрема банк впровадив єдину ІТ-платформу по всім регіонам, що дає змогу консолідувати клієнтські дані в одну централізовану систему, та впровадив нові системи захисту від

	кібершахрайства
Управління ризиками та непрацюючими активами	Банк зменшив частку непрацюючих активів на 6 вп з 2018 року по 2020 рік та скоротив вартість ризику (CoR) для всього кредитно-інвестиційного портфеля майже до 0%

Спираючись на раніше обраний напрям і сильні сторони банку, а також ключові припущення щодо бізнес-моделі банку та макроекономічної ситуації, АТ «Ощадбанк» має переглянути стратегію подальшого розвитку для вирішення проблем удосконалення механізму управління інвестиційним портфелем.

3.2 Обґрунтування потреби диверсифікації інвестиційного портфеля АТ «Ощадбанк»

На сьогоднішній день диверсифікація – один з найбільш досліджуваних напрямків в економіці. Дослідженню питання диверсифікації присвячена значна кількість наукових праць. Поняття інвестиційного портфеля тісно пов'язано з поняттям диверсифікації ризиків, вони являються наслідком один одного. Основним завданням інвестора являється зниження сукупного ризику за допомогою вкладання грошей в різні види активів і сектори економіки.

В економічній літературі зустрічається досить велика кількість визначень диверсифікації, але однозначного немає. Наприклад, енциклопедія інвестора дає наступне, диверсифікація – це метод, направлений на зменшення ризику шляхом розподілу його між декількома ризиковими товарами або видами діяльності таким чином, що підвищення ризику від придбання чи продажу одного означає зниження ризику від покупки чи продажу іншого. Диверсифікація не може повністю усунути ризик, але вона допомагає його значно знизити [58].

Диверсифікація – це стратегія, якою необхідно правильно користуватися. Якщо інвестор працює в різних сферах бізнесу і вважає, що

реалізує стратегію диверсифікації і з цього часу прибуток або завжди буде стабільним, або буде рости – це не є диверсифікацією у повному розумінні. Перш ніж звернутися до неї, інвестору необхідно ретельно обміркувати, чи єдина це можливість, чи можете він отримати додаткові вигоди від її застосування.

Інвестори змушені постійно приймати різноманітні рішення. В одних випадках цей вибір може не вплинути на подальшу долю його справи, в інших – від нього може залежати все. Щоб прийняти обґрунтоване рішення інвестор повинен володіти певним досвідом, знаннями та інформацією. Однак, це не завжди можливо, тому їм доводиться ризикувати.

Інвестиційні ризики АТ «Ощадбанк» можна розділити на системні та несистемні. До несистемних відносяться ризики, які пов'язані з певним активом. Вони поділяються на ділові, пов'язані з помилками менеджменту компанії, та фінансові, ризик несприятливих для компанії ситуацій на фінансових ринках. Системні ризики властиві усім активам. Вони поділяються на ринкові, ризик негативних змін в економіці держави в цілому; процентні, ризик підвищення відсоткових ставок, що може негативно вплинути більшість класів активів; інфляційний, ризик зниження вартості активів в результаті інфляції [59].

Вважається, що мінімізувати можна лише несистемні ризики.

Участь в угоді, зазвичай, приймає два основних типа інвесторів: приватні або інституціональні. До приватних інвесторів можна відноситися будь-яка людина, яка володіє певною сумою грошей та планує її вкласти у певну справу. До інституціональних інвесторів відносять великі організації – страхові та інвестиційні компанії, пенсійні фонди та інші [60].

При формуванні інвестиційного портфеля інвестору варто дотримуватися правил диверсифікації. Тобто, йому необхідно намагатися знизити сукупний ризик, який полягає в складності управління диверсифікованим портфелем, враховуючи свої завдання та цілі, вкладати гроші в різні види активів і сектори економіки, працювати за планом і

обов'язково тестувати результати. Тільки комплексний підхід до інвестиційної діяльності може дати бажаний результат [61].

Таким чином, головною метою інвестора при формуванні інвестиційного портфеля являється досягнення оптимального поєднання можливого ризику і прогнозованого доходу.

Існує три основних рівня диверсифікації: диверсифікація всередині одного класу (цей рівень диверсифікації допомагає застрахуватися від проблем певної компанії); диверсифікація між різними класами; це портфельні пропорції.

При формуванні інвестиційного портфеля, здатного приносити необхідний для вирішення фінансових завдань інвестора дохід, може виявитися, що необхідний рівень волатильності портфеля повинен бути вищим за прийнятний для інвестора. Тому доцільніше спочатку визначити схильність клієнта до ризику, а потім вже визначати верхню межу очікуваного доходу. Якщо цього доходу недостатньо, інвестору необхідно розставити пріоритети і прийти до необхідного компромісу. Якщо ж дохідність, що відповідає максимальній схильності клієнта до ризику, навпаки перевищує необхідну, то можна знижувати рівень волатильності та формувати більш стабільний портфель АТ «Ощадбанк».

Мінімізація інвестиційного ризику досягається інвестором за рахунок того, що в інвестиційний портфель включають цінні папери різних галузей господарства, не пов'язаних тісно між собою, щоб уникнути збігу зміни їх ділової активності, зменшити їх взаємний вплив [62].

Далеко не всі інвестори слідують стратегії інвестування в різні класи активів. Це спричинене тим, що не всі інвестори знають про можливості диверсифікації. Більшість вважає, що диверсифікація не лише зменшує волатильність, але й при цьому одночасно знижує дохідність. Насправді, диверсифікація у більшості випадків веде до покращення дохідності.

Іншою причиною є необхідність коригування співвідношення активів у портфелі. Інвестори, зазвичай, хочуть вірити у існування способу, за

допомогою якого можна визначити, який клас активів вийде на перше місце. Але, насправді, навіть відносна ефективність інвестиційних класів надзвичайно важко.

Інвестування в цінні папери має бути захищене від шахрайства, а також від впливу різних зовнішніх факторів. Процес інвестування повинен бути повністю легальним. Гарантія виплат висувається як одна з найважливіших вимог. Інвесторів повинно також цікавити прозорість статистики компанії, в акції яких вони хочуть вкласти свій капітал [63].

Під час формування інвестиційного портфеля інвестор обов'язково повинен вивчити цінні папери, що наявні на фондовому ринку України, оцінити їх переваги та недоліки, отримати інформацію про емітентів, визначити тип портфеля та допустиме поєднання ризику і доходу від цінних паперів, які він планує включити у свій інвестиційний портфель.

Чим більш високий потенційний ризик має цінний папір, тим більший дохід він може принести АТ «Ощадбанк», і навпаки.

Принцип консервативності полягає у тому, що відношення між високонадійними і ризикованими складовими інвестиційного портфеля підтримується таким, щоб можливі втрати від ризикованої частини покривалися прибутком від надійної. Тобто, інвестиційний ризик складається не з втрати частини основної суми, а лише в отриманні недостатньо високого доходу.

Принцип диверсифікації полягає у тому, що «не слід класти усі яйця у одну корзину», тобто не треба вкладати усі кошти в одні папери.

Принцип достатньої ліквідності говорить про те, що необхідно підтримувати частку активів, які можна швидко реалізувати, не нижче рівня, достатнього для проведення неочікуваних високодохідних угод. Тобто, вигідно тримати певну частину коштів у більш ліквідних цінних паперах, навіть якщо вони менш прибуткові, бо вони дають можливість швидко реагувати на зміну кон'юнктури ринку и окремі вигідні пропозиції.

В Україні через нерозвиненість фондового ринку при формуванні

портфеля цінних паперів інвестори переважно ставлять за мету: збереження та приріст капіталу, доступ через придбання цінних паперів до дефіцитної продукції та товари; спекулятивна гра на коливаннях курсів; розширення сфери впливу, перерозподіл власності; придбання цінних паперів, які за умовами обігу можуть замінити готівку [64].

Необхідно пам'ятати, що вартість активу змінюється із часом. З часом пов'язана ще одна характеристика процесу інвестування – ризик. Хоча інвестиційний капітал має цілком певну вартість в початковий момент часу, його майбутня вартість у цей момент невідома. Для інвестора ця майбутня вартість є очікувана величина.

Зі збільшенням капіталу необхідно більш ретельно здійснювати диверсифікацію інвестиційного портфеля у двох напрямках: вглиб, тобто збільшувати кількість однорідних фінансових інструментів (наприклад, тримати депозити в більшій кількості банків), та вшир, тобто збільшувати набір використовуваних фінансових інструментів для інвестування.

Додавання нових активів до портфеля зменшує його нестабільність або ризик. Якщо коливання доходів від нових активів інші, ніж від доходів, які вже є в портфелі активів, загальний ризик портфеля знижується.

Структура інвестиційного портфеля повинна, в першу чергу, забезпечувати збереження капіталу, а потім уже його приріст.

До інвестиційного портфеля можуть входити як часткові капітальні, так і боргові цінні папери.

Акції та облігації є фіктивним капіталом першого порядку, тому що емітент, відповідає перед інвесторами майном. Опціони й ф'ючерси являються фіктивним капіталом другого порядку, тому що головне завдання – це отримання прибутку.

Найбільш надійними цінними паперами вважаються облігації. Їх емітують з метою залучення грошових ресурсів для оновлення основного капіталу.

При оцінці облігацій необхідно обов'язково звернути увагу на оцінку:

інвестиційної привабливості регіонів чи галузей; фінансової стійкості і платоспроможності компанії; характеру обігу облігацій на фондовому ринку; умов емісії [65].

Іншим розповсюдженим видом цінних паперів являються акції.

Від придбаних акцій інвестор може отримати дохід за рахунок трьох джерел: від дивідендів, від підвищення ринкової вартості цінних паперів і від збільшення кількості акцій у результаті їхнього дроблення [66].

До вторинних цінних паперів чи дериватів відносяться ф'ючерси, опціони, варанти.

Однією з альтернатив традиційним активам являються хедж фонди. Вони дозволяють отримувати дохід незалежно від напрямку руху цін на акції та облігації. При цьому їх волатильність виявляється меншою ніж у традиційних фондах. Вони часто розглядаються як окремий клас активів, який повинен входити в диверсифікований інвестиційний портфель. Портфелі з хедж фондами одночасно мають кращу дохідність та менші ризики.

Процес формування портфеля цінних паперів проходить п'ять етапів.

На першому етапі інвестор визначає свої інвестиційні цілі. З точки зору формування інвестиційного портфеля, вони можуть бути такими: безпека вкладень (тобто стабільність в отриманні доходу), їх прибутковість, зростання вартості вкладень. Найбільш надійними являються державні цінні папери, бо вони практично виключають ризик інвестора. Цінні папери акціонерних компаній вважаються більш дохідними, але з певною мірою ризику. Найбільш ризикованими являються акції молодих наукоємних компаній, проте потім вони можуть виявитися найвигіднішими.

Таким чином, інвестиційні цілі визначаються ставленням інвестора до ризику. Далі здійснюється аналіз цінних паперів. Існує два основних метода вибору цінних паперів: фундаментальний та технічний. Фундаментальний та технічний аналіз не являються взаємовиключними. Фундаментальний аналіз в цілому використовується при виборі відповідного цінного паперу, технічний аналіз – при визначенні відповідного моменту часу для інвестування в цей

цінний папір [67].

На третьому етапі здійснюється відбір цінних паперів для включення їх в інвестиційний портфель. При цьому враховується тип, рівень дохідності інвестиційного портфеля, масштаб диверсифікації.

Четвертий етап – це ревізія портфеля, тобто його перегляд для того, щоб його склад не суперечив загальноекономічному стану, цілям інвестора.

І, нарешті, на п'ятому етапі здійснюється оцінка ефективності, з точки зору отриманого доходу і ризику, якому піддавався інвестор.

Портфельні теорії призначені допомогти інвестору сформувати інвестиційний портфель так, щоб його дохідність була найбільшою, а ризик найменшим. Найбільш поширеною моделлю формування портфеля цінних паперів є модель Гаррі Марковіца. Ця модель ставить за мету формування портфеля виходячи з оптимального вибору інвестиційних інструментів при необхідному співвідношенню ризик - дохідність. Часто її називають «дивом диверсифікації». Мається на увазі, що в разі зростання величини кореляції прибутковості того чи іншого цінного паперу, що є частиною інвестиційного портфеля, то зростає і варіація останнього. Тобто збільшується стандартне відхилення прибутковості кожного активу.

Кращого ефекту можна домогтися, якщо підбирати активи з різною прибутковістю. І головне, щоб в інвестиційному портфелі були цінні папери з негативною кореляцією. Значення коефіцієнта кореляції лежить у межах від -1 до +1. Якщо кореляція дорівнює нулю, то величини є незалежними, тобто вони змінюються абсолютно незалежно одна від одної, між ними немає ніякого зв'язку. Якщо кореляція дорівнює 1, то величини змінюються в одному напрямку з однаковою силою. Для інвестора такі активи не цікаві, бо вони не зменшують загальний ризик. Якщо ж кореляція дорівнює -1, то величини змінюються в протилежному напрямі. З точки зору диверсифікації, такі активи є найбільш бажаними, бо дозволяють покрити збитки в результаті зменшення однієї величини за рахунок зростання іншої. Зв'язок між значенням коефіцієнта кореляції та величиною усунутого диверсифікованого ризику [68].

Незручність полягає лише у тому, що активи з негативною кореляцією на сучасному ринку – велика рідкість. Тому інвестору доведеться гарно попрацювати, аби знайти перспективний цінний папір. При формуванні інвестиційного портфеля інвестору необхідно враховувати ефект диверсифікації та концепцію формування безризикового інвестиційного портфеля.

Якщо ж, наприклад, розмір кореляції між купленими активами буде мінімальним, то коливання загальної вартості інвестиційного портфеля буде відбуватися у вузькому діапазоні.

На практиці, якщо в інвестиційному портфелі знаходиться до 12-15 різних цінних паперів, то можливо досягти максимального зниження ризику. Якщо і далі збільшувати кількість цінних паперів, то може виникнути зворотний результат « ефект надмірної диверсифікації».

Активна модель передбачає ретельне відстеження та негайне придбання інструментів, що відповідають інвестиційним цілям портфеля. Тобто інвестор повинен зуміти відстежити та придбати найбільш ефективні цінні папери, при цьому швидко позбутися неефективних цінних паперів.

Інвестору необхідно навчитися опереджати ринкову кон'юнктуру, тобто робити правильні аналізи та втілювати їх у життя. Це потребує рішучості, обережності, правильних розрахунків. Активний спосіб управління є досить дорогим так, як виникають затрати у зв'язку із зміною складу інвестиційного портфеля.

Пасивне управління передбачає створення інвестиційних портфелів з визначеним рівнем ризику, розрахованим на далеку перспективу. Такий спосіб управління реальний за ефективного фондового ринку. До стратегічних схем пасивного управління відносять стратегію придбання та утримання до моменту погашення; метод управління за допомогою індексних фондів; стратегію формування і управління основану на роботі с грошовими потоками [69].

Кожному варто самостійно обирати спосіб управління інвестиційним

портфелем, це залежить від вміння інвестора прогнозувати та правильно обирати цінні папери. Але при цьому вибір способу управління залежить і від типу портфеля.

Дані табл. 3.2 свідчать, що економічні нормативи інвестування мають вкрай низьке значення та не змінюються, що опосередковано вказує на потребу диверсифікації інвестиційного портфеля АТ «Ощадбанк».

Таблиця 3.2 – Економічні нормативи інвестування АТ «Ощадбанк» за період 2018-2020 рр., відсотки

Економічні нормативи	Граничні значення	2018 р.	2019 р.	2020 р.
Норматив інвестування в цінні папери окремо за кожною установою (Н11)	Не має перевищувати 15	0,05	0,05	0,05
Норматив загальної суми інвестування (Н12)	Не має перевищувати 60	0,14	0,14	0,14

Усі клієнти стикаються з різноманітними небезпеками при управлінні портфелем, але найбільші з них – інфляція та мінливість прибутковості. І навіть якщо інвестиційний портфель захищений від однієї з цих небезпек, він, на жаль, стає незахищеним для іншої. Тому, кожен інвестор повинен визначити, який ризик для нього найбільш небезпечний.

В короткостроковій перспективі мінливість прибутковості більш небезпечна ніж інфляція, тому у цьому випадку краще використовувати стратегію розподілу активів, яка дозволяє збільшити частку інвестиційних інструментів, що створюють відсотковий дохід.

В довгостроковій перспективі більшу небезпеку становить інфляція, в цьому випадку більшу частку портфеля повинні складати акції. Однак, необхідно зауважити, що при широкій диверсифікації рівень ризику все одно знижується, це являється головним аргументом на користь розподілу коштів між різними класами активів.

Управляти інвестиційним портфелем і просто, і нелегко. Просто, тому що принципів успішного інвестування не так багато і вони достатньо

зрозумілі. Часто інвестори намагаються спрогнозувати найкращий час для операцій на ринку, що рідко закінчується найкращим чином. Для вибору часу необхідно зуміти зробити два точних прогнози: правильній час для придбання та продажу. Якщо інвестор упустисть хоча б один із них, то існує ризик втрати контролю.

Управління інвестиційним портфелем завжди супроводжується невизначеністю, якої, на жаль, неможливо повністю позбутися.

Для інвесторів оцінка інвестиційних ризиків необхідна для того, щоб краще розібратися у ситуації, передбачити імовірні напрямки її розвитку, провести обґрунтоване порівняння можливих інвестиційних проєктів.

Для будь-якого заданого набору інвестиційних інструментів існує унікальний ефективний портфель, що відповідає заданому рівню волатильності. За допомогою комп'ютерних програм на основі складних методів нелінійного програмування можна математично розрахувати розподіл активів, що відповідають кожному портфелю з граничною ефективністю. Комп'ютерні програми оптимізації – досить серйозний інструмент, який може боляче вдарити по рукам невмілого користувача.

Більшість комп'ютерних програм оптимізації мають вбудовані можливості підбирати оптимальний портфель з урахуванням даних про рівень стійкості інвестора до волатильності.

Таким чином, інвестиції в цінні папери – це нелегка праця, яка вимагає від інвестора повної віддачі та вміння правильно формувати свій інвестиційний портфель.

3.3 Стратегічні напрями розвитку механізму управління інвестиційним портфелем АТ «Ощадбанк»

Важливим джерелом розвитку вітчизняної економіки є належне її забезпечення інвестиційними ресурсами. На жаль, за останні роки інвестиційний клімат в Україні в умовах військової агресії, системної банківської кризи не сприяв залученню іноземного інвестування в економіку

країни. Саме тому важливим є стимулювання вітчизняних резервів інвестиційних ресурсів для поліпшення економічного стану вітчизняної економіки. Одним із дієвих напрямів державного стимулювання здійснення інвестування фінансовими установами в Україні є податкове регулювання. Лівову частку фінансових корпорацій на вітчизняному фінансовому ринку, незважаючи на значне їх скорочення, становлять саме банківські установи, які акумулюють фінансові ресурси і мають потенційну можливість здійснювати інвестиційну діяльність.

Незважаючи на значну кількість публікацій за даною тематикою, існують невирішені проблемні аспекти у здійсненні банківськими установами інвестиційної діяльності та її стимулювання на рівні держави за допомогою податкових важелів, що доводить необхідність пошуку нових дієвих напрямів їх вирішення. Метою дослідження є виявлення ключових проблем здійснення податкового стимулювання інвестиційної діяльності АТ «Ощадбанк» та знаходження перспективних напрямів його вдосконалення.

Банківське інвестування в дослідженнях науковців та практиків частіше за все трактується як «довгострокове вкладення банківських ресурсів (грошових та інших резервів банку) у приватні й державні цінні папери, рухоме та нерухоме майно, інтелектуальні цінності, статутні капітали підприємств, дорогоцінні метали, інноваційні проекти та інші об'єкти вкладення з метою отримання прибутку та поширення корпоративного впливу» [70].

Банківське інвестування має свої специфічні особливості:

- основною метою здійснення інвестування банківськими установами є одержання прибутку, а не соціального чи економічного корисного ефекту;
- банківська установа може здійснювати інвестиційну діяльність від свого імені як за рахунок власних ресурсів, так і за рахунок залучених та запозичених ресурсів і може приймати участь в інвестиційному процесі не лише як інвестор, а й обслуговувати рух коштів, що належать інвесторам-клієнтам, призначених для інвестиційних цілей, чи співпрацювати з клієнтами

в мобілізації накопичень і заощаджень та спрямовувати їх на інвестиційні цілі через ринок цінних паперів [5].

На здійснення інвестиційної діяльності банків впливає велика кількість макро- та мікроекономічних чинників. В умовах фінансової кризи основними проблемами банківського сектору, які безпосередньо чи опосередковано негативно вплинули і на здійснення банками інвестиційної діяльності, стали:

- непрозора і жорстка регуляторна політика Національного банку України;

- низький рівень довіри населення до банківського сектору;

- висока концентрація та низька конкуренція на банківському ринку, що спостерігалися раніше;

- низький рівень платоспроможності і рентабельності;

- масові банкрутство, ліквідація банків та неповернення (або значна затримка у поверненні) депозитів населенню з ФГВФО;

- низький потенціал заощаджень домогосподарств, що трансформуються в інвестиції; високий рівень корупції, тінізації та офшоризації;

- високі кредитні ставки та їх недоступність для малого і середнього бізнесу, системний дефіцит довгих ресурсів;

- неефективний кредитний портфель та наявність високої частки токсичних кредитів у його структурі [7].

За останні роки тенденція переконливо свідчить про пасивну позицію вітчизняних банківських установ у здійсненні капітального інвестування. Це зумовлено загальнодержавними проблемами і фінансовою кризою, системною кризою банківської системи в державі, а також відсутністю стимулювання. Велике значення серед державних стимуляторів має податкове регулювання. Податкове регулювання банківської діяльності – це цілеспрямований комплексний процес використання засобів та інструментів впливу державної податкової політики на банківську діяльність із метою стимулювання чи стримування наданих банківських послуг для отримання позитивних

соціально-економічних результатів [71].

Сучасна вітчизняна податкова практика не створює умов для зростання обсягів інвестиційної діяльності банків, оскільки повернення інвестиційних кредитів здійснюється впродовж кількох років, після завершення всього комплексу робіт, і в цей період банк ще не має прибуткових джерел для сплати податків [26].

Знаходження оптимального варіанту здійснення оподаткування банківських установ дасть змогу належним чином наповнити бюджети податковими платежами від банківської діяльності та забезпечити стимулювання економічного зростання держави. Створення ефективної податкової системи, що регулюватиме діяльність банківських корпорацій є дуже складним, але важливим завданням держави.

Проблематика оподаткування банківських установ є багатоаспектною та включає як правові, так і економічні важелі. В Україні практично відсутні механізми, які б чітко стимулювали спільну діяльність банків та держави у сфері інвестування, а також розподіл між державою та банківськими установами ризиків під час здійснення довгострокового інвестування, [4].

Податкове регулювання банківської діяльності може як позитивно, так і негативно позначатися на діяльності банківських установ, може сприяти як розвитку, так і скороченню певних операцій. Так, прикладом негативного впливу на діяльність банківських установ було запровадження оподаткування процентного доходу за депозитами фізичних осіб, що призвело до зменшення їхньої привабливості для населення, скорочення їх обсягів та змусило банки підвищити депозитні ставки для збереження даного джерела наповнення ресурсної бази [11].

Зважаючи на болючий у банківській системі процес докапіталізації банківських установ, стримуючими чинниками у здійсненні інвестиційної діяльності є вкрай низькі розміри власного капіталу багатьох вітчизняних банківських установ та низька якість і незадовільна структура їх пасивів. З позиції стимулювання важливим напрямом допомоги банкам у вирішенні цих

проблем є запровадження податкових пільг для банків та їхніх акціонерів під час спрямування їхніх грошових засобів на поповнення капіталу банку. Слід запровадити часткове (50%) оподаткування доходів, спрямованих на капіталізацію банківських установ, звільнити від оподаткування отримані дивіденди від володіння акціями банків, а також дивіденди, спрямовані на їх реінвестування [27].

Активізація інвестиційної діяльності банків неможлива без перегляду податкової системи в її спрощенні і зниженні податкового тиску. З одного боку, оподаткування прямо впливає на банки та формує їхній чистий фінансовий результат, однак тягар податкового навантаження через збільшення витрат банків перекладається на клієнтів, що буде опосередковано позначатися на їхній діловій активності [18].

Недосконалість нормативно-правових актів, що регулюють здійснення податкового регулювання банківської діяльності, сприяє ухиленню від сплати ними податкових платежів та приховуванню дійсних сум прибутків. Попри бажання мінімізувати ризики та убезпечити себе від майбутніх утрат створюється враження про зловживання банками обсягами відрахувань до різних резервів для зменшення суми прибутку до оподаткування та скорочення самого прибутку на податок.

Це негативно позначається не лише на наповненні бюджетів, але й на розвитку економіки країни загалом. Відраховуючи значні суми у резерви, банківські установи, своєю чергою, зменшують обсяги оборотних коштів, які б могли спрямувати на інвестиційну діяльність. Податковий механізм, що здійснює вплив на банківську діяльність, повинен бути побудований так, щоб не сприяти приховуванню їхніх дійсних результатів діяльності та мінімізації податкових зобов'язань, а навпаки, здійснювати стимулювання до розвитку банківських послуг.

Отже, досліджуючи ключові проблеми та чинники податкового впливу на інвестиційну діяльність вітчизняних банківських установ, можна дійти висновку щодо того, що податкова система України здійснює стримуючий

вплив на інвестиційну діяльність банківських установ та лише сприяє ухиленню від сплати податків. Саме тому необхідно звернути увагу на вдосконалення податкового законодавства в контексті здійснення оподаткування фінансових операцій вітчизняних банківських установ.

Потребує вдосконалення й інформативний складник, тобто вдосконалення подання звітності та прозорість інформації щодо сплати вітчизняними банківськими установами податків та зборів від здійснення своєї діяльності. По-перше, це покращуватиме податкову дисципліну тих банківських установ, які здійснюють маніпуляцію податковими сплатами та незаконним використанням податкових пільг, а по-друге, сприятиме наповненню бюджетів усіх рівнів, що, своєю чергою, призводитиме до прискорення економічного зростання. Також за допомогою прозорості сплати податкових платежів банківськими установами можна буде виявити ті банки, які потребують більш уважного нагляду та контролю над нарахуванням та сплатою податкових платежів і зборів.

Удосконаливати також необхідно й систему оподаткування банківських установ в Україні. Зниження податкового навантаження на вітчизняні банки сприятиме зниженню вартості банківських послуг, що кінцевому підсумку стимулюватиме здійснення інвестиційної діяльності, оскільки здешевлення кредитів дасть змогу за рахунок збільшення обсягів кредитування наповнювати ресурсну базу для проведення інвестиційної діяльності.

В табл. 3.3 наведені стратегічні напрями щодо розвитку механізму управління інвестиційним портфелем АТ «Ощадбанк».

Таблиця 3.3 – Стратегічні напрями розвитку механізму управління інвестиційним портфелем АТ «Ощадбанк»

Моделі стратегічного розвитку інвестиційної діяльності банку	Конкретизація ключових параметрів, які необхідно досягти банку
Бізнес-модель банку щодо інвестиційної діяльності	Універсальний банк, що обслуговує роздрібний сектор, малий та середній бізнес (МСБ), а також корпоративних клієнтів у всіх сегментах ринку, зі зменшенням частки державних підприємств, розвитком інвестицій

	Розвинута лінійка цифрових продуктів, включаючи галузеві продукти, що надаються через цифрові канали та автоматизовані процеси
Операційна модель банку щодо розвитку інвестиційного портфеля	Ефективна операційна модель: значно знижено рівень операційних витрат та переглянуті капітальні витрати шляхом оптимізації мережі та централізації операцій
	Посилена система управління ризиками, що забезпечує зростання кредитування за рахунок зваженої кредитної політики, зниження інвестиційного ризику банку
	Розвинута система ІТ, що підтримує ефективне та своєчасне виконання стратегічних цілей банку щодо інвестиційної діяльності
	Низький рівень непрацюючих активів та послідовне скорочення їх частки завдяки жорсткій стратегії управління непрацюючими активами
	Готовність до часткового або повного виходу держави

Варто зазначити, що для АТ «Ощадбанк» державою створюються всі необхідні передумови для забезпечення вступу міжнародних фінансових організацій (МФО) до капіталу банку. Ці умови включають декілька факторів, таких як позбавлення державної гарантії вкладів АТ «Ощадбанк» та приєднання до Фонду гарантування вкладів фізичних осіб. Очікується, що участь МФО у капіталі АТ «Ощадбанк» приведе до мажоритарної або повної приватизації банку до кінця 2025 року. Стратегія банку передбачає всебічний розвиток інвестиційної діяльності, зменшення частки державних цінних паперів, натомість збільшення питомої ваги інших фінансових інструментів, зокрема похідних деривативів.

Висновки до розділу 3

Інвестиції сприяють створенню умов для розширеного відтворення, підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції, здійснення структурних перетворень у країні, вирішення соціально-економічних проблем. Одним із найважливіших напрямів діяльності банку є ефективне здійснення формування й управління його інвестиційним портфелем.

Спираючись на раніше обраний напрям і сильні сторони банку, а також ключові припущення щодо бізнес-моделі банку та макроекономічної ситуації,

АТ «Ощадбанк» має переглянути стратегію подальшого розвитку для вирішення проблем удосконалення механізму управління інвестиційним портфелем.

Інвестиційні ризики АТ «Ощадбанк» можна розділити на системні та несистемні. До несистемних відносяться ризики, які пов'язані з певним активом. Вони поділяються на ділові, пов'язані з помилками менеджменту компанії, та фінансові, ризик несприятливих для компанії ситуацій на фінансових ринках. Системні ризики властиві усім активам. Вони поділяються на ринкові, ризик негативних змін в економіці держави в цілому; процентні, ризик підвищення відсоткових ставок, що може негативно вплинути більшість класів активів; інфляційний, ризик зниження вартості активів в результаті інфляції.

Економічні нормативи інвестування мають вкрай низьке значення та не змінюються, що опосередковано вказує на потребу диверсифікації інвестиційного портфеля АТ «Ощадбанк».

Для АТ «Ощадбанк» державою створюються всі необхідні передумови для забезпечення вступу міжнародних фінансових організацій (МФО) до капіталу банку. Ці умови включають декілька факторів, таких як позбавлення державної гарантії вкладів АТ «Ощадбанк» та приєднання до Фонду гарантування вкладів фізичних осіб. Очікується, що участь МФО у капіталі АТ «Ощадбанк» приведе до мажоритарної або повної приватизації банку до кінця 2025 року. Стратегія банку передбачає всебічний розвиток інвестиційної діяльності, зменшення частки державних цінних паперів, натомість збільшення питомої ваги інших фінансових інструментів, зокрема похідних деривативів.

ВИСНОВКИ

Перспективним для банків має стати інвестиційна діяльність на ринку цінних паперів, тобто безпосередня діяльність банків як інвесторів і діяльність з обслуговування інвестиційного процесу. В кваліфікаційній роботі магістра набуло подальшого розвитку визначення банківських інвестицій як сукупності майнових та інтелектуальних цінностей банку, що вкладаються в цінні папери та деривативи (похідні фінансові інструменти) для отримання прибутку та/або досягнення банком соціального чи інших ефектів, хеджування фінансових ризиків.

Серед найбільш важливих ознак класифікації банківських інвестицій були запропоновані такі, що вдосконалюють існуючу систематику. 1) За масштабом охоплення (портфельні та індивідуальні інвестиції банку). 2) За об'єктами інвестування – цінними паперами (акції, корпоративні облігації, облігації місцевих позик, державні облігації України, облігації міжнародних фінансових організацій, депозитні сертифікати банків, іпотечні облігації, сертифікати фондів операцій з нерухомістю, інвестиційні сертифікати, казначейські зобов'язання України, державні деривативи, опціонні сертифікати, фондові варанти тощо). 3) За об'єктами інвестування – деривативами (опціони, ф'ючерси, свопи, форварди та інші деривативні фінансові інструменти). 4) За періодом інвестування (короткострокові, середньострокові, довгострокові банківські інвестиції). 5) За метою вкладення коштів (з метою збільшення інвестиційного прибутку шляхом отримання відсотків на вкладені кошти, з метою збільшення інвестиційного прибутку шляхом перепродажу цінних паперів і деривативів, з метою хеджування фінансових ризиків банківської діяльності, для забезпечення соціального ефекту чи інших ефектів для банку). 6) За рівнем інвестиційного ризику (безризикові, малоризикові, помірноризикові, високоризикові банківські інвестиції).

Механізм управління банківським інвестиційним портфелем охоплює: суб'єктів (фінансовий менеджмент) і об'єкти (інвестиційні активи, тобто портфель цінних паперів, похідних фінансових інструментів), а також мету, завдання, функції та сучасний інструментарій управління банківською інвестиційною діяльністю.

Сучасним банкам необхідно забезпечувати диверсифікацію своїх активних операцій, розвиваючи інвестиції в цінні папери. Втім управління інвестиційним портфелем слід здійснювати на основі інформаційних технологій, з урахуванням цифрових трансформацій. Одним із таких підходів, що заслуговує на увагу, є нечітко-множинний підхід до управління банківським інвестиційним портфелем в умовах невизначеності.

Проведена експрес-діагностика свідчить про зміцнення фінансового стану АТ «Ощадбанк» у 2020 р., адже в 2019 р. рекомендована пропорція була дотримана банком лише частково, так сукупні активи зросли більшими темпами, ніж доходи та власний капітал. У 2019 р. банк мав певні проблеми з оборотністю активів, тобто діловою активністю, а також спостерігалось погіршення фінансової стійкості. В 2020 р., якщо порівнювати з 2018 р. і з 2019 р. пропорція повністю відповідає рекомендованим співвідношенням, до того ж, суттєво зріс прибуток від банківської діяльності.

В 2020 р. фінансова стійкість банку дещо покращилася, проте для нормальної сталої роботи АТ «Ощадбанк» цього ще недостатньо. В цілому за динамікою показників ліквідності також 2020 р. виявився кращим, аніж попередній 2019 р., адже короткострокова ліквідність хоч і знижувалася, втім у такий спосіб банк ліквідував її надлишок, натомість зростали коефіцієнти покриття ліквідністю, що можна вважати позитивною тенденцією.

Чистий прибуток і сукупний дохід банку суттєво розрізняються. Так, наприклад, у 2018 р. за позитивного значення чистого прибутку сукупний дохід АТ «Ощадбанк» мав від'ємне значення. Рентабельність у 2018 р. була вкрай низькою, хоч і мала позитивне значення, чистий спред і чиста процентна маржа в 2019 р. знизилася, а вже в наступному 2020 р. дещо зросли, що дає

підстави для обережного оптимістичного прогнозу.

За проаналізований період найкращий фінансовий стан банк мав у 2020 р., однак цей фінансовий стан не був ідеальним, навпаки, АТ «Ощадбанк» не вирішив остаточно проблем із забезпеченням своєї фінансової стійкості та достатньої прибутковості. Саме на ці компоненти необхідно спрямувати зусилля фінансового менеджменту.

В 2019 р. регулятивний капітал банку несуттєво зріс. Однак відбулося це виключно за рахунок збільшення основного капіталу банку, оскільки відвернення за своїм розміром залишилися незмінними, а додатковий капітал навіть зменшився. Порівняно до 2019 р., а також до базового 2018 р. регулятивний капітал АТ «Ощадбанк» у 2020 р. досить суттєво зріс. Був проведений факторний аналіз достатності капіталу АТ «Ощадбанк» методом ланцюгових підстановок. У 2018 р. відбулося зниження цього показника на 4,54%, якби не параметр зважених активів, що позитивно впливав на достатність, вона б зменшилася ще сильніше, оскільки за рахунок зменшення регулятивного капіталу цей показник мав би знизитися на 7,25%. В 2019 р. також спостерігалось зниження достатності, проте вимоги регулятора були дотримані. Можна припустити, що це було пов'язано з негативним впливом коронакризи. Це відбулося суто за рахунок параметра активів. Уже в 2020 р. АТ «Ощадбанк» адаптувався, тому достатність капіталу знову почала стрімко зростати, що дає підстави для оптимістичних прогнозів поліпшення фінансового стану банку. В 2020 р. достатність підвищилася за рахунок регулятивного капіталу, незважаючи на негативний вплив активів.

У цілому АТ «Ощадбанк» має диверсифікований і досить значний за питомою вагою в активах інвестиційний портфель, що зумовлюється його специфікою та формою власності, варто зазначити, що банк ефективно управляє інвестиційним портфелем, однак у сучасних умовах підходи мають удосконалюватися, щоб інвестиції продовжували приносити стабільний дохід і не наражали банківську діяльність на інвестиційні ризики.

Інвестиції сприяють створенню умов для розширеного відтворення,

підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції, здійснення структурних перетворень у країні, вирішення соціально-економічних проблем. Одним із найважливіших напрямів діяльності банку є ефективне здійснення формування й управління його інвестиційним портфелем.

Спираючись на раніше обраний напрям і сильні сторони банку, а також ключові припущення щодо бізнес-моделі банку та макроекономічної ситуації, АТ «Ощадбанк» має переглянути стратегію подальшого розвитку для вирішення проблем удосконалення механізму управління інвестиційним портфелем.

Інвестиційні ризики АТ «Ощадбанк» можна розділити на системні та несистемні. До несистемних відносяться ризики, які пов'язані з певним активом. Вони поділяються на ділові, пов'язані з помилками менеджменту компанії, та фінансові, ризик несприятливих для компанії ситуацій на фінансових ринках. Системні ризики властиві усім активам. Вони поділяються на ринкові, ризик негативних змін в економіці держави в цілому; процентні, ризик підвищення відсоткових ставок, що може негативно вплинути більшість класів активів; інфляційний, ризик зниження вартості активів в результаті інфляції. Економічні нормативи інвестування мають вкрай низьке значення та не змінюються, що опосередковано вказує на потребу диверсифікації інвестиційного портфеля АТ «Ощадбанк».

Для АТ «Ощадбанк» державою створюються всі необхідні передумови для забезпечення вступу міжнародних фінансових організацій (МФО) до капіталу банку. Ці умови включають декілька факторів, таких як позбавлення державної гарантії вкладів АТ «Ощадбанк» та приєднання до Фонду гарантування вкладів фізичних осіб. Очікується, що участь МФО у капіталі АТ «Ощадбанк» приведе до мажоритарної або повної приватизації банку до кінця 2025 року. Стратегія банку передбачає всебічний розвиток інвестиційної діяльності, зменшення частки державних цінних паперів, натомість збільшення питомої ваги інших фінансових інструментів, зокрема похідних деривативів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Черкасова С. В. Банківська інвестиційна діяльність на вітчизняному фондовому ринку. *Підприємництво і торгівля*. Львів, 2019. Вип. 24. С. 51–58.
2. Андросова О. Ф., Барна А. В. Сучасні підходи до управління банківським інвестиційним портфелем. *Економіка, освіта, технології в контексті глобальних викликів*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. м. Черкаси, 23-24 вересня 2021 р. Черкаси, 2021. С. 242–243.
3. Швабій К. І. Аналіз мультивалютного портфеля цінних паперів комерційного банку : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.06.04. Київ, 2001. 18 с.
4. Менеджмент інвестиційної діяльності : підручник / за ред. М. П. Бутка. Київ : Центр учбової літератури, 2018. 480 с.
5. Береславська О. І. Діяльність банків на ринку цінних паперів України. *Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України*. Ірпінь, 2016. № 2. С. 21–30.
6. Огородник В. О. Особливості здійснення банківської інвестиційної діяльності в Україні. *Економічний простір*. Дніпро, 2020. № 156. С. 202–205.
7. Про інвестиційну діяльність : Закон України від 18.09.1991 р. № 1560-ХІІ. Дата оновлення: 21.10.2021. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12> (дата звернення: 22.10.2021).
8. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000 р. № 2121-ІІІ. Дата оновлення: 05.08.2021. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text> (дата звернення: 07.10.2021).
9. Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні : Постанова НБУ від 28.08.2001 р. № 368. Дата оновлення: 22.06.2021. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01#Text> (дата звернення: 27.10.2021).
10. Про ринки капіталу та організовані товарні ринки : Закон України від

23.02.2006 р. № 3480-IV. Дата оновлення: 05.08.2021. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15> (дата звернення: 17.10.2021).

11. Ігнатченко Н. М. Детермінанти інвестиційної діяльності комерційних банків України в умовах глобалізації : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.02. Київ, 2016. 218 с.

12. Лисенок О. В. Оцінка якості портфеля цінних паперів вітчизняних банків. *Ефективна економіка*. Дніпро, 2012. № 12. URL : <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2080> (дата звернення: 17.10.2021).

13. Майорова Т. В. Інвестиційний процес і фінансово-кредитні важелі його активізації в Україні : монографія. Київ : КНЕУ, 2013. 332 с.

14. Ярошевич Н. Б., Кондрат І. Ю., Якимів А. І. Державне управління інвестиційною діяльністю : навч. посіб. Львів : Новий Світ-2000, 2020. 429 с.

15. Кужелєв М. О., Житар М. О. Фінансова гнучкість прийняття рішень в інвестиційній діяльності банків : монографія. Київ : Центр учбової літератури, 2016. 176 с.

16. Калусенко В. В. Аналіз інвестиційного портфеля банків України та стратегія управління ним. *Збірник наукових праць Університету державної фіскальної служби України*. Ірпінь, 2019. № 1. С. 63–78.

17. Гомонай І. В. Типологізація і класифікація банківських інвестицій. *Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України*. Львів, 2012. Вип. 22.2. С. 227–237.

18. Gy'ori Z., Khan Y., Szegedi K. Business Model and Principles of a Values-Based Bank – Case Study of MagNet Hungarian Community Bank. *Sustainability*. 2021. No. 13. 9239. DOI : <https://doi.org/10.3390/su13169239>.

19. Андросова О. Ф., Афанасьєва Т. А. Інвестиційні операції банків України з цінними паперами. *Економічний простір*. Дніпропетровськ, 2008. № 19. С. 170–180.

20. Брус С. І. Банки на фондовому ринку України: зміна інвестиційних пріоритетів. *Економіка і прогнозування*. Київ, 2011. № 4. С. 86–96.

21. Озерчук О. В. Управління інвестиційним портфелем банків в

Україні: теоретичні та прикладні аспекти. *Наукові праці НДФІ*. Київ, 2019. Вип. 1. С. 85–100.

22. Вовчак О. Д., Надієвець Л. М. Особливості інвестиційної діяльності банків як фінансових посередників в Україні. *Бізнес Інформ*. Харків, 2014. № 11. С. 94–101.

23. Бобровська О. Ю., Савостенко Т. О., Кондрашихін А. Б. Публічне управління інвестиціями в умовах ринкових трансформацій : навч. посіб. 2-ге вид., допов. Дніпро : ГРАНІ, 2018. 238 с.

24. Мединська Т. В., Руцишин Н. М., Ніконенко У. М. Податкове регулювання інвестиційної діяльності банків України. *Бізнес Інформ*. Харків, 2020. № 11. С. 316–324.

25. Гетьман О. М. Інвестиційні стратегії комерційних банків України : автореф. дис. канд. екон. наук : 08.04.01. Тернопіль, 2014. 22 с.

26. Слободянюк Н. О., Науменко О. Д. Фінансові інвестиції в умовах нестабільності національної економіки. *Бізнес Інформ*. Харків, 2017. № 5. С. 177–184.

27. Офіційне Інтернет-представництво Національного банку України. URL : <https://bank.gov.ua/control/uk/index> (дата звернення: 22.10.2021).

28. Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 12 «Фінансові інвестиції» : Наказ Міністерства фінансів України від 26.04.2000 р. № 91. Дата оновлення: 03.11.2020. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0284-00> (дата звернення: 08.09.2021).

29. Лєонов С. В. Інвестиційний потенціал банківської системи : монографія. Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2009. 375 с.

30. Гарбар Ж. В., Гарбар В. А. Напрями діяльності банків на фондовому ринку України. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Херсон, 2015. Вип. 13, Ч. 2. С. 119–124.

31. Ботвіна Н. О. Сучасний стан інноваційно-інвестиційної діяльності банків України. *Бізнес-навігатор*. Херсон, 2014. № 3. С. 123–128.

32. Житар М. О., Зелінська В. С. Аналіз сучасного стану формування

інвестиційного портфеля банків України та управління ним: проблемні аспекти. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки*. Херсон, 2018. № 29, Ч. 2. С. 54–57.

33. Bank of 2030: The future of investment banking Transforming service delivery to generate differentiated insight and added value. Deloitte Development LLC. URL : <https://www2.deloitte.com/global/en/pages/financial-services/articles/bank-of-2030-future-of-investment-banking.html>.

34. Кущ О. О. Управління банківським портфелем цінних паперів в умовах нестабільності на фондовому ринку. *Економіка та держава*. Київ, 2012. № 1. С. 93–96.

35. Кулаженко В. В., Лазоренко В. В., Кузнецов О. Ф. Дослідження алгоритму формування фондового портфеля інвестора за допомогою теорії нечітких множин. *Інвестиції: практика та досвід*. Київ, 2021. № 2. С. 30–37.

36. Стечишин Т. Б. Особливості організації інвестиційного департаменту в банківських установах України. *Інвестиції: практика та досвід*. Київ, 2010. № 3. С. 17–21.

37. Мусієнко О. М. Специфіка управління портфелем цінних паперів у контексті реалізації інвестиційної діяльності банку. *Наукові записки. Економіка*. Острог, 2013. Вип. 23. С. 315–318.

38. Колупаєв Ю. Б., Залюбовська С. С. Механізм інформаційного забезпечення в контексті вирішення проблем розвитку фондового ринку України. *Інвестиції: практика та досвід*. Київ, 2018. № 4. С. 62–65.

39. Ляхова О. О., Шокало Т. П. Кредитно-інвестиційний портфель банків та його вплив на фінансування інвестиційних проєктів в Україні. *Економічний часопис – XXI. Гроші, фінанси і кредит*. 2011. № 5-6. С. 58–61.

40. Сайт АТ «Ощадбанк». URL : <https://www.oschadbank.ua> (дата звернення: 03.11.2021).

41. Сайт Агентства з розвитку інфраструктури фондового ринку України «SMIDA». URL : <https://smida.gov.ua> (дата звернення: 29.10.2021).

42. Засади стратегічного реформування державного банківського

сектору (стратегічні принципи). Міністерство фінансів України. URL : <https://mof.gov.ua/storage/files/20200814%20SOB%20Strategy.pdf> (дата звернення: 12.10.2021).

43. Демчук Н. І., Довгаль О. В., Владика Ю. П. Банківські операції : навч. посіб. Дніпро : Пороги, 2017. 460 с.

44. Батракова Т. І., Калюжна Ю. В. Банківські операції : навч. посіб. для здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра напряму підготовки «Фінанси і кредит». Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 130 с.

45. Стечишин Т. Б., Малахова О. Л. Банківська справа : навч. посіб. Тернопіль : ТНЕУ, 2018. 404 с.

46. Миколишин М. М. Аналіз діяльності банків України на ринку цінних паперів. *Вісник Університету банківської справи*. Київ, 2016. № 3. С. 29–35.

47. Тищенко О. І., Тищенко В. В. Аналіз сучасного стану інвестиційної діяльності банків. *Бізнес-навігатор*. Херсон, 2020. № 5 (61). С. 184–189.

48. Roengpitya R., Tarashev N., Tsatsaronis K., Villegas A. Bank business models: popularity and performance. *BIS Working Papers*. December 2017. No. 682. Monetary and Economic Department. 48 p.

49. Дєєва Н. Е. Ризики інвестиційного портфеля банківських установ України. *Технологический аудит и резервы производства*. Полтава, 2015. № 1 (6). С. 14–17.

50. Чайковська М. П. Інвестування : підручник. Одеса : ОНУ, 2016. 310 с.

51. Казак О. О., Чистякова Д. С. Управління ризиками інвестиційної діяльності банків України в умовах розвитку інформаційної економіки. *Ефективна економіка*. Київ, 2021. № 3. URL : <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=8764> (дата звернення: 01.11.2021).

52. Синюк А. О. Методичні підходи до визначення бізнес-моделей банків в Україні. *Науковий погляд: економіка та управління*. Дніпро, 2020. № 3 (69). С. 120–131.

53. Онищенко Ю. І., Іванов М. В. Портфельні інвестиції як основа

формування інвестиційної бізнес-моделі банків в Україні. *Інфраструктура ринку*. Одеса, 2020. Вип. 43. С. 376–381.

54. Концева В. В., Бойко Н. В., Саченко А. Ю. Аудит інвестиційних активів комерційного банку. *Інвестиції: практика та досвід*. Київ, 2020. № 19-20. С. 117–121.

55. Shirai S., Sugandi E. A. Cross-Border Portfolio Investment and Financial Integration in Asia and the Pacific Region. *ADB Working Paper Series*. May 2018. No. 841. Asian Development Bank Institute. 71 p.

56. Кравченко В. П., Паламарчук Н. О. Особливості організації ринку цінних паперів у країнах світу. *Наукові записки*. Острог, 2013. Вип. 13. С. 128–133.

57. Кущик А. П., Галеміна Т. М. Проблеми активізації банківської інвестиційної діяльності в Україні. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Економіка і менеджмент*. Одеса, 2015. Вип. 12. С. 206–209.

58. Луців Б. Л., Кравчук І. С., Сас Б. Б. Інвестування : підручник. Тернопіль : Економічна думка, 2014. 544 с.

59. Петухова О. М. Інвестування : навч. посіб. для студентів ВНЗ / О. М. Петухова ; Нац. ун-т харч. технологій. Київ : Центр учбової літератури, 2018. 335 с.

60. Марченко О. В., Золотопуп Ю. М. Оцінка кредитно-інвестиційної діяльності банку. *Молодий вчений*. Херсон, 2017. № 2. С. 283–287.

61. Рудалева Л. В. Світовий досвід державного регулювання діяльності банків на фондовому ринку. *Право та державне управління*. Запоріжжя, 2013. № 1. С. 82–87.

62. Черкашина К. Ф. Банки як основні фінансові посередники на ринку цінних паперів. *Вісник соціально-економічних досліджень*. Одеса, 2012. Вип. 4. С. 116–121.

63. Про режим іноземного інвестування : Закон України від 19.03.1996 р. № 93/96-ВР. Дата оновлення: 13.02.2021. URL :

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 07.11.2021).

64. Онищенко Ю. І., Кожухар М. М. управління інвестиційною діяльністю банку: теорія та практика. *Інфраструктура ринку*. Одеса, 2018. Вип. 25. С. 738–745.

65. Стасіневич С. А., Шиндирук І. П. Ринок цінних паперів України: стан та проблеми. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія : Економічні науки*. Київ, 2017. № 3. С. 97–100.

66. Levišauskait K. Investment Analysis and Portfolio Management : Leonardo da Vinci programme project. Kaunas, Lithuania : Vytautas Magnus University, 2010. 166 p.

67. Побоча К. П. Податкове стимулювання банківського інвестування в Україні. *Причорноморські економічні студії*. Одеса, 2018. Вип. 36 (2). С. 99–102.

68. Rosenbaum J., Pearl J. Investment Banking : Valuation, Leveraged Buyouts, And Mergers & Acquisitions. John Wiley & Sons, Inc. 2015. 332 p.

69. Попова А. В. Господарсько-правова відповідальність професійних учасників ринку цінних паперів. *Університетські наукові записки*. Хмельницький, 2005. № 3. С. 159–164.

70. Про затвердження Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах : Постанова Правління НБУ від 11.06.2018 р. № 64. Дата оновлення: 28.01.2021. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0064500-18#Text> (дата звернення: 05.10.2021).

71. Чмутова І. М. Аналіз банківської діяльності : навч. посіб. Харків : ХНЕУ, 2012. 307 с.

ДОДАТОК А

Дані окремих звітів про фінансовий стан

АТ «Ощадбанк» станом на 31 грудня, тис. грн

Активи та пасиви	2018 р.	2019 р.	2020 р.
Активи			
Грошові кошти та їх еквіваленти	10600815	56802954	26514696
Кошти в банках	10910047	44980	100
Кредити, надані клієнтам	67543176	65168344	63226077
Інвестиції	116590238	113616183	130251541
Інвестиції в дочірні компанії та асоційовані компанії	24800	24800	24800
Інвестиційна нерухомість	796869	809070	633526
Основні засоби та нематеріальні активи	8953527	9947977	9725360
Передплата з податку на прибуток	267324	270256	275237
Інші активи	2065173	2416557	2887547
Всього активів	217751969	249101121	233538884
Зобов'язання і власний капітал			
Зобов'язання:			
Кошти банків	54074	58040	5823982
Рахунки клієнтів	154016454	202143040	186167805
Кредити, що отримані від міжнародних та інших фінансових організацій	34496675	18303243	11744323
Інші запозичені кошти	6618734	4430083	4452649
Інші зобов'язання	1013391	1782373	1904852
Відстрочені зобов'язання з податку на прибуток	130137	369794	233834
Субординований борг	2879790	2462640	1276240
Всього зобов'язань	199209255	229549213	211603685
Власний капітал:			
Акціонерний капітал	49724980	49724980	49724980
Резерв переоцінки будівель	1821887	1817194	1572968
Резерв переоцінки інвестицій, що оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	215554	1018205	976060
Непокритий збиток	-33219707	-33008471	-30338809
Всього власного капіталу	18542714	19551908	21935199
Всього зобов'язань і власного капіталу	217751969	249101121	233538884

ДОДАТОК Б

Дані окремих звітів про прибутки і збитки та інший сукупний дохід

АТ «Ощадбанк», тис. грн

Показники	2018 р.	2019 р.	2020 р.
Процентні доходи за фінансовими активами, що оцінюються за амортизованою вартістю та за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	16683325	15435059	15094970
Процентні доходи за фінансовими активами, що оцінюються за справедливою вартістю через прибуток або збиток	2661660	3623155	3367312
Процентні витрати	-13894739	-13566574	-10476278
Чистий процентний дохід	5450246	5491640	7986004
(Формування)/розформування резерву під очікувані кредитні збитки та збитки від модифікації за активами, за якими нараховуються проценти	1127366	186644	-2713725
у тому числі (формування)/розформування резерву під очікувані кредитні збитки за активами, за якими нараховуються проценти	3394315	82635	-1559903
Чистий процентний дохід після (формування)/розформування резерву під очікувані кредитні збитки та збитки від модифікації за активами, за якими нараховуються проценти	6577612	5678284	5272279
Комісійні доходи	5236359	6438711	8043812
Комісійні витрати	-1771336	-2235702	-3080856
Чистий (збиток)/прибуток від операцій з іноземною валютою	865126	3454825	-2751808
Чистий прибуток/(збиток) від операцій з фінансовими інструментами, що оцінюються за справедливою вартістю через прибуток або збиток	-2410823	-3649396	6302082
(Формування)/розформування резерву під очікувані кредитні збитки за іншими фінансовими активами і гарантіями	-168162	82961	-88888
Розформування/(формування) резерву під збитки від знецінення нефінансових активів	-38708	-41660	25649
Чистий інший дохід	300915	336160	174007
Чистий непроцентний дохід	2013371	4385899	8623998
Операційні доходи	8590983	10064183	13896277
Операційні витрати	-8558212	-9809993	-11163899
Прибуток до оподаткування	32771	254190	2732378
Відшкодування з податку на прибуток	129468	969	43945
Чистий прибуток за рік	162239	255159	2776323
Інші сукупні доходи/(витрати)	-2614831	802706	-243426
Всього сукупних доходів/(витрат)	-2452592	1057865	2532897

ДОДАТОК В

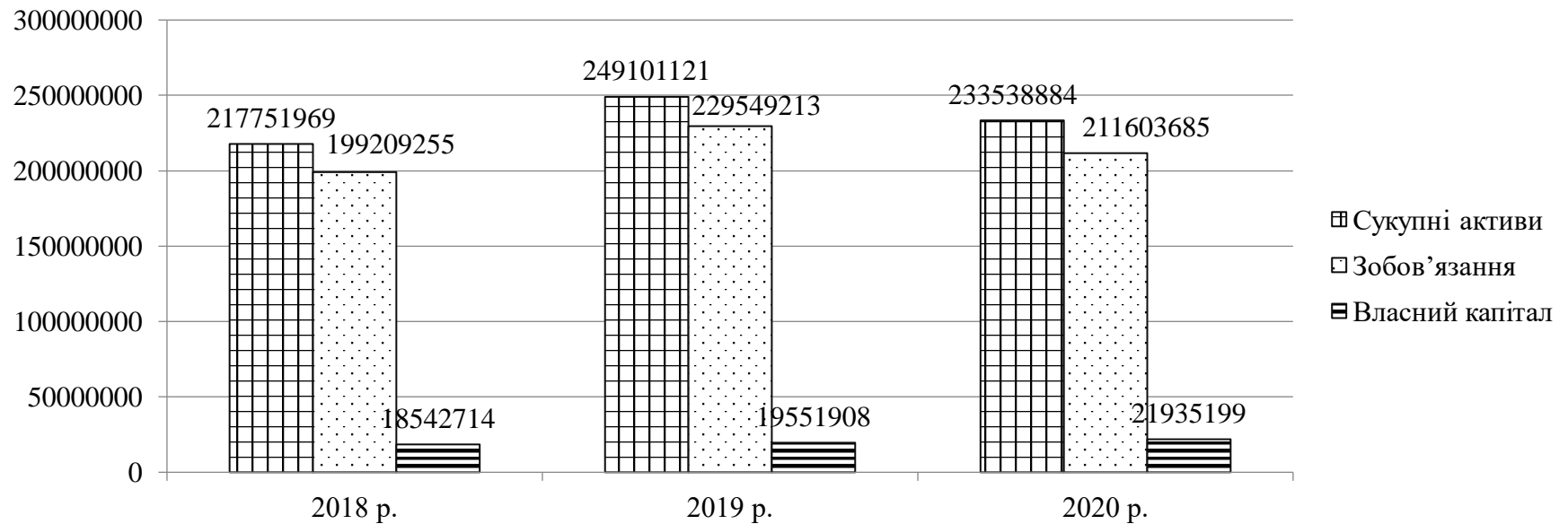
Дані для горизонтального та вертикального аналізу балансових показників АТ «Ощадбанк»

Показники	2018 р.		2019 р.		2020 р.		Відхилення 2020 р. від 2019 р., +/-		Відхилення 2020 р. від 2018 р., +/-	
	тис. грн	відсотки	тис. грн	відсотки	тис. грн	відсотки	тис. грн	відсотки	тис. грн	відсотки
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Грошові кошти та їх еквіваленти	10600815	4,87	56802954	22,80	26514696	11,35	-30288258	-11,45	15913881	6,49
Кошти в банках	10910047	5,01	44980	0,02	100	0,00	-44880	-0,02	-10909947	-5,01
Кредити, надані клієнтам	67543176	31,02	65168344	26,16	63226077	27,07	-1942267	0,91	-4317099	-3,95
Інвестиції	116590238	53,54	113616183	45,61	130251541	55,77	16635358	10,16	13661303	2,23
Інвестиції в дочірні компанії та асоційовані компанії	24800	0,01	24800	0,01	24800	0,01	0	0,00	0	0,00
Інвестиційна нерухомість	796869	0,37	809070	0,32	633526	0,27	-175544	-0,05	-163343	-0,09
Основні засоби та нематеріальні активи	8953527	4,11	9947977	3,99	9725360	4,16	-222617	0,17	771833	0,05
Передплата з податку на прибуток	267324	0,12	270256	0,11	275237	0,12	4981	0,01	7913	0,00
Інші активи	2065173	0,95	2416557	0,97	2887547	1,24	470990	0,27	822374	0,29
Всього активів	217751969	100,00	249101121	100,00	233538884	100,00	-15562237	×	15786915	×
Кошти банків	54074	0,02	58040	0,02	5823982	2,49	5765942	2,47	5769908	2,47
Рахунки клієнтів	154016454	70,73	202143040	81,15	186167805	79,72	-15975235	-1,43	32151351	8,99
Кредити, що отримані від міжнародних та інших фінансових організацій	34496675	15,84	18303243	7,35	11744323	5,03	-6558920	-2,32	-22752352	-10,81
Інші запозичені кошти	6618734	3,04	4430083	1,78	4452649	1,91	22566	0,13	-2166085	-1,13
Інші зобов'язання	1013391	0,47	1782373	0,72	1904852	0,82	122479	0,10	891461	0,35
Відстрочені зобов'язання з податку на прибуток	130137	0,06	369794	0,15	233834	0,10	-135960	-0,05	103697	0,04
Субординований борг	2879790	1,32	2462640	0,99	1276240	0,55	-1186400	-0,44	-1603550	-0,78
Всього зобов'язань	199209255	91,48	229549213	92,15	211603685	90,61	-17945528	-1,54	12394430	-0,88

Продовження додатку В

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Акціонерний капітал	49724980	22,84	49724980	19,96	49724980	21,29	0	1,33	0	-1,54
Резерв переоцінки будівель	1821887	0,84	1817194	0,73	1572968	0,67	-244226	-0,06	-248919	-0,16
Резерв переоцінки інвестицій, що оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	215554	0,10	1018205	0,41	976060	0,42	-42145	0,01	760506	0,32
Непокритий збиток	-33219707	-15,26	-33008471	-13,25	-30338809	-12,99	2669662	0,26	2880898	2,26
Всього власного капіталу	18542714	8,52	19551908	7,85	21935199	9,39	2383291	1,54	3392485	0,88
Всього зобов'язань і власного капіталу	217751969	100,00	249101121	100,00	233538884	100,00	-15562237	×	15786915	×

Динаміка сукупних активів, зобов'язань і власного капіталу АТ «Ощадбанк», тис. грн

ДОДАТОК Д

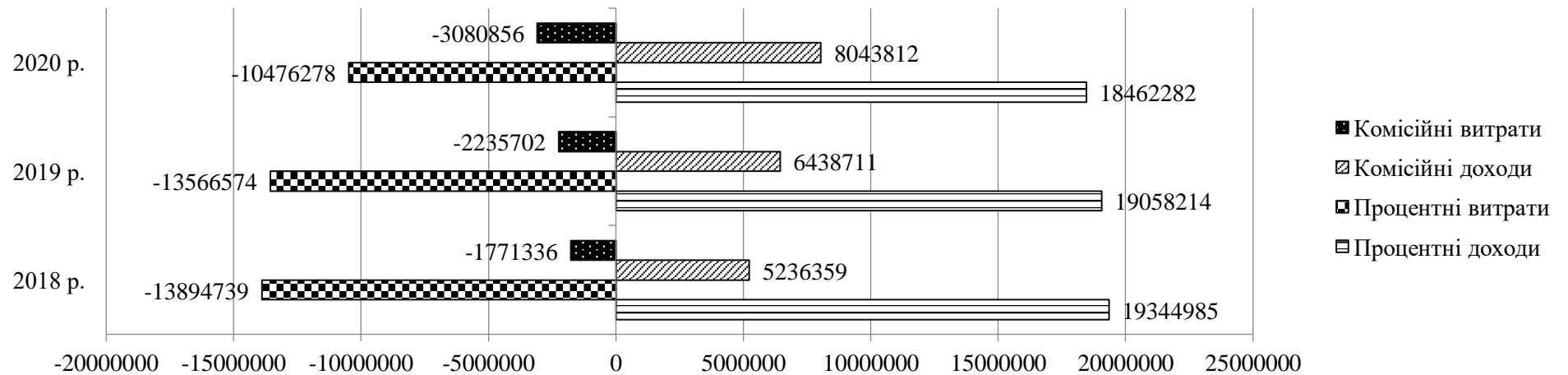
Дані для горизонтального аналізу фінансових результатів АТ «Ощадбанк»

Показники	Фактичні значення фінансових показників, тис. грн			Абсолютне відхилення, +/- 2020 р. від		Темп приросту, відсотки 2020 р. від	
	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2019 р.	2018 р.	2019 р.	2018 р.
1	2	3	4	5	6	7	8
Процентні доходи за фінансовими активами, що оцінюються за амортизованою вартістю та за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	16683325	15435059	15094970	-340089	-1588355	-2,20	-9,52
Процентні доходи за фінансовими активами, що оцінюються за справедливою вартістю через прибуток або збиток	2661660	3623155	3367312	-255843	705652	-7,06	26,51
Процентні витрати	-13894739	-13566574	-10476278	3090296	3418461	-22,78	-24,60
Чистий процентний дохід	5450246	5491640	7986004	2494364	2535758	45,42	46,53
(Формування)/розформування резерву під очікувані кредитні збитки та збитки від модифікації за активами, за якими нараховуються проценти	1127366	186644	-2713725	-2900369	-3841091	-1553,96	-340,71
у тому числі (формування)/розформування резерву під очікувані кредитні збитки за активами, за якими нараховуються проценти	3394315	82635	-1559903	-1642538	-4954218	-1987,70	-145,96
Чистий процентний дохід після (формування)/розформування резерву під очікувані кредитні збитки та збитки від модифікації за активами, за якими нараховуються проценти	6577612	5678284	5272279	-406005	-1305333	-7,15	-19,85
Комісійні доходи	5236359	6438711	8043812	1605101	2807453	24,93	53,61
Комісійні витрати	-1771336	-2235702	-3080856	-845154	-1309520	37,80	73,93
Чистий (збиток)/прибуток від операцій з іноземною валютою	865126	3454825	-2751808	-6206633	-3616934	-179,65	-418,08
Чистий прибуток/(збиток) від операцій з фінансовими інструментами, що оцінюються за справедливою вартістю через прибуток або збиток	-2410823	-3649396	6302082	9951478	8712905	-272,69	-361,41

Продовження ДОДАТКА Д

1	2	3	4	5	6	7	8
(Формування)/розформування резерву під очікувані кредитні збитки за іншими фінансовими активами і гарантіями	-168162	82961	-88888	-171849	79274	-207,14	-47,14
Розформування/(формування) резерву під збитки від знецінення нефінансових активів	-38708	-41660	25649	67309	64357	-161,57	-166,26
Чистий інший дохід	300915	336160	174007	-162153	-126908	-48,24	-42,17
Чистий непроцентний дохід	2013371	4385899	8623998	4238099	6610627	96,63	328,34
Операційні доходи	8590983	10064183	13896277	3832094	5305294	38,08	61,75
Операційні витрати	-8558212	-9809993	-11163899	-1353906	-2605687	13,80	30,45
Прибуток до оподаткування	32771	254190	2732378	2478188	2699607	974,94	8237,79
Відшкодування з податку на прибуток	129468	969	43945	42976	-85523	4435,09	-66,06
Чистий прибуток за рік	162239	255159	2776323	2521164	2614084	988,08	1611,26
Інші сукупні доходи/(витрати)	-2614831	802706	-243426	-1046132	2371405	-130,33	-90,69
Всього сукупних доходів/(витрат)	-2452592	1057865	2532897	1475032	4985489	139,43	-203,27

Динаміка процентних і комісійних доходів та витрат АТ «Ощадбанк», тис. грн

**Декларація
академічної доброчесності
здобувача ступеня вищої освіти ЗНУ**

Я, Барна Альона Володимирівна, студентка 2 курсу магістратури, заочної форми навчання, економічного факультету, спеціальність 072 Фінанси, банківська справа та страхування, адреса електронної пошти natabarna@ukr.net,

- підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему «Розвиток механізму управління банківським інвестиційним портфелем АТ «Ощадбанк» відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомена;
- заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;
- згодна на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою інтернет-системи а також на архівування моєї роботи в базі даних цієї системи.

Дата _____ Підпис _____ ПІБ (студент) _____
Дата _____ Підпис _____ ПІБ (науковий керівник) _____